

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ DOKTORA PROGRAMI

**PLANLANMIŞ DAVRANIŞ TEORİSİ BAĞLAMINDA
EVLİLİĞİ SÜRDÜRME VE SONUÇLARI**

HAZIRLAYAN

Gamze KARADAYI KAYNAK

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Mehmet ESKİN

AYDIN-2020

KABUL VE ONAY SAYFASI



T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

15/ 06/ 2020

İmza

Gamze KARADAYI KAYNAK

ÖZET

PLANLANMIŞ DAVRANIŞ TEORİSİ BAĞLAMINDA EVLİLİĞİ SÜRDÜRME VE SONUÇLARI

Gamze KARADAYI KAYNAK

Doktora Tezi, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ESKİN

2020, XVII+ 119 sayfa

Evliliklerin sürdürülmesi zor fakat önemli bir süreçtir. Bu süreç kişinin gerek var olan ilişkiyi devam ettirmek gerekse onarmak için belli davranışlarda bulunmasını gerektirir. Bilimsel çalışmalar doyum sağlanan, ödülü yüksek, bedeli düşük evliliklerin sürdürüldüğünü ve evliliklerin sürdürülmesinde sosyal çevrenin ve benlik kurgularının etkili olduğunu göstermektedir. Doyum sağlanan, mutlu bir evliliğin hem kadın hem de erkeğin sağlığını olumlu etkilediği görülmektedir. Evliliğin sürmesi, kişinin ilişkiyi sürdürme isteği de dahil pek çok değişkenden etkilenmektedir. Bu çalışma kapsamında evliliği sürdürme niyeti ve bu yönde gösterilen sürdürme davranışları “Planlanmış Davranış Teorisi (PDT)” bağlamında ele alınmıştır. Bu amaçla evliliği sürdürme niyetine yönelik PDT temelli bir ölçek hazırlanmış ve ölçek maddelerinin hazırlanması, geçerliği ve güvenilirliğin test edilmesi amacıyla pilot bir çalışma yapılmıştır. Ana çalışmada evliliği sürdürme niyeti ve bu yönde gösterilen davranışlar üzerinde evlilik doyumu, algılanan ödül-bedel, benlik kurguları, PDT değişkenleri olan inançlar, evliliğe yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrolün nasıl etki ettiği incelenmiştir. Ayrıca çiftlerin evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu ve ruhsal sağlık arasındaki etkileşimde ilişkiyi sürdürme davranışlarının rolünün hem bireysel hem de ikili ilişki düzeyinde incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya çiftlerin ikili analizleri için 168 evli çift ve PDT kapsamında yol analizleri için de 183 kadın 178 erkek olmak üzere 361 evli kişi katılmıştır. Katılımcılara araştırmacı tarafından pilot uygulaması gerçekleştirilmiş olan PDT’nin boyutlarını içeren Evliliği Sürdürme Niyeti Ölçeği’nin yanı sıra İlişki Sürdürme Mekanizmaları Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği, Algılanan Ödül-Bedel Ölçeği, Genel Sağlık Anketi-12, İlişkisel-Özerk Benlik Kurgusu Ölçeği ve demografik bilgi formu uygulanmıştır. Gerçekleştirilen yol analizleri sonucunda, PDT’nde yer alan davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları boyutlarının, ana değişkenler olan davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve

algılanan davranışsal kontrolle olumlu yönde ilişkili olduğu; ancak inançlar üzerinden çizilen modelin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Bunun yanı sıra PDT'nin ana değişkenlerinin yer aldığı model anlamlı bulunmuştur ve modelin sonucuna göre evliliği sürdürmeye yönelik davranışsal tutumların, öznel normların ve algılanan kontrolün yüksek olması evliliği sürdürme niyetini olumlu yönde etkilemekte; bunun sonucunda da sürdürme niyeti ilişki sürdürme mekanizmalarına yol açmaktadır. Bu süreçte ilişki benlik kurgusu düzeyinin yüksek olduğu kişilerin evliliği sürdürmeye yönelik daha olumlu tutumlar ve daha yüksek öznel normlara sahip olduğu görülürken; ilişki benlik kurgusu düzeyinin yüksek olmasının algılanan davranışsal kontrol ile ilişkisi anlamlı bulunmamıştır. Ayrıca PDT değişkenlerine ek olarak, evlilik doyumunun sürdürme mekanizmaları ile ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı; ancak algılanan ödül-bedelin sürdürme mekanizmaları üzerinde anlamlı ve orta düzeyde etkiye sahip olduğu görülmüştür. Gerçekleştirilen Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlı Aracılık Modeli analizleri sonucunda erkeklerin evliliklerini sürdürme niyetleri ile ruh sağlıkları arasında kendilerinin sürdürme mekanizmalarını kullanması ve partnerinin sürdürme mekanizmalarını kullanması aracılık ederken; evlilik doyumu ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide ise, yalnızca erkekler için partnerinin sürdürme mekanizmalarını kullanması aracılık etmektedir. Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide sürdürme mekanizmalarını kullanmanın etkisinin incelendiği modelde, hem kadın hem de erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile evlilik doyumu arasında kendisinin sürdürme mekanizmalarını kullanmasının aracılık ettiği görülürken; erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile kadının evlilik doyumu arasında kadının sürdürme mekanizmalarını kullanmasının aracılık ettiği bulunmuştur. Bulgular alanyazın ışığında tartışılmış, çalışmaya dair sınırlılıklar ele alınmış ve gelecek çalışmalar ile uygulamaya dair önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Planlanmış Davranış Teorisi, Evliliği Sürdürme Niyeti, Sürdürme Mekanizmaları, Evlilik Doyumu, Algılanan Ödül-Bedel, Benlik Kurguları, Ruh Sağlığı.

ABSTRACT

MARRIAGE MAINTENANCE IN THE CONTEXT OF THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR AND ITS CONSEQUENCES

Gamze KARADAYI KAYNAK

Ph.D. Thesis at Psychology

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet ESKİN

2020, XVII+119 Pages

Maintaining marriages is a difficult but an important process. Desire to continue marriage causes the person to display some behaviors to maintain the existing relationship and to repair it. Studies show that satisfying, rewarding, low-cost marriages are sustained, as well as the social environment and the person's self-construal are effective in continuing marriages. It is also seen that a satisfied, happy marriage affects health of both women and men positively. Maintaining the marriage is influenced by many variables including the persons' desire to maintain it. Within the scope of this study, this study aimed at addressing the intention to continue marriage and the behaviors in this direction within the context of "The Theory of Planned Behavior (TPB)". For this purpose, a questionnaire was prepared for intention to continue marriage and a pilot study was carried out to prepare questions, to test its' validity and reliability. After the pilot study, how marital satisfaction, perceived rewards and costs, self-construals and TPB variables such as beliefs, attitude towards marriage, subjective norms and perceived behavioral control affect the intention to continue the marriage and behaviors displayed in this direction were examined. In addition, it is aimed to examine the role of relational maintenance behaviors in the relationship between couples' intention to maintain marriage, marital satisfaction and mental health at levels of individual and dyads. For dyadic analysis, 168 married couples and for path analysis, 361 married people, 183 women and 178 men, were included in the study. The Relationship Maintenance Strategies Scale, Marital Life Scale, Perceived Rewards-Costs Scale, General Health Questionnaire-12, Relational-Interdependent Self Construal Scale and demographic information form and the Intention to Continue Marriage Scale were administered. Results of the path analysis revealed that the dimensions of behavioral beliefs, normative beliefs and control beliefs in TPB were positively associated with attitudes towards behavior, subjective norms and perceived behavioral control; however, the model drawn on beliefs was not statistically significant. In addition, the model with the main variables of TPB was found to be significant: Higher scores on behavioral attitudes, subjective norms and perceived

behavioral control had a positive effect on the intention to continue the marriage; as a result, intention to continue marriage led to relational maintenance mechanisms. While higher levels of relational self-construal were related to more positive attitudes towards marriage and higher subjective norms; the relationship between higher level of relational self-construal scale scores and perceived behavioral control was not significant. The relationship between marital satisfaction and relational maintenance mechanisms was not statistically significant but perceived rewards and costs found to have a significant and moderate effect on maintenance mechanisms. According to the results of the Actor-Partner Interdependence Mediation Model analysis, the mediating role of husbands' use of maintenance mechanisms and partners' use of maintenance mechanisms between husbands' intention to continue marriage and their mental health was found to be significant. In the relationship between marital satisfaction and mental health, partners' use of maintenance mechanism was found to be significant only for husbands. In the model that examined the effect of using the maintenance mechanisms in the relationship between intention to continue marriage and marital satisfaction, it was seen that both wives' and husbands' intention to continue marriage significantly predicted their marital satisfaction through their use of maintenance mechanisms. The mediating role of wives' maintenance mechanisms between husbands' intention to maintain marriage and wives' marital satisfaction was found to be significant. The findings were discussed in the light of the literature, limitations on the study were addressed and suggestions for future studies and implementation were presented.

KEY WORDS: Planned Behavior Theory, Intention to Continue Marriage, Maintenance Mechanisms, Marriage Satisfaction, Perceived Reward-Value, Self Construal, Mental Health.

ÖNSÖZ

Doktora serüvenimin son aşaması olan bu tez, evliliklere ve evlilikteki kadın erkek ilişkilerine yeni bir bakış açısı sunması ve bu konuda çalışmak isteyen pek çok kişiye yol gösterici olması umuduyla yazılmıştır. Evlilik gibi çok yönlü bir kavramın küçük bir noktasına dair fikir sunduysam ve bu fikirden etkilenecek kişiler varsa ne mutlu bana.

Yeni başlangıçlara gebe uzun bir yolculuktu bu.

Bu yolculukta bilgisi, ilgisi, desteği ve şefkati ile yanımda olan ve doktora eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Mehmet Eskin'e her şey için çok teşekkür ederim.

Tez sürecime değerli yorumları ile büyük katkı sağlayan ve tez izleme jürimde yer alıp yorulmadan beni çalışmam konusunda şevklendiren Prof. Dr. Zeynep Aycan'a ve enejisinden ilham aldığım Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet Şakiroğlu'na ve tez savunması jürimde olmayı kabul eden ve bu konuda çalışmalarını ile beni heveslendiren Doç. Dr. Gizem Erdem'e, lisans eğitimim boyunca bilgisi ve birikiminden yararlandığım ve alana dair çok şey öğrendiğim Prof. Dr. Çiğdem Dereboy'a çok teşekkür ederim. Bu yolculukta beni ayrı ayrı destekleyen, gerek eğitim hayatı gerekse gündelik hayata dair bilgi ve deneyimlerinden fazlaca yararlandığım değerli hocalarım Prof. Dr. Hacer Harlak'a, Prof. Dr. Ferhan Dereboy'a, Doç. Dr. Yaşar Kuzucu'ya ve Dr. Öğrt. Üyesi Gökhan Aksu'ya çok teşekkür ederim.

Bu yolculukta beni hep sakinleştiren, yapabileceğime inandıran, güç veren, neşeyi de üzüntüyü de paylaştığım arkadaşlarım, kimin adını versem diğerinin hatırı kalır, hepiniz iyi ki yanımdaydınız, herbirinize ayrı ayrı çok teşekkür ederim.

Her daim yanımda olan, birlikte veri toplamak da evliliğe dâhil diyerek her şeyiyle evliliği muhteşem hale getiren, her türlü halimi çeken, en büyük destekçim eşim İrfan ve doğduğumdan bu yana her adımında, koştuğumda, düştüğümde, tökezlediğimde yanımda olan canım ailem, annem, babam, abim ve ablam iyi ki varsınız, koşulsuz sevginiz, ilginiz ve fedakârlıklarınız için çok teşekkür ederim.

Bir şekilde yolumun kesiştiği ve bu sürece katkısı olan herkese, çekinmeden anketlerimi dolduran her bir katılımcıma çok teşekkür ederim, bundan sonraki yolculuklarımda, daha güzel zamanlarda yanımda olmanız dileğiyle...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
TABLolar DİZİNİ	xv
EKLER DİZİNİ	xvi
KISALTMALAR DİZİNİ	xvii
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	10
1.EVLİLİĞİ SÜRDÜRME VE PLANLANMIŞ DAVRANIŞ TEORİSİ	10
1.1. Evlilik.....	10
1.2.Evliliği Sürdürme veya İlişkiyi Sürdürmeyi Açıklayan Kuramsal Çerçeve	11
1.2.1.Karşılıklı Bağımlılık Kuramı	13
1.2.2. Yatırım Modeli	14
1.2.3. Üçlü Bağlanım Modeli	15
1.2.4.Bağlılık (Cohesiveness-Sargınlık) Modeli	16
1.3. Sürdürme Davranışları	17
1.4. Evliliği Sürdürmeyle İlişkili Değişkenler	20
1.4.1.Doyum	20
1.4.2.Algılanan Ödül-Bedel	21
1.4.3.Benlik Kurguları.....	22
1.4.4.Ruh Sağlığı	24
1.5.Planlanmış Davranış Teorisi	26
1.5.1.Yakın ilişkilerde Planlanmış Davranış Teorisi ile ilişkili çalışmalar	30
1.6. Araştırmanın Amacı	33

1.7. Araştırmanın Önemi.....	33
1.8.Araştırma Soruları.....	34
2.BÖLÜM	36
2. YÖNTEM	36
2.1. Araştırma Modeli	36
2.2.Örneklem	38
2.3.Veri Toplama Araçları	39
2.3.1.Evliliği Sürdürme Niyeti Ölçeği	39
2.3.2.İlişki Sürdürme Mekanizmaları Ölçeği	40
2.3.3.Evlilik Yaşamı Ölçeği	40
2.3.4.Algılanan Ödül ve Bedel Ölçeği	40
2.3.5.Genel Sağlık Anketi-12.....	41
2.3.6.İlişkisel-Özerk Benlik Kurgusu Ölçeği	41
2.3.7.Demografik Bilgi Formu	41
2.4. Ölçek Geliştirme Aşamaları (PDT).....	42
2.4.1.Görüşme Verilerinin Analizi ve Madde Yazım Süreci	42
2.4.1.1.Planlanmış Davranış Teorisi'nin doğrudan ölçümleri (Ana boyutları)....	43
2.4.1.2.Planlanmış Davranış Teorisinin dolaylı ölçümleri (İnanç boyutları).....	43
2.4.2.Pilot Uygulama.....	45
2.4.2.1.Açımlayıcı faktör analizi	45
2.4.2.2.Doğrulayıcı faktör analizi	48
2.4.3. Ölçeğin Son Hali	50
2.5.Verilerin Toplanması (Ana Çalışma).....	51
2.6.İstatistiksel Analizler (Ana Çalışma).....	52
3. BÖLÜM	54
3. BULGULAR.....	54

3.1. Betimleyici İstatistikler	54
3.2. Araştırma Sorularının Ele Alınması.....	58
3.2.1. PDT modelleri	59
3.2.1.1. PDT inanç boyutlarının yer aldığı modelin yol analizi ile incelenmesi ..	59
3.2.1.2. PDT'nin ana değişkenlerinin yer aldığı modelin yol analizi ile incelenmesi	59
3.2.1.3. PDT, evlilik doyumu ve algılanan ödül-bedelin yol analizi ile incelenmesi	60
3.2.1.4. PDT'nin ilişkisel-özerk benlik kurgusu ile ilişkisinin yol analizi ile incelenmesi	61
3.2.2 Aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık (APIMeM) modelleri	62
3.2.2.1. Evliliği sürdürme niyeti ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi	62
3.2.2.2. Evlilik doyumu ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi	65
3.2.2.3. Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi	67
4. BÖLÜM	70
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	70
4.1. PDT'nin İnanç Boyutlarına Ait Bulguların Değerlendirilmesi.....	70
4.2. PDT'nin Ana Boyutlarına Ait Bulguların Değerlendirilmesi	72
4.3. PDT ile Evlilik Doyumu ve Algılanan Ödül-Bedel	74
4.4. PDT ile Benlik Kurgusu.....	75
4.5. Evliliği Sürdürme Niyeti ve Ruh Sağlığı İlişkisinde Sürdürme Mekanizmalarının Aracı Rolü: Aktör ve Partner Etkileri	77
4.6. Evlilik Doyumu ve Ruh Sağlığı İlişkisinde Sürdürme Mekanizmalarının Aracı Rolü: Aktör ve Partner Etkileri	80

4.7. Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu ilişkisinde sürdürme mekanizmalarının aracı rolü: Aktör ve Partner Etkileri.....	82
4.8. Araştırmanın Sonuçları	84
4.9. Araştırmanın Sınırlılıkları	85
4.10. Uygulamaya Dair Öneriler.....	86
4.11. Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler.....	88
5. KAYNAKLAR	90
EKLER	100
ÖZGEÇMİŞ	119



ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Planlanmış Davranış Teorisi.....	29
Şekil 2.1. Araştırma Adımları.....	37
Şekil 3.1. PDT inançlar modelinin standardize edilmiş yol katsayıları.....	59
Şekil 3.2. PDT ana değişkenlerinin yer aldığı modelin standardize edilmiş yol katsayıları	60
Şekil 3.3. PDT ve evlilik doyumu ile algılanan ödül-bedel modelinin standardize edilmiş yol katsayıları	61
Şekil 3.4. PDT'nin ilişkisel-özerk benlik kurgusu ile ilişkisi modelinin standardize edilmiş yol katsayıları	62
Şekil 3.5. Evliliği sürdürme niyeti ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi	63
Şekil 3.6. Evlilik doyumu ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi	65
Şekil 3.7. Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi	67

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. İlişkiyi sürdürme teorilerinin paralelliği.....	12
Tablo 2.1. Ana çalışmada yer alan katılımcıların demografik özellikleri	38
Tablo 2.2. Pilot uygulamada yer alan katılımcıların demografik özellikleri	46
Tablo 2.3. Pilot uygulamadaki alt boyutların AFA analizi ve güvenilirlik değerleri	48
Tablo 2.4. DFA sonuçlarının uyum indeks değerleri	50
Tablo 2.5. Ölçeğin pilot ve ana çalışmada yer alan madde sayıları ve güvenilirlik değerleri	51
Tablo 3.1. Çalışmanın ana değişkenlerine ilişkin ortalama değerlere dair betimleyici istatistikler.....	55
Tablo 3.2. Ana değişkenlerin cinsiyet farklılıklarına ilişkin mann whitney u testi sonuçları.....	56
Tablo 3.3. Değişkenler arası ilişkiler	57
Tablo 3.4. APIMeM analizlerinde yer alan değişkenlerin çiftler düzeyinde ilişkileri	58

EKLER DİZİNİ

EK 1. Yapılandırılmış görüşme formu	101
EK 2. Görüşmelerin içerik analizi sonuçları.....	102
EK 3. AFA sonrası faktör yapıları ve faktör yükleri	105
EK 4. Evliliği Sürdürme Niyeti Ölçeğinin Alt Boyutların DFA Sonuçları.....	108
EK 4.1. Davranışsal İnançlar boyutunun ilişkili maddeleri DFA sonuçları.....	108
EK 4.2. Normatif İnançlar boyutunun ilişkili maddeleri ve DFA sonuçları	109
EK 4.3. Kontrol İnançları boyutunun ilişkili maddeleri ve DFA sonuçları.....	110
EK 4.4. Davranışa Yönelik Tutum-Öznel Normlar ve Algılanan Davranışsal Kontrol boyutlarının ilişkili maddeleri ve DFA sonuçları.....	111
EK 4.5. Niyet boyutunun ilişkili maddeleri ve DFA sonuçları	112
EK 5. Bilgilendirme formu	113
EK 6. Demografik bilgi formu.....	114
EK 7. İlişki Sürdürme Mekanizmaları Ölçeği	115
EK 8. Evlilik Yaşamı Ölçeği	116
EK 9. Genel Sağlık Anketi-12	117
EK 10. Algılanan Ödül-Bedel Ölçeği.....	118
EK 11. İlişkisel-Özerk Benlik Kurguları Ölçeği	118

KISALTMALAR DİZİNİ

ADK	: Algılanan Davranışsal Kontrol
AFA	: Açımlayıcı Faktör Analizi
AÖB	: Algılanan Ödül Bedel
APIMeM	: Aktör Partner Karşılıklı Bağımlı Aracılık Modeli
BK	: Benlik Kurguları
CFI	: Karşılaştırmalı Uyum İndeksi
DFA	: Doğrulayıcı Faktör Analizi
DYM	: Evlilik Doyumu
DYT	: Davranışa Yönelik Tutum
DI	: Davranışsal İnançlar
GFI	: İyi Uyum İndeksi
GSA	: Genel Sağlık Anketi
KI	: Kontrol İnançları
KMO	: Kaiser Meyer Olkin
NFI	: Normlaştırılmış Uyum İndeksi
NI	: Normatif İnançlar
Niyet	: Evliliği Sürdürme Niyeti
ORT	: Ortalama
ÖN	: Öznel Normlar
PDT	: Planlanmış Davranış Teorisi
RMSEA	: Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü
SD	: Serbestlik Derecesi
SMEK	: İlişki Sürdürme Mekanizmaları
SRMR	: Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü
SS	: Standart Sapma
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Toplumun en küçük yapı birimi olan aile, içine doğulan ve sürdürülen ilk ve kalıcı sosyal yaşam alanıdır. Aile kurmak yetişkin iki kişi arasında hukuki boyutu bulunan bir gönül sözleşmesiyle başlar ve aileyi oluşturan bireylerin mutluluğu ve sağlıklı olması bu sözleşmenin devam edip etmemesiyle ilişkilidir (Eskin, 2012). İki kişi arasındaki bu sözleşme, kavramsal adıyla evlilik, pek çok insanın hayatını etkileyen önemli yaşam deneyimlerinden biridir.

Toplumun en küçük birimini oluşturan aile kurumunun oluşturulmasındaki temel aşamalardan olan evliliğin sürdürülmesi de oldukça zor ve önemli bir süreçtir; bu yüzden evlilikte yaşanan sorunlar da psikolojinin ele aldığı temel konulardan biri olmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2019 yılı için yayımladığı evlenme ve boşanma istatistiklerinde, 541424 evlenen çift ile evlenme hızı binde 6,56; boşanan çiftlerin sayısı 155047 ile boşanma hızı da binde 1,88 olarak görülmektedir. Ayrıca 2018 yılına göre evlenme oranının %2,3 azaldığı, buna karşın boşanma hızının %8,0 oranında arttığı görülmektedir (TÜİK, 2020). Hem evlenme hızı hem de boşanma hızı değerlendirildiğinde; evlilikteki süreçlerin ele alınması, çiftler arasındaki ilişkilerin incelenmesi ve evliliğin sürdürülmesi veya boşanmaya götüren dinamiklerin anlaşılması önem kazanmaktadır.

Son dönem verilerinde her ne kadar boşanma hızı artıp evlenme hızı yavaşlarsa da, boşanmaya giden süreçte belli engeller nedeniyle evliliklerini sürdürmek zorunda kalan kişiler bulunmaktadır. Eğitim düzeyinin düşük olması, çalışma hayatında yer almamak ve ekonomik olarak eşe bağlı olma, sosyal desteğin yetersiz olması ve çocukların varlığı gibi nedenlerle, özellikle kadınların, evliliklerini sürdürme çabasında oldukları görülmektedir (Uçan, 2007). Bu açılarından evliliklerin sürdürülmesinde pek çok farklı etkinin ele alınması önemli gözükmektedir.

Evliliği sürdürme niyeti, alanyazında farklı şekillerde kavramsallaştırılmaktadır. Thibaut ve Kelley'e (1959) göre kişinin ilişkide kalma olasılığı anlamına gelen bağımlılık (dependence), Levinger'e (1979) göre bireyi ilişkiye bağlayan ve tutan güç olan bağlılık (sarginlik, cohesiveness), Rusbult'a göre (1980) ilişkiyi iyi ya da kötü sürdürme isteği ve psikolojik bağlanma hissi olan bağlanım (commitment), Johnson'a (1991) göre ise ilişkiyi sürdürme ya da bitirme güdüsü olarak açıklanmıştır. Bu kavramsallaştırmaların temelinde de farklı modeller yer almaktadır. Bu modellerin çoğunun dayanak noktasında Karşılıklı Bağımlılık Kuramı yer almaktadır. Thibaut ve Kelley (1959) tarafından geliştirilen bu

kuram ödül-bedel mübadelesine dayanmaktadır. Bireylerin ödülü yüksek, bedeli düşük ilişkileri tercih ettiklerini belirtmekte ve bireyler sonucunda ödül ve bedel arasındaki farka göre değerlendirmektedirler. Sonuç değerlendirmesi için bireyler iki standart kullanmaktadır. Birincisi mevcut ilişkinin çekiciliğini değerlendirdiği karşılaştırma düzeyi; diğeri ise uygun diğere seçeneklerin değerlendirildiği seçenekler için karşılaştırma düzeyidir (Thibaut ve Kelley, 1959).

Rusbult'un (1980) yatırım modeli ise ilişkide yer alan önemli ve çok sayıdaki kaynakların yatırımı ile bağlanımın artacağını savunarak Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nı genişletir. Bağlanımı, kişinin ilişkiyi iyi ya da kötü sürdürme isteği ve ilişkide olma deneyimini bir bütün olarak temsil eden psikolojik bir durum olarak açıklamıştır (Rusbult, 1991; Rusbult ve Buunk, 1993; Büyükşahin, 2007). Modele göre, kişinin mevcut ilişkiden aldığı doyum yüksek, diğere ilişki dışı uygun seçenekler az ve ilişki yatırımı yüksek olduğunda bağlanımı yüksek olmaktadır (Rusbult, 1980; Sprecher, 1992).

Yukarıdaki teorilere benzer şekilde, Levinger'de (1965, 1979) bağlılığı artıran üç faktör önermiştir. Bunlar çekici güçler ya da ilişkiye yönelen güçler; engeller ya da ilişkinin sona erdirilmesinden alıkoyan güçler ve farklıçekici güçler ya da ilişkiden uzaklaştıran güçlerdir. Johnson (1991) ise ilişkiyi sürdürme güdülerini üç değişkenle ele almaktadır. Bunlardan ilki kişisel bağlanım ya da kişinin ilişkiyi sürdürmeye kişisel isteği, ikincisi ahlaki bağlanım ya da ilişkiyi sürdürmeye zorlayan hisler ve son olarak yapısal bağlanım ya da ilişkiyi sürdürmekten başka seçeneği olmadığı hissidir.

Bahsi geçen teoriler birbirleriyle paralellik göstermektedir. Gönüllü olarak ilişkiyi sürdürmeye yönelen olumlu güçler olarak Rusbult doyumunu; Levinger çekici güçleri; Johnson ise kişisel bağlanımı önermiştir. Ayrıca Rusbult'un modelinde yer alan yatırım, Levinger'in bahsettiği engellerle ve Johnson'un yapısal bağlanımı ile benzerdir ve sürdürmeyi arttıran etkilerdendir (Rusbult ve Buunk, 1993). Görüldüğü üzere alan yazında ilişkiyi sürdürmeye yönelik farklı teoriler öne sürülmüştür ve bu teoriler sürdürmeyi etkileyen birbirine benzeyen faktörler önermişlerdir.

İlişkiyi sürdürme isteği ya da güdüsü, bazı partnerlerin rutin olarak ilişki yanlısı davranışlar göstermesine; bazılarının ise bireysel çıkar temelinde davranmasına neden olabilir. Pek çok araştırmacı süregiden ilişkide pek çok davranışı doğrudan etkileyen, bilişsel ve duygusal süreçleri harekete geçiren ilişki sürdürme davranışları ya da ilişki sürdürme

mekanizmaları açıklamışlardır. Bu açıklamalar Ayres'in (1983) kişilerin istikrarlı ilişkilerini sabit tutmak için sunduğu kaçınma, dengeleme ve doğruluk şeklinde üç ana sürdürme boyutu ile başlamıştır. Sonrasında Bell ve diğerleri (1987) yakınlığı sürdürme stratejilerini önerirken; Dindia ve Baxter (1987) çiftlerin ilişkilerini hem sürdürmek hem de onarmak için kullandıkları stratejileri açıklamıştır. Alanyazında sıklıkla kullanılan ve bu çalışmada da tercih edilen ilişki sürdürme stratejileri, Canary ve Stafford(1992) tarafından düzenlenen katılımcıların kendilerinin kullandığı sürdürme davranışlarını anlamaya yönelik olarak geliştirilen ilişki sürdürme mekanizmalarıdır. Olumluluk, açıklık, bağlılık, sosyal ağlar ve görevlerin paylaşımı olmak üzere beş davranış kategori olarak sınıflandırılmıştır. Olumluluk, olumlu ve içten gelen şekilde davranmak ve nazik olmak ve eleştirmekten kaçınmak gibi iyimser girişimleri kullanmaktır; açıklık ilişkinin doğası hakkında doğrudan konuşmalar yapmayı ve kendini açmayı içerir (Canary ve Stafford, 1992; Cingöz, 2003). Bağlılık ise gelecek vurgusu ile belirsizliği azaltarak aşk ve bağlanımın gösterilmesi anlamına gelirken; sosyal ağlar ilişkiyi destekleyen ve birlikte zaman geçirilen ortak ağın oluşturulması demektir; son olarak görevlerin paylaşımı da adil biçimde sorumlulukların ve görevlerin eş ile paylaşılmasını ifade eder (Canary ve Stafford, 1992; Cingöz, 2003). Özellikle olumluluk, bağlılık ve görevlerin paylaşımı bağlanım ve doyumun güçlü yordayıcıları olarak görülmüştür (Dainton, 2003). Ayrıca ilişkiyi sürdürme mekanizmalarından dört alt boyutun (bağlılık, açıklık, çatışma yönetimi ve olumluluk) bağlanımı, sürdürme isteğini yordayabileceği bulunmuştur (Ghezelseflo vd., 2016). İlişkiyi sürdürme isteği sürdürme davranışlarının sonucu olmasının yanı sıra aynı zamanda ilişki sürdürme davranışlarına da yol açmaktadır (Ramirez, 2008). İlişkiyi sürdürme davranışlarının sürdürme isteğini yordaması bilgi arayışı modeli iken; sürdürme isteğinin ilişkiyi sürdürme davranışlarını yordaması güdüsel model olarak adlandırılmaktadır. Bu durum ilk modelde, davranıştan bilişe; ikinci modelde ise bilişten davranışa bir yol çizmektedir (Ogolsky, 2009). Güdüsel modelin daha uzun süre birlikte olan çiftleri daha iyi karakterize ettiği (Ogolsky, 2009) bulgusundan yola çıkarak; bu çalışmada uzun süreli evlilik dinamiklerinin anlaşılması için ikinci model olan güdüsel model ele alınmıştır.

Doyum düzeyi, evliliği sürdürmeyi ve bu yöndeki davranışları etkileyen ilişki özelliklerinden biridir ve kişinin evlilik yaşantısından elde ettiği, bireye ait öznel deneyim, yaşadığı duygu ve tutum olarak açıklanır (Weiss, 2013; Çelik, 2015). Doyumla ilgili yapılan çalışmalarda, mutsuz çiftlere göre, mutlu çiftler daha yüksek bağlanım düzeyi göstermektedir (Rusbult ve Buunk, 1993; Givertz ve Segrin, 2005). Eşler arası şiddetin

varlığı ve iletişim sorunları bireylerin evlilikten aldıkları doyumunu azaltırken; doyumun fazla olması da sorun yaşayan çiftlerin terapide gösterecekleri çabayı artırmaktadır (Eskin, 2012). Bu durum insanların evlilikten aldıkları doyumun birlikte olmalarını sürdürmeleri için önemli bir neden olduğunu göstermektedir. Ayrıca Karşılıklı Bağımlılık Kuramı ile uygun olarak, bireyler ilişkide önemli ihtiyaçlarının doyurulması ile değerli sonuçlar sağladığında daha doyumlu hissetmektedir; bu yüzden ilişkide elde edilen ödül ve bedellerin anlaşılması önemlidir (Rusbult ve Buunk, 1993). Doyum düzeyi aynı zaman ilişki sürdürme mekanizmalarıyla da ilişkilidir. İlişki sürdürme mekanizmalarının yüksek düzeyde kullanımı sürdürme isteğinin ve doyumun yordayıcısı (Stafford ve Canary, 1991; Weigel ve Ballard-Reisch, 1999c) olduğu gibi; doyum düzeyinin yüksek olması da ilişki sürdürme davranışlarının kullanımını etkilemektedir (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Ramirez, 2008). Bu çalışmada sürdürme isteği ve evlilik doyumunun ilişki sürdürme davranışları ile karşılıklı ilişkisi dikkate alınarak, öncelikle evlilikte çiftlerin ilişki sürdürme niyetlerinin ve doyum düzeylerinin hem kendileri hem de eşleri üzerinde ilişkiyi sürdürme davranışlarını etkileyeceği düşünülmüştür. Aynı zamanda sürdürme isteği ve sürdürme davranışlarının da evlilik doyumunu etkileyeceği varsayılmıştır. Ayrıca çiftlerin sürdürme davranışlarını kullanmalarının da gerek kendilerinin gerekse eşlerinin ruh sağlıkları üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

İyi veya kötü giden bir evliliğin bireysel sağlık üzerindeki etkileri de pek çok araştırmada dikkat çeken bir değişken olmaktadır. Doyum sağlanan, uyumlu ve mutlu bir evliliğin hem kadın hem erkeğin sağlığına olumlu yönde etkisi olduğu görülürken; stresli ve mutsuz evliliklerin de olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Horwitz vd., 1998; Hawkins ve Booth, 2005; Ola ve Mathur, 2016). Sürdürme isteğinin (bağlanımın) çiftlerin iyi oluşu üzerinde olumlu etkisi (Drigatos vd., 1999) olduğu ve sürdürme davranışlarının kullanımının da olumsuz duygulanımla negatif yönde ilişkili olduğu (Badr ve Taylor, 2008; Baker vd., 2012) bulunmuştur. Alanyazın dikkate alındığında ilişkiyi sürdürme isteği ve doyum, sürdürme davranışlarına yol açmakta (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Ramirez, 2008); doyum ve sürdürme davranışları da kişinin ya da çiftin ruhsal sağlık ya da iyi oluşuna etki etmektedir (Rogers vd., 1970; Badr ve Taylor, 2008). Bu yüzden bu çalışmada çiftlerin evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu ile ruhsal sağlıkları arasındaki etkileşimde sürdürme davranışlarının rolü hem kendi hem de eşinin üzerindeki etkiler açısından incelenmiştir. Son yıllarda ilişki süreçleri ikili analiz tekniklerinden biri olan Aktör Partner Karşılıklı Bağımlı Etki Modeli ile detaylı olarak ele alınmaktadır. Bu

analiz yöntemi ile ilişkilerin karşılıklı olma doğasına uygun şekilde analiz yapılabilir. Ülkemizde çok az çalışmadan yer alan bu analiz yöntemi genel olarak her çalışmada ele alınan kişinin kendi bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni üzerindeki etkisinin (aktör etkisi) yanı sıra, eşinin bağımlı değişkeni üzerindeki etkisini (partner etkisi) incelemeye de imkan sağlamaktadır (Kenny, 1996). Sadece aktör etkilerinin ele alınması bireysel düzeyde yorumlamaya odaklanırken; bu modeller ile hem bireysel hem de çift düzeyinde yorumlama yapmak mümkün hale gelmektedir (Aydoğan ve Özbay, 2015). Özellikle evlilik gibi karşılıklı ilişkinin ele alındığı çalışmalarda, eşlerden birine ait olan duygu, düşünce ve davranışın diğeri üzerindeki etkisinin ne olduğunun anlaşılması önemlidir ve ilişkinin doğası bu karşılıklı etkiyi ortaya çıkarır. Bu çalışmada da, evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu, sürdürme davranışları ve ruhsal sağlık değişkenleri açısından evliliğe ilişkin dinamiklerin bireysel etkilerinin yanı sıra çiftlerin birbirlerine olan etkilerinin anlaşılmasının ve özellikle çiftlerle çalışan uygulamacılar için bu etkilerin ortaya çıkarılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Çalışmada evliliklerin sürdürülmesinde ele alınan bir diğer değişken de benlik kurgularıdır. Benlik kurguları, kişinin kendini diğerlerinden ayrı ya da bağımsız görme düzeyi olarak açıklanır (Markus ve Kitayama, 1991). Bağımsız-özerk benlik kurgusuna sahip kişiler başkalarının düşünce, duygu ve davranışlarından ziyade, kendi düşünce, duygu ve davranışları aracılığıyla birey olarak kendilerini şekillendirirken; ilişkisel benlik kurgusuna sahip olan kişilerde düşünce, duygu ve davranışlar diğerlerinden etkilenir ve diğerlerinin tepkileri ışığında şekillenir (Markus ve Kitayama, 1991). Türkiye’de de benlik kurguları ile evlilik kalitesi arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve ilişkisel benliğin evlilik kalitesini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur (Gündoğdu, 2007). Başka bir çalışmada da ilişki kalitesini yordamasının yanı sıra ilişkiyi destekleyici davranışları arttırdığı da görülmüştür (Morry ve Kito, 2009). Bu noktada evli bireylerin ilişkisel ya da özerk benlik kurgusuna sahip olmalarının evliliğin sürdürülmesinde önemli olduğu düşünülmüştür.

Bu çalışmada evliliklerin sürmesinde ve ilişkiyi sürdürme davranışlarının gösterilmesinde ele alınan teori Planlanmış Davranış Teorisidir (PDT). İlk olarak Fishbein (1967) tarafından Akla Dayalı Davranış Teorisi olarak kavramsallaştırılmış, tutumların ve öznel normların niyeti etkilediği savunulmuş; daha sonra ise algılanan davranışsal kontrol değişkeni eklenerek teori genişletilmiştir (akt.,Ajzen ve Fishbein, 1973).Planlanmış davranış

teorisinde kişinin davranışlarını öngörmeye davranışa ilişkin tutumun, öznel normların ve algılanan kontrolün niyeti etkileyeceği varsayılır (Ajzen, 1989; Bilgin, 2013). Niyet, davranışı etkileyen güdüsel faktördür ve kişinin davranışı yapması için belirleyicidir (Ajzen, 1989; Ajzen, 1991). Davranışa ilişkin tutum, kişinin davranışın sonuçlarının ne olacağına ilişkin inançlarını ifade ederken; algılanan kontrol ise kişinin davranışı yapmasının ne kadar kolay ya da zor olacağına dair inancını, algısını ifade eder (Ajzen, 1989; Ajzen, 1991; Bilgin, 2013). Öznel normlar ise bir davranışın yapılması veya yapılmaması hakkında kişinin önemli diğerlerinden algıladığı sosyal baskı olarak kavramsallaştırılır (Ajzen, 1989; Ajzen, 1991; Bilgin, 2013). Teorinin temelinde de, tutumlar ve öznel normlar ne kadar olumlu, algılanan davranışsal kontrol ne kadar güçlü ise kişinin davranışı gerçekleştirme niyeti de o kadar güçlü olacaktır, varsayımı yatmaktadır (Ajzen, 1989; Ajzen, 1991). Planlanmış davranış teorisinde niyeti açıklayan değişkenlerin öncülleri olan inanç boyutları da yer alır. Bunlar davranışsal, normatif ve kontrol inançlarıdır (Ajzen, 1989, 2002, 2005; Gagne ve Godin, 2000). Teorinin varsayımına göre; davranışsal inançlar olumlu ya da olumsuz davranışa yönelik tutuma neden olur; normatif inançlar sosyal baskının algılanması ya da öznel normları üretir ve kontrol inançları ise algılanan davranışsal kontrolle sonuçlanır (Ajzen, 2002). Ayrıca yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, eğitim, din, kişilik, genel tutum ve değerler, grup üyeliği, bilgiye maruz kalma, sosyal destek, başatma becerileri gibi çok sayıda değişken de arka plan faktörleri olarak yer alır ve bu değişkenler kişinin inançlarını; sonucunda da kişinin niyetini ve davranışını etkileyebilir (Ajzen, 2005). PDT bağlamında bu çalışmada evliliği sürdürme, evli kişilerin evliliği sürdürmeye yönelik olumlu tutumların yüksek olması, çevresindeki önemli kişilerden sürdürme yönünde yüksek düzeyde baskı ya da teşvik hissetmesi ve evliliğini sürdürmeye yönelik kontrol algısını daha çok kendisinde hissetmesi, kişinin evliliği sürdürme niyetini güçlendirerek bu yönde sürdürme davranışları gösterme olasılığını arttıracığından yola çıkılarak incelenmiştir. Aynı zamanda bu çalışmada kişilerin benlik kurguları, PDT değişkenlerini etkileyen arkaplan değişkeni olarak ele alınmıştır ve kişinin kendini yaşadığı çevreden bağımsız ya da o çevreye bağlı hissetmesinin PDT'nde yer alan boyutları etkileyerek bu yönde düşünce ve davranış üretmesine neden olacağı düşünülmüştür.

Planlanmış davranış teorisi pek çok davranışın incelenmesinde; özellikle sağlık davranışlarını öngörmeye (Godin ve Kok, 1996; McEachan vd., 2011) araştırılmaktadır. Bu teori ile ilgili araştırma alanının geniş ve sayısının fazla olması pek çok meta-analiz çalışmasını da alanyazına kazandırmıştır. Çeşitli meta-analiz çalışmalarında niyet ile

tutumların ortalama korelasyonu .45-.60 arasında, algılanan davranışsal kontrolün .35-.46 arasında, öznel normların .32 ile .42 arasında bulunmuş; niyetin yordanmasındaki çoklu korelasyonları da .63-.71 arasında bulunmuştur (Ajzen, 2005). Bazı çalışmalarda özellikle tutumlar niyetin önemli bir varyansını açıklarken (Albarracín vd., 2001); bazı çalışmalarda algılanan davranışsal kontrol niyet ve davranış üzerinde önemli bir yordayıcı olarak görülmüştür (Armitage ve Conner, 2001). Genel olarak teorinin değişkenlerinin davranışı yordamada önemli etkilerinin olduğu; özellikle davranışa yönelik tutumlar ve algılanan davranışsal kontrolün niyet ve davranışı yordamada öznel normlara göre daha yüksek varyans oranları verdiği bulunmuştur.

Planlanmış davranış teorisi ile çok fazla alanda çalışmanın olduğu göze çarparken; yakın ilişkilerdeki dinamiklerin incelenmesinde bu teorinin daha az kullanıldığı görülmüştür. Yakın ilişkiler alanında özellikle evlenme niyetini (Kahn, 2007; Shahrabadi vd., 2017), çocuk sahibi olma niyetini (Thomson 1997; Schoen vd., 1999; Philipov, 2009; Rossier ve Bernardi, 2009; Dommermuth vd., 2011; Ajzen ve Klobas, 2013; Mencarini vd., 2015), aldatma niyetini (Drake ve McCabe, 2000; Seedall vd., 2013; Jackman, 2015; Toplu-Demirtaş ve Fincham; 2018) ve istismarcı ilişkiden ayrılma ya da istismarcı ilişkide kalma niyetini (Choice ve Lamke, 1999; Byrne ve Arias, 2004; Kernsmith, 2005; Shorey vd., 2013; Edwards vd., 2015) etkileyen faktörler Planlanmış Davranış Teorisi kapsamında çalışılmıştır. Ayrıca mevcut ilişkilerin sürdürülmesinde ya da bağlanım üzerindeki etkisinde yalnızca sosyal ağ etkisi ve öznel normların etkisi araştırılmıştır (Etcheverry ve Agnew, 2004; Etcheverry vd., 2008; Can ve Hovardaoğlu, 2015; Beşikçi vd., 2016); ancak evliliklerin sürdürülmesini etkileyen dinamikler açısından teorinin bütün değişkenlerini ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Yukarıda ele alınan alanyazın incelendiğinde, temelde evliliğin sürdürülmesindeki dinamiklerin ve etkili olan faktörlerin aydınlatılmasına ilişkin Türkiye’de fazla çalışma bulunmadığı da değerlendirilerek çiftlerin evliliği sürdürme niyetlerinin, bu niyetin yol açtığı davranışların Planlanmış Davranış Teorisi bağlamında ele alınıp benlik kurgularının süreçteki etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Özellikle eğitim seviyesi, ekonomik nedenler ve çocukların varlığı evliliği sürdürmeyi ve boşanmayı etkileyen demografik değişkenler olması nedeniyle, çalışmada yer alacak katılımcıların en az bir çocuk sahibi olması, düzenli bir gelir kaynakları olması ve eşlerden birinin kamuda çalışıyor olması hedeflenmiştir. Ayrıca evliliklerin kadın-erkek arasındaki çift yönlü ilişkisi ve karşılıklı

bağımlılığı ile Türkiye’de çiftlerin karşılıklı etkileşimlerinin ele alındığı çalışmaların çok az olması göz önünde bulundurularak kadının ve erkeğin evliliği sürdürme niyetleri ve doyum düzeylerinin sürdürme davranışlarını ve bu davranışlar aracılığıyla ruhsal sağlıklarını nasıl etkilediğinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Doyum ve sürdürme davranışlarının karşılıklı birbirini etkileyen değişkenler olması sebebiyle, aynı zamanda evliliği sürdürme niyeti ve sürdürme davranışlarının evlilik doyumu üzerindeki hem bireysel hem ikili ilişki düzeyindeki etkileri araştırılmıştır.

Bahsedilen amaçlar doğrultusunda, çalışma kapsamında ele alınan araştırma soruları aşağıda sıralanmıştır:

1. Evliliği sürdürme niyeti ve sürdürme mekanizmaları evliliği sürdürmeye yönelik davranışsal inançlar, normatif inançlar, kontrol inançları ve davranışa yönelik tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrolle açıklanabilir mi? Bu değişkenlerin yer aldığı model anlamlı mıdır?

2. Evliliğe yönelik tutumlar, öznel normlar ve algılanan kontrol evliliği sürdürme niyeti ve ilişki sürdürme mekanizmalarını açıklar mı? Bu değişkenlerin yer aldığı model anlamlı mıdır?

3. İlişkiyi sürdürme mekanizmaları, evliliğe yönelik tutumlar, öznel normlar ve algılanan kontrol, evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu ve algılanan ödül bedelle açıklanabilir mi? Bu değişkenlerin yer aldığı model anlamlı mıdır?

4. İlişki benlik kurgusu düzeyinin Planlanmış Davranış Teorisi değişkenleri ile ilişkili midir? PDT’ne eklenen ilişki benlik kurgusu düzeyinin yer aldığı model anlamlı mıdır?

5. Evlilikte kadının ve erkeğin evliliği sürdürme niyeti hem kendi hem de eşinin sürdürme mekanizmaları ve ruh sağlığı ile ilişkili midir?

6. Evlilikte kadının ve erkeğin evlilik doyumu hem kendi hem de eşinin sürdürme mekanizmaları ve ruh sağlığı ile ilişkili midir?

7. Evlilikte kadının ve erkeğin evliliği sürdürme niyeti hem kendi hem de eşinin sürdürme mekanizmaları ve evlilik doyumu ile ilişkili midir?

Çalışmada elde edilen verilerin analizi, çalışmaya katılan kişilerin bütün ölçümleri doğru şekilde anladığı ve içtenlikle kendini yansıtan şekilde doldurduğu varsayılarak gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda evli çiftlere zarflar halinde verilen ve kapalı olarak istenen ölçüm araçlarının yer aldığı formların bireysel doldurulduğu; çiftlerin birbirlerinin düşüncelerini etkilemedikleri varsayılarak analizler yürütülmüştür. Ayrıca çalışmanın bulgularının analizi için kullanılan istatistiksel program ve yöntemlerin doğru sonuçlar ürettiği varsayılmıştır.

Son olarak, çalışmanın alanyazına sağlayacağı katkıların yanı sıra, bazı sınırlılıkları da vardır. Öncelikle örneklemini yalnızca Aydın ilinde yaşayan ve eşlerden en az biri kamu çalışanı olan katılımcılar yer aldığı için, belli sosyoekonomik düzeyde ve belli kültürel yönelimleri ve hayat standartları olan kişiler ile çalışılmıştır. Bu yüzden çalışmanın bulgularının bu yönde değerlendirilmesi önemlidir. Ayrıca veri toplama sürecinde sadece evliliğini sürdüren kişilerin çalışmaya dâhil edilmesi ve kesitsel bir çalışma olması nedeniyle, evlilik sürecine yönelik geniş kapsamlı bilgi edinmek güçleşmektedir; bu nedenle boylamsal çalışılmamış olması da sınırlılıkları arasında sayılabilir. Evliliği sürdürme niyetleri yalnızca PDT çerçevesinde sınırlandırılarak ölçek maddeleri hazırlanmış ve yalnızca bu yönde bilgiler alınmıştır. Son olarak evli kişilere özbildirim araçları sunulması verilerin toplanması nedeniyle, verilerin kişilerin sosyal beğenirlik düzeyinden etkilenmiş olabileceği; aynı zaman evli çiftlerin ölçüm araçları ayrı ayrı zarflar içinde verilse de, birbirlerinin ölçeklerini görüp etkilenme ya da birbirlerinin ölçeklerini doldurmaya çalışma girişimlerinin olabileceği düşünülmüştür.

1. BÖLÜM

1. EVLİLİĞİ SÜRDÜRME VE PLANLANMIŞ DAVRANIŞ TEORİSİ

1.1. Evlilik

Toplumun en küçük yapı birimi olan aile, içine doğulan ve sürdürülen ilk ve kalıcı sosyal yaşam alanıdır. Ailenin akla getirdiği ilk kavram olan evlilik, iki yetişkinin cinsel ilişkilerini toplumsal kıstaslar açısından sürdürebilmesini (Zeybekoğlu-Dündar, 2018) ve genellikle bağımsız ekonomik ve domestik bir yapı oluşturmalarını sağlar (Broude, 1994).

Evliliğin merkezi rolü, yalnızca bireyler için değil hem aileler hem de toplum için büyük önem taşınmasından kaynaklanır; ayrıca evlilik dünyanın pek çok ülkesinde dini ya da manevi öneme de sahiptir (Thornton, 2009). Bütün kültürlerde evli bireylerin birbirileri üzerinde cinsel ve ekonomik hakları olmasının yanında, evlilik farklı kültürlerde farklı anlamlara da gelmektedir. Örneğin bazı kültürlerde evlilikler toplulukları, soydaşları, aşiretleri ve diğer benzer grupları birleştirirken; bazı kültürlerde çocuk sahibi olmanın, diğerleri arasında sosyal statü kazanmanın veya toplumda ayrıcalıklara sahip olmanın aracıdır (Broude, 1994).

İnsanların evlilik için motivasyonlarını anlamak hem güç olmuştur, hem de uzun yıllar dikkatten kaçmıştır; ancak genel tanımı üzerinden bakacak olursak, insanlar ekonomik rahatlıktan sevgi ve arkadaşlığa, dinden cinselliğe, sosyal destekten çocuk yapmak ve yetiştirmeye kadar çok çeşitli nedenlerle evlenmektedirler (Thornton, 2009). Pek çok çalışma, çoğu genç insanın evliliği geleceklerinin en önemli parçası olarak gördüğünü, yakınlık ve duygusal güvenlik ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir rolü olduğunu düşündüklerini göstermektedir (Noller ve Feeney, 2002). Gerek uzun süre evli kalmış bireylerde gerekse evliliğe aday bireylerde evliliğin anlamı ve işlevi daha çok yuva kurmak, eş ve dost edinmek, sevgi ve mutluluğu tatmak ve anne-baba olmak şeklinde görülmüştür (Ekşi, 2005; Demir ve Durmuş, 2015). En genel anlamıyla evlilik insanlar için hem maddi hem de manevi anlamlar taşımakta ve insanların biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik alanlarda ihtiyaçlarının doyurulmasına katkı sağlamaktadır.

Evliliğin pek çok ihtiyaca karşılık vermesinin yanında, bu kurumun sürdürülmesi de oldukça zor ve önemli bir süreçtir. 18. yüzyılda endüstrinin gelişmesiyle birlikte başlayan

dönüşümler; kentleşme, sanayileşme ve kapitalistleşme süreci içinde, tüm toplumlarda benzer işlevi olan aile ve evlilik kurumunun değişime uğradığını ve işlevlerini yitirmeye başladığını düşündürmektedir (Özbay, 2015). Türkiye’de ise kentleşmenin, ekonomik yaşamdaki değişimlerin, kadının istihdam sürecine dâhil olmasının, evliliğe ilişkin tutumlarda dönüşümün ve aile yapısına ilişkin zihniyet değişiminin etkisi ile aile ve evlilik yapısında dönüşümler görülmektedir. Bu etkilerin sonucunda hiç evlenmemişlerin sayısı artmakta, ilk evlilik yaşı yükselmekte, doğum oranları azalmakta ve boşanma oranlarında artış göze çarpmaktadır (Koç, 2014; Umut-Beşpınar, 2014). Bütün bu değişim ve dönüşümler düşünüldüğünde, evliliğin sürdürülmesi ve boşanmaya giden süreçte yaşanan sorunlar da ele alınması gereken temel konulardan biri olmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun düzenli olarak yayımladığı evlenme ve boşanma istatistiklerinde de, evlenme oranlarının azaldığı ve boşanma oranlarının arttığı görülmektedir (TÜİK, 2020). Bu noktada ülkemizde evlilik içi ilişkilerin incelenmesi ve evliliğin sürdürülmesi veya boşanmaya götüren dinamiklerin anlaşılması önem kazanmaktadır.

1.2. Evliliği Sürdürme veya İlişkiyi Sürdürmeyi Açıklayan Kuramsal Çerçeve

İlişkiyi sürdürme pek çok farklı tanımla açıklanmaya çalışılmıştır. Dindia ve Canary (1993) en genel anlamda ilişkiyi sürdürmeyi dört ortak tanım etrafında toplamıştır. İlk tanım ilişkinin varlığını devam ettirmesini; ikinci tanım ilişkiyi belli bir boyutta tutmayı ve niteliklerin mevcut düzeylerini korumayı; üçüncü tanım ilişkiyi memnun edici şekilde sürdürmeyi; son tanım ise ilişkiyi iyi ve işleyen durumda tutmayı ve gerektiğinde ilişkinin onarılmasını içerir. İlişkiyi sürdürme ayrıca ilişkide yer alan partnerler tarafından ilişkinin sürmesi için hem koruyucu hem de iyileştirici hareketler ve aktivitelerin kullanılması olarak kavramsallaştırılmıştır (Baxter ve Dindia, 1990; Stafford ve Canary, 1991).

İlişkinin sürmesi partnerlerin ilişkilerinin devam etme olasılığı ve ilişkinin istikrarı hakkındaki inanç, algı ve öngörülerini olarak genel bir tanıma dayanırken; evliliğin sürmesi bu tanımlamaya ek olarak ahlaki, normatif, sosyal, ekonomik ve yasal hususların etkisini beraberinde getirir (Surra vd., 1999). Bireyler evlilikte ve romantik ilişkilerde birbirlerinin mutluluğunu ve yararını düşünmeyi bıraksa bile, çeşitli nedenlerle ilişkide kalmaya devam ederler; özellikle evliliğin çocukların yararı, finansal nedenler, boşanmayı engelleyen sosyal

ve dini baskılar gibi pek çok etken nedeniyle sürdüğü düşünülmektedir(Mills ve Clark, 2001).

Geçmişte araştırmalar daha çok ilişkinin başlaması ve bitişine odaklanırken; ilişki süreçlerine dair çalışmalar, örneğin sürdürme isteği veya davranışlarına dair araştırmalar, daha az ilgi çekmekteydi (Ayres, 1983; Baxter ve Dindia, 1990). İlişkiyi sürdürme ve ilişkili değişkenlerle ilgili çalışmalar daha çok 1980'lerden sonra yayımlanmaya başlamıştır. Araştırmacılar özellikle yakın ilişkilerde ilişki sürdürme isteğinin duygu, düşünce ve davranışlarla nasıl etkileşim halinde olduğunu; sürdürme isteğinin ilişki seyrini nasıl etkilediğini ve belirli ilişki özelliklerinin sürdürme isteğine etkisini incelemiştir(Adams ve Jones, 1999).

Alanyazında ilişkiyi sürdürme pek çok kavramla açıklanmaya çalışılmıştır. Thibaut ve Kelley (1959) kişinin ilişkide kalma olasılığı anlamına gelen bağımlılık (dependence), Levinger (1979) bireyi ilişkiye bağlayan ve tutan güç olan bağlılık (sarginlık, cohesiveness), Rusbult (1980) ilişkiyi iyi ya da kötü sürdürme isteği ve psikolojik bağlanma hissi olan bağlanım (commitment), Johnson (1991) ise ilişkiyi sürdürme ya da bitirme güdüsü şeklinde kullanmıştır. Tablo1.1.'de görüldüğü gibi bu kavramlar benzer şekilde açıklanmıştır:

Tablo1.1. İlişkiyi sürdürme teorilerinin paralellliği

Yapılar	Tanım ve Kaynak
Bağımlılık	Thibaut ve Kelley (1959): Bağımlılık bireyin ilişkide kalma olasılığıdır ve (a) ilişkinin verdiği ödül ve bedellerin; (b) seçeneklerin karşılaştırma düzeyinin (en uygun seçeneğin algılanan niteliği) bir işlevidir.
Bağlılık (Sarginlık)	Levinger (1979): Bağlılık ilişkide bireylerin bağı ya da birliğini ifade eder ve (a) çekici güçlerin (olumlu çekici ve itici güçler); (b) başka seçeneklerin çekici güçleri (en uygun seçeneğin çekiciliği); (c) engellerin (yasaklayıcı güçler olarak sosyal bağlayıcılar ya da zorunluluklar) bir işlevidir.
Bağlanım	Rusbult (1980): Bağlanım psikolojik bağlanma hissi ve ilişkiyi sürdürme niyetini içerir ve (a) doyum düzeyinin (kişinin karşılaştırma düzeyiyle ilişkili mevcut partner ve ilişkinin ödül ve bedelleri); (b) seçeneklerin niteliğinin (en uygun seçeneğin ödül ve bedelleri) ; (c) yatırım boyutunun (ilişkideki doğrudan ve dolaylı yatırımların büyüklüğü) bir işlevidir
Sürdürme Motivasyonu	Johnson (1991): Sürdürme ya da ilişkiyi sona erdirmeye motivasyonu (a) kişisel bağlanımın (partnere ve ilişkiye yönelik tutumlar, ilişkisel kimlik); (b) ahlaki bağlanımın (genel değerler, ilişki değerleri, kişiye özgü zorunluluklar); (c) yapısal bağlanımın (telafi edilemez yatırımlar, sosyal tepkiler, sonlandırmanın zorluğu, kabul edilebilir seçeneklerin varlığı) bir işlevidir.

Kaynak: Rusbult (1991)

Yukarıdaki Tablo 1.1.'deki kavramsallaştırmalardan da anlaşıldığı gibi, süregiden ilişkide pek çok davranışı doğrudan etkileyen bilişsel ve duygusal bileşenleri içeren ilişkiyi sürdürme alanyazında farklı kuram ve modellerle açıklanmaktadır.

1.2.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı

Sosyal mübadele teorisine dayanmakta olup Thibaut ve Kelley (1959) tarafından geliştirilen bu kuram kişilerarası ilişkilerin karşılıklı etkileşime ve ödül-bedel mübadelesine dayanmakta olduğunu ve bireylerin ödülü yüksek, bedeli düşük ilişkileri tercih ettiklerini belirtmektedir. İki kişi yalnızca belirli davranışları değil, aynı zamanda normları, rolleri ve ilişkide gösterdikleri kişisel özellikleri ve tutumları da birlikte koordine eder ve paylaşır. Bu iki kişinin farklı düzeylerde karşılıklı bağımlı olması, her düzeyde bedele sebep olması ve ödül kazandırmasını gerektirir (Braiker ve Kelly, 1979). Kurama göre, ödül bir bireyin ilişkiden aldığı haz, doyum ve zevk; bedel ilişki davranışlarını olumsuz etkileyen, davranışı yapmaktan alıkoyan herhangi bir faktör iken; sonuç ise ödül ve bedel arasındaki fark olarak ifade edilmiştir ve sonuç olumlu olduğunda bireyin ilişkiyi sürdürme eğiliminde olacağı varsayılmaktadır (Thibaut ve Kelley, 1959; Günay, 2007). Sonuç değerlendirmesinde iki standart belirtilmiştir. Bunlardan ilki kişinin ilişkinin çekiciliğini ya da ne kadar tatmin edici olduğunu değerlendirmesi olan karşılaştırma düzeyi; ikincisi ise kişinin diğer çiftler, farklı ilişkiler veya yalnız olma gibi ilişkiden farklı uygun seçeneklerden, ne elde edeceğini değerlendirmesi olan seçenekler için karşılaştırma düzeyidir (Thibaut ve Kelley, 1959).

İlişkilerde kişi elde ettiği ve hak ettiğini düşündüğü ödül ve bedelleri değerlendirdiğinde, karşılaştırma düzeyinin üstünde ise doyum sağlar; karşılaştırma düzeyinin altında değerlendirme yaparsa doyum sağlamaz ve ilişkiyi cezbedici bulmaz. Aynı zamanda uygun seçenekler ışığında elde edilen mevcut ilişki sonuçları seçenekler için karşılaştırma düzeyinin üstünde ise kişi ilişkide kalmaya devam edecektir, altında ise ilişkiyi terk edecektir (Thibaut ve Kelley, 1959; Sabatelli, 1984). Kişinin mevcut ilişkiindeki sonuçlar, erişilebilecek farklı sosyal ilişki veya durumlardan elde edebileceği sonuçlardan düşük ise, mevcut ilişkideki sonuçlar karşılaştırma düzeyinin üstünde bile olsa ilişkiyi bırakabilir. Tersine şekilde erişilebilecek daha iyi seçenekleri yoksa karşılaştırma düzeyinin altında sonuçlar elde etse bile ilişkide kalmaya devam edebilir (Sabatelli, 1984) ve buna gönüllü olmayan ilişki denmektedir (Thibaut ve Kelley, 1959; Sabatelli, 1984).

Bütün bu değerlendirmeler ve elde edilen sonuçlar kişinin ilişkiye olan çekim derecesini ve bağımlılık düzeyini belirtir; mevcut ilişkiden elde edilen sonuçları kişinin karşılaştırma düzeyi ve seçenekler için karşılaştırma düzeyi değerleriyle karşılaştırarak ilişkideki doyum, bağımlılık düzeyine ve ilişkinin devamlılığına dair fikir edinmek mümkündür (Sabatelli, 1984). Sonuç olarak, başarılı ve başarısız ilişkilerin karşılaştırılması ilişkideki ödül ve bedellere dayanan faktörler arasındaki çıkarım ile yapılır ve evlilikte bu çıkarımlar daha dikkatli değerlendirilmelidir; çünkü dış faktörler ve baskılardan daha fazla etkilenmesi daha olasıdır (Thibaut ve Kelley, 1959).

1.2.2. Yatırım Modeli

Rusbult'un (1980) Yatırım Modeli ilişkide yer alan önemli ve çok sayıdaki kaynakların yatırımı ile bağlanımın artacağını savunarak Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nı genişletir. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda yer alan bağımlılık kavramı, bu modelde bağlanım olarak kavramsallaştırılmıştır ve kişinin ilişkiyi iyi ya da kötü sürdürme isteği, ilişkide olma deneyimini bir bütün olarak temsil eden psikolojik bir durum olarak açıklanmıştır (Rusbult, 1991; Rusbult ve Buunk, 1993; Büyükşahin, 2007). Bağlanımı, Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda olduğu gibi, ilişkideki doyum ve ilişki dışındaki seçeneklerin karşılaştırma düzeyi ile açıklamanın yeterli olmadığını belirterek; bağlanımı etkileyen üçüncü bir faktör olarak ilişkiye yapılan yatırımların boyutu eklenmiştir (Rusbult, 1991).

Partnerlerinin ve ilişkilerinin önemli ihtiyaçlarını karşıladığıyla ilgili değerli çıktılar sağlayan ve önceki romantik ilişkilerle, arkadaşlar ve kardeşlerin sosyal kıyaslamaları ile şekillenen karşılaştırma düzeyi düşük olan kişiler daha fazla doyum hissetmektedir. İlişkilerine karşı daha zayıf nitelikte seçeneklere sahip olduğuna inanan kişilerin daha fazla bağlanım hissedeceklerini önerir. Seçeneklerin niteliği, diğer ilişkilerdeki var olan seçeneklerinin çekiciliğini ve romantik olmayan ilişkiler, hobiler ya da sosyal ağlar gibi eşzamanlı seçeneklerin değerlendirmesini ifade eder (Rusbult ve Buunk, 1993). Ayrıca üçüncü faktör olarak da ilişkiye yapılan önemli ve çok sayıdaki kaynağın yatırımıyla bağlanımın artacağını savunur. Yatırımın boyutu ilişkiye geçişle bağlantılı olarak dışarıdan eklenen ortak arkadaşlar, ortak anılar, aktiviteler, sahip olunan eşyalar, ilişkiden elde edilen statüler ve çocuk gibi pek çok somut ve soyut yatırımı içerir (Rusbult ve Buunk, 1993; Büyükşahin, 2007).

Kişinin ilişkiye bağlanımı ilişkiden aldığı doyumun yüksek olması, ilişki dışı çekici seçeneklerinin daha az olması ve ilişkide daha fazla yatırımının olması ile yordandır (Rusbult, 1980; Sprecher, 1992). Yatırım modelinin önermeleri şu şekilde açıklanabilir: Doyum ilişkideki ödüllerden bedellerin çıkarılmasının genel beklenti düzeyiyle kıyaslanması ile açıklanır [Doyum=(Ödül-Bedel)-Karşılaştırma Düzeyi]. Bağlanım ise ilişkideki doyumdan ilişki dışındaki seçeneklerin düzeyinin çıkarılıp ilişkiye yapılan yatırımların eklenmesi ile açıklanır [Bağlanım= Doyum- Seçenekler için Karşılaştırma Düzeyi+ Yatırımlar] ve bağlanım kalma ya da ayrılma kararı demektir [Bağlanım=Kalma/Ayrılma] (Sprecher, 1992).

1.2.3. Üçlü Bağlanım Modeli

Johnson'ın (1991) önerdiği Üçlü Bağlanım Modeli, kişilerin ilişkilerini sürdürme kararlarını üç farklı deneyimin işlevi olarak açıklamaktadır. Bunlardan ilki kişisel bağlanım, kişinin ilişkiyi devam ettirme isteğine dair hisleridir ve ilişkiye dair, partnere dair tutumları ve benlik kavramını ilişkiye dâhil etme bileşenlerini içerir. İkincisi ahlaksal bağlanım, ilişkiyi sürdürmenin doğru olduğuna dair hislerdir ve boşanmama yönünde ahlaksal zorunluluk, eşe karşı, partnere özgü zorunluluk, ilişki devamlılığına dair değerler bileşenlerini kapsar. Üçüncüsü ise yapısal bağlanım, ilişkiyi sürdürme yönündeki zorunluluk hisleridir ve telafi edilemez yatırımlar, sosyal baskı, bitirme süreçlerinin zorluğu ve ilişki dışı kabul edilebilir seçeneklerin varlığı bileşenlerini içerir (Johnson, 1991).

Bağlanımın bu üç faktörü aynı zamanda içsel ya da dışsal kaynaklı ve seçime dayalı ya da zorlayıcı şeklinde iki boyutta farklılaşır (Johnson, 1991; Rusbult 1991). Bunlardan kişisel bağlanım kişinin kendi tutumlarından ve ahlaksal bağlanım değer sistemlerinden kaynakladığı için içsel iken; yapısal bağlanım çevresel etmenlerin etkisinden dolayı dışsal kaynaklıdır. Ayrıca ahlaksal ve yapısal bağlanım zorlayıcı deneyimleri içerirken; kişisel bağlanım kişinin seçimine dayalıdır (Johnson, 1991; Rusbult 1991; Büyükşahin, 2007).

Sonuç olarak, kişiler ilişkilerini ya da evliliklerini sürdürürler; çünkü kişisel bağlanım boyutu açısından bakıldığında “ilişkimi sürdürmek istiyorum”, ahlaksal bağlanım açısından bakıldığında “ilişkimi sürdürmeliyim” ve yapısal bağlanım açısından ele alındığında “ilişkimi sürdürmek zorundayım” hissine sahiptirler (Johnson, 1991; Büyükşahin, 2007).

1.2.4. Bağlılık (Cohesiveness-Sarginlık) Modeli

Levinger (1965) tarafından ortaya atılan Bağlılık Modeli, ilişkinin sürmesi ve bitirilmesi hususunda çiftleri birlikte tutan ya da ayıran etkileri ele almaktadır. Geçmişte kişiyi ilişki ve evlilikte tutan ya da farklı bir ilişkiye götüren itici ve çekici güçler olarak nitelendirilen iki psikolojik güçten bahsedilirken; Levinger modelinde bu güçlere aynı zamanda çekimler, çekici güçler (attractions) ve engeller (barriers) kavramsallaştırmasını getirmiştir (Levinger, 1965, 1979,1991). İlişkinin gücü, bağlılığı veya devamlılığı mevcut ilişkideki çekici güçler ve engellerin doğrudan etkisi ve farklı ilişkilerden gelen çekici güçlerin ters etkisi ile anlaşılır (Levinger, 1965). Çekici güçler mülkiyet gibi maddi, kariyer ve eğitim gibi sembolik, cinsel doyum ve arkadaşlık gibi duygusal çekici güçler olmak üzere üç grupta ele alınırken; aynı şekilde engeller de gelir ve parasal kayıp gibi maddi, süreklilikle ilgili dini inanış ve sosyal onaylanma gibi sembolik, çocukların varlığı gibi duygusal engeller olmak üzere üç boyutta değerlendirilir (Levinger, 1965; Büyükaşahin, 2007). Farklı çekici güçler ise başka cinsel partner, ayrıştırıcı sosyal ilişkiler ve karşıt dini yakınlıklar gibi duygusal güçleri, kadının bağımsız gelir fırsatının olması gibi maddi güçleri içerir (Levinger, 1965).

Levinger (1976) ilişkiyi devam ettirme ve ayrılma koşullarını, çiftler arasındaki çekici güçlerin ve engellerin örüntüsünü şu şekilde açıklamıştır: Eğer ilişkide partner diğerini derinden önemsiyorsa, yüksek düzeyde olumlu çekimler varsa ama bağlanım düşük ve engeller yok ya da azsa; bu ilişki evlilik öncesi ya da evlilik olmayan ilişkidir. Çekici güçlerin az ya da olumsuz olduğu ve engellerin olmadığı koşulda ise kişiler ya yabancıdır ya da çiftler ayrılmış, boşanmıştır. Sadece engeller değil aynı zamanda ilişkideki çekici güçlerin güçlü olduğu durum “dolu kabuk” benzetmesi ile bağlı evliliklere işaret ederken; tersi şekilde engeller çok güçlü, ancak çekici güçler düşük düzeyde olduğunda “boş kabuk” ve “hapishane” benzetmesi ile duyarsız ve körelmiş çiftlere işaret etmektedir (Levinger, 1976). Özellikle evlilik ilişkilerine bakıldığında engeller ya da taahhütlerin düzeyi diğer ilişki tiplerine göre daha güçlü gözükmektedir (Levinger, 1979).

Yukarıda bahsedilen ilişkiyi sürdürme modelleri pek çok açıdan birbirine benzemektedir (Rusbult, 1991; Rusbult ve Buunk, 1993). Thibaut ve Kelley'nin Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda yer alan karşılaştırma düzeyi, Rusbult'un Yatırım Modeli'ndeki doyum düzeyi, Levinger'in Bağlılık Modeli'nde çekici güçler ve Johnson'ın Üçlü Bağlanım Modeli'nde kişisel bağlanım olarak ifade edilmiştir. Thibaut ve Kelley'de seçenekler için

karşılaştırma düzeyi, Rusbult'ta seçeneklerin niteliği, Levinger'de farklı çekici güçler, Johnson'da yapısal bağlanımın parçası olan ilişki dışı kabul edilebilir seçeneklerin varlığı aynı faktöre işaret etmektedir. Ayrıca Rusbult'un modelinde yatırımların boyutu ile Levinger'in modelindeki engeller ve Johnson'un modelindeki yapısal bağlanımın parçası olan telafi edilemez yatırımlar benzer yapılar olarak görünmektedir (Rusbult, 1991; Rusbult ve Buunk, 1993).

Sonuç olarak yukarıda bahsedilen modeller, tanımlaması ve isimlendirmesi fark etmeksizin, ilişkiyi sürdürmeyi etkileyen ve sürdürme güdüsünü arttıran faktörlerin etkilerinden bahsetmektedir ve artan güdünün artan doyum, azalan seçenekler ve artan yatırımlarla ilişkisine dikkat çekmektedir (Rusbult, 1991; Rusbult ve Buunk, 1993).

1.3. Sürdürme Davranışları

Pek çok araştırmacı çok sayıda ilişkiyi sürdürme isteği (bağlanım) süreçleri belirtmiştir; bunlar ilişkinin sürekliliğine neden olan düşünceleri, duyguları ve davranışları teşvik etmektedir (Rusbult vd., 2012). Bu noktada ilişki sürdürme davranışları istenen ilişki tanımını ve niteliklerini devam ettirmek için kullanılan eylemler ve aktiviteler olarak tanımlanmıştır (Stanford ve Canary, 1991; Ogolsky, 2009; Stafford, 2011). Sürdürme davranışları ilişkideki belirsizlikler, cevap vermeyen sonuçlar ve ilişki dışı cazip seçenekler gibi tehditlere karşın çiftlerin devam etmesine yardımcı olur ve ilişkileri için olumlu bir işlev gösterir. Aynı zamanda bazı sürdürme davranışları daha az rahatsızlık verirken, bazıları önemli miktarda maliyet gerektirir (Rusbult vd., 2001).

Pek çok araştırmacı ilişkiyi sürdürmek için kullanılan girişimlerin tipolojisini sunmaya çalışmıştır. Öncelikle Ayres (1983) kişilerin istikrarlı ilişkilerini sürdürmek için katılımcılara sundukları 38 potansiyel sürdürme taktiğinden üç ana faktör belirlemiştir. Bunlardan ilki ilişkiyi değiştirecek şeyleri görmemek ya da geçiş döneminde değişikliğe sebep olacak şeylerden kaçınma maddelerini içeren kaçınma; ikincisi yapılan iyilikleri benzer ve duygusal destek düzeyini sabit tutma maddelerini içeren dengeleme; sonuncu faktör ise doğrudan diğerine bir şekilde ilişkinin olduğu gibi kalmasını tercih ettiğini söylemeyle ilgili maddeleri içeren doğruluk boyutlarıdır. Daha sonra evlilikte yakınlığı ve birlikteliklerinin niteliğini sürdürmek için 28 yakınlık sürdürme stratejisi belirleyen Bell ve diğerleri (1987), bu stratejileri ilişkide yakınlığı sürdürmenin merkezinde yer alan dokuz ana strateji şeklinde önermiştir: Bunlar dürüstlük, dinleme, açıklık, fiziksel ve sözel

yakınlık, fiziksel çekicilik, benlik kavramını doğrulama, duyarlılık ve destektir. Ayrıca Dindia ve Baxter (1987) çiftlerin ilişkilerini hem sürdürmek hem de onarmak için kullandıkları stratejileri ve bunların nasıl farklılaştıklarını araştırmışlardır. Ortak 12 sürdürme ve onarma stratejisi öneren araştırmacılar özellikle ilişkide amaç kötü giden durumu onarmak ise üstiletişim stratejisini, amaç varolan düzeni sürdürmek ise ritüel karşıtı doğaçlama stratejilerini daha sık kullandıklarını belirtmiştir (Dindia ve Baxter, 1987).

En sık kullanılan ilişki sürdürme stratejilerini Stafford ve Canary (1991) önermiştir. İlk olarak romantik ilişkide partnerin algıladığı sürdürme davranışları olarak geliştirdikleri sınıflandırmayı sonraki çalışmalarında katılımcının kendisinin kullandığı sürdürme mekanizmaları olarak düzenlemişlerdir (Canary ve Stafford, 1992). Bu çalışmada ilişkiyi sürdürme mekanizmaları olumluluk, açıklık, bağlılık, sosyal ağlar ve görevlerin paylaşımı olmak üzere beş davranış kategorisi olarak sınıflandırılmıştır. Olumluluk, olumlu ve içten gelen şekilde davranmak, nazik olmak ve eleştirmekten kaçınmak gibi iyimser girişimleri kullanmaktır; açıklık ise ilişkinin doğası hakkında doğrudan konuşmalar yapmayı ve kendini açmayı içerir (Canary ve Stafford, 1992; Cingöz, 2003). Bağlılık ise gelecek vurgusu ile belirsizliği azaltarak aşk ve bağlanımın gösterilmesi anlamına gelirken; sosyal ağlar ilişkiyi destekleyen ve birlikte zaman geçirilen ortak ağın oluşturulması demektir; son olarak görevlerin paylaşımı da adil biçimde sorumlulukların ve görevlerin eş ile paylaşılmasını ifade eder (Canary ve Stafford, 1992; Cingöz, 2003).

Yukarıda bahsedilen benzer araştırmalar ilişkiyi sürdürme sırasındaki rutin davranışları değil, daha çok stratejik sürdürme davranışlarını incelemiştir. Varolan tipolojiler büyük olasılıkla rutin yollarla kullanılan davranışları da içermektedir. Bu sebeple Dainton ve Stafford (1993) rutin davranışlar için stratejik olanlardan daha düşük düzeyde bilinçlilik gerektirdiğini ve niyetli olarak kullanılmadığını belirtmişlerdir. Sürdürme Mekanizmaları Ölçeği (Stafford ve Canary, 1992) bu amaçla rutin ve stratejik sürdürme davranışları olarak tavsiye, bağlılık, çatışma yönetimi, açıklık, olumluluk, görevlerin paylaşımı ve sosyal ağlar şeklinde yedi boyuta genişletilmiştir (Stafford vd., 2000).

Mevcut ilişkiyi ve ilişki niteliğini sürdürmeye dair davranışların sınıflandırılmasının yanı sıra bazı sürdürme mekanizmaları, ilişki yanlısı dönüşüme dayanan sorunlu durumların üstesinden gelmek için çözüm olarak da kullanılmaktadır (Rusbult vd., 2001). İlişkide karşılaşılan sorunlu durumlarda kullanılan sürdürme davranışları; uyumsal davranış, özveri göstermeye isteklilik, affetme gibi davranışsal sürdürme mekanizmalarını ve bilişsel

karşılıklı bağımlılık, pozitif yanılısama ve çekici seçeneklerin küçümsenmesi gibi bilişsel sürdürme mekanizmalarını içermektedir (Rusbult vd., 2001; Rusbult vd., 2004; Büyükşahin, 2007).

İlişki sürdürme davranışları flört ilişkileri (Canary vd., 1993),evlilikler (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a,1999b, 1999c; Dainton, 2011), homoseseüel ilişkiler(Ogolsky, 2009), sosyal ağ sitelerindeki ilişkiler (Rabby, 2007;Sosik ve Bazarova, 2014)gibi çok farklı ilişki türlerinde çalışılmıştır.

Alanyazında ilişki sürdürme davranışlarıyla ilgili kadın ve erkeklerin kullanımı açısından farklılık olmadığını (Ayres, 1983; Torun, 2005); aynı zamanda arkadaş, öğretmen, iş ilişkisi gibi ilişki türlerinde de farklılık olmadığını (Ayres, 1983) gösteren çalışmaların yanı sıra; ilişki sürdürme davranışlarının kadınlarda erkeklerden daha fazla olduğunu (Ogolsky ve Bowers, 2013); bu davranışlardan olumluluk, açıklık ve güven boyutlarının arkadaşlıkta daha az ve romantik ilişkilerde daha çok kullanıldığını (Canary vd., 1993) gösteren çalışmalarda mevcuttur. Ayrıca ilişki sürdürme davranışlarının kullanımının evlilikte mutlulukla doğru orantılı olduğu (Torun, 2005), ilişkilerin daha eşitlikçi algılanmasıyla (Canary ve Stafford; 1992; Dainton, 2003), güvenli bağlanma ile olumlu ilişkili (Ghezelseflo vd., 2016) olduğu görülmüştür.

İlişki sürdürme davranışı ile ilişki sürdürme isteği(bağlanım) arasındaki ilişki ele alındığında, her iki değişken arasındaki olumlu ilişki göze çarpmaktadır. Özellikle olumluluk, bağlılık ve görevlerin paylaşımı (Dainton, 2003), açıklık, çatışma yönetiminin (Ghezelseflo vd., 2016) sürdürme isteğinin, bağlanımın güçlü yordayıcısı olduğu bulunmuştur.İlişkiyi sürdürme isteği (bağlanım) ilişki sürdürme davranışlarının sonucu olmasının yanı sıra aynı zamanda ilişki sürdürme davranışlarına da yol açmaktadır (Wieselquist vd., 1999; Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Ramirez, 2008, Givertz vd., 2015). İlişkiyi sürdürme davranışlarının bağlanımı yordaması bilgi arayışı modeli iken; bağlanımın ilişkiyi sürdürme davranışlarını yordaması güdüsel model olarak adlandırılmaktadır. Bu durum ilk model olan bilgi arayışında, davranıştan bilişe; ikinci model olan güdüselde ise bilişten davranışa bir yol çizmektedir (Ogolsky, 2009). Gdüsel modelin daha uzun süre birlikte olan çiftleri daha iyi karakterize ettiği (Ogolsky, 2009) bulunmuştur.

1.4. Evliliği Sürdürmeyle İlişkili Değişkenler

1.4.1. Doyum

Doyum düzeyi, evliliği sürdürmeyi etkileyen ilişki özelliklerinden biridir. Evlilik doyumunu kişinin evlilik yaşantısından elde ettiği, eşi ile etkileşimini kapsayan ve bu etkileşimlerin kalitesini de etkileyen bireye ait öznel deneyim, duyguya tutumdur (Weiss, 2013; Çelik, 2015). Toplumsal normlar, sosyal çevre gibi psikososyal etmenler; ilişkinin doğasına ve standartlarına yönelik algısal süreçler ve inanışlar gibi bilişsel etmenler(Çelik, 2015); ilişkiyle, evlilikle, saygıyla, memnuniyetle ve kabullenmeyle ilişkili tutumlar; rol paylaşımları, iletişim ve nitelikli zaman geçirme ile ilgili çabalar ve davranışlar; çocuklar ve zorluklara yaklaşım (Timothy-Springer ve Johnson, 2018) evliliklerde doyumunu etkileyen temalardır. Evlilikte bilişsel, sosyal ve davranışsal pek çok değişken doyumunu etkilerken; doyum düzeyi de bu değişkenleri etkilemektedir.

Thibaut ve Kelley'nin (1959) Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'na göre, kişinin ilişkiden elde ettiği ödül ve bedel değerlendirmesine ilişkin karşılaştırma düzeyi kişinin doyumuna dair bilgi verirken; aynı kavram Rusbult'un (1980) yatırım modelinde de karşımıza çıkmaktadır. İlişkiyi sürdürme açısından ele aldığımızda kişinin hissettiği doyum düzeyinin yüksek ya da düşük olması ilişkide kalma ya da ayrılma kararını etkileyen bir değişkendir.

Çalışmalarda doyum düzeyi bağlanımın, ilişkiyi sürdürme isteğinin en önemli yordayıcısı olarak görülmüştür (Sprecher vd., 1995; Le ve Agnew, 2003; Givertz ve Segrin, 2005). İlişkiden yüksek doyum alan çiftlerin sürdürme isteğinin daha yüksek olduğu(Rusbult ve Buunk, 1993; Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2007) ve uzun süre ilişkiyi devam ettirenlerde de doyumun daha yüksek olduğu (Rusbult, 1983); bunun yanı sıra ilişki sürdürme isteği yüksek olan kişilerde, özellikle kadınlarda, evlilik doyumunun da yüksek olduğu (Givertz vd., 2015; Hou vd., 2019) görülmüştür. Eşlerarası şiddetin varlığı ve iletişim sorunları bireylerin evlilikten aldıkları doyumunu azaltırken; doyumun fazla olması da özellikle erkekler için terapistler tarafından evlilik sorunlarını çözebilme şanslarını yüksek görmelerini sağlamakta ve bunun için gösterebileceklerini düşündükleri çabayı arttırmaktadır (Eskin, 2012). Bu durum insanların evlilikten aldıkları doyumun birlikte olmalarını sürdürmeleri için önemli bir neden olduğunu, aynı zamanda sürdürme istekleri olan kişilerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Doyum düzeyi ilişkiyi sürdürme isteğini (bağlanımı) etkilediği gibi bu yönde gelişen ilişki sürdürme davranışlarını da etkilemektedir. Evlilikteki doyum düzeyinin yüksek olması yüksek sürdürme davranışı puanları ile pozitif ilişkilidir (Carey, 2005; Ogolsky ve Bowers, 2013). Özellikle eşin algıladığı olumluluk, bağlılık ve görevlerin paylaşımı davranışları, sürdürme isteği ya da bağlanımın ve aynı zamanda doyumun güçlü yordayıcıları olarak bulunmuştur (Stafford ve Canary, 1991).Eşlerin birbirlerinde gördüğü olumluluk ve bağlılık, kadınlar için özellikle eşlerinin sosyal ağlarına katılım ve görevlerin paylaşımı evlilikteki mutluluk ve doyum için önemli sürdürme davranışları iken; erkekler için eşlerinin olumlu olması ve güvence vermesi evlilikteki mutluluk ve doyumla doğru orantılı görülmüştür (Torun, 2005).Ayrıca kadının ya da erkeğin sürdürme davranışlarını kullanımının doyum üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır ve bu etkinin kadınlarda daha güçlü olduğu bulunmuştur (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999c)

Alanyazında doyum ilişkilerin sürdürülmesi ve bu yönde davranışların gösterilmesi için önemli bir değişkendir. İlişki sürdürme isteği ya da bağlanımda olduğu gibi evlilik doyumunun ilişki sürdürme davranışlarının sonucu olmasının yanı sıra aynı zamanda ilişki sürdürme davranışlarına da yol açmaktadır (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Ramirez, 2008).

1.4.2. Algılanan Ödül-Bedel

Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda kişilerin ödülü yüksek, bedeli düşük ilişkileri tercih ettikleri varsayılmaktadır (Thibaut ve Kelley, 1959). Kurama göre, ödül bir bireyin ilişkiden aldığı haz, doyum ve zevk; bedel ilişki davranışlarını olumsuz etkileyen, davranışı yapmaktan alıkoyan herhangi bir faktördür (Thibaut ve Kelley, 1959; Günay, 2007).Ödüller, bir ilişki içinde olmanın getirdiği olumlu sonuçları içerirken; bedeller, kişiyi ilişkiden ayrılmaktan alıkoyan psikolojik güçleri kapsar (Previti ve Amato, 2003).

Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'yla uygun olarak, bireyler ilişkisinde önemli ihtiyaçlarının doyurulması ile değerli sonuçlara sağladığında daha doyumlu hisseder; bu yüzden ilişkide elde edilen ödül ve bedellerin anlaşılması önemlidir (Rusbult ve Buunk, 1993).Yapılan boyamsal bir çalışmada, bedellerin yüksek olduğunu bildiren kişilerin evliliklerinde daha mutsuz olduğu ve boşanmayı daha fazla düşündükleri ve yalnızca bedelleri olduğunu bildirenlerin yalnızca ödülleri olduğunu bildirenlere göre 14 yıllık sürede boşanmaları daha yüksek olasılıklı bulunmuştur(Previti ve Amato, 2003).

İlişkilerde ödüllerdeki zamanla artış, doyumunu arttırırken; bedellerdeki değişimin doyuma önemli bir etkisi görülmemiştir. Aynı şekilde ödüller sürdürmek için bağlanımı arttırırken; bedellerin bağlanım üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamıştır (Rusbult, 1983). Ayrıca kişinin hissettiği ödül-bedel düzeyinin yanı sıra; ilişkilerdeki ödül ve bedel algısındaki eşitlik sürdürme davranışlarının kullanılması ile olumlu yönde ilişkili iken; eşitsizlik olumsuz yönde ilişkilidir (Dainton, 2003).

1.4.3. Benlik Kurguları

Evliliklerin sürdürülmesinde ele alınabilecek bir diğer değişken de benlik kurgularıdır. Benlik kurguları, kişinin kendini diğerlerinden ayrı ya da bağımsız görme düzeyi olarak açıklanır (Markus ve Kitayama, 1991) ve genel olarak bireycilik ve toplulukçuluk bağlamında ele alınır (Kağıtçıbaşı, 1996). Bu bağlam bireylerin içinde buldukları kültürün özelliklerini benimseme düzeyleriyle ilişkili olarak düşünülür (Markus ve Kitayama, 1991).

Bireyci kültürlerde benlik kişilerde özerk olmak, beceriler ve kişisel başarılar üstüne kurgulanırken; toplulukçu kültürlerde ise kişilerde kendilerini ilişkileri ile tanımlama eğilimi, mevcut ilişkilerini sürdürme ve başkaları ile uyum içinde olma eğilimi görülür (Markus ve Kitayama, 1991). Bireyci kültürlerdeki kişiler kendi-odaklı veya kendiyile ilgili, bağımsız-özerk benlik kurgusuna sahipken; toplulukçu kültürlerdeki kişi ise diğeri-odaklı veya sosyal uyumu kollamakla ilgili olarak ilişkisel benlik kurgusuna sahiptir (Kağıtçıbaşı, 1996; Kağıtçıbaşı, 2005; İmamoğlu, Günaydın ve Selçuk, 2011). Bireyci kültürlerde bağımsızlık ve bireysel duygular önemsenirken ilişkiler birbirinden kopuk insanların kişisel isteklerine bağlı girişimler ile oluşturulur; ancak toplulukçu kültürlerde sosyal varoluş için gerekli olan ilişkiler fiziksel-toplumsal çevre ve roller bağlamında düşünülür ve ilişkilerin karşılıklı yükümlülükler ile sürdürüldüğü varsayılmaktadır (Adams, 2005; Hortaçsu, 2015). Bu noktada gelişen benlik kurguları pek çok psikolojik süreci düzenler. Bağımsız-özerk benlik kurgusuna sahip olanlar başkalarının düşüncelerine, duygularına ve eylemlerine atıfta bulunmak yerine, kendi düşünce, duygu ve eylemlerini anlamlı bularak düzenler; ancak ilişkisel benlik kurgusunda ise kişi bilişsel açıdan sosyal bağlamda bilginin sunumu ve süreçleri diğerlerinden etkilenir, davranışları sosyal durumla ve diğerleriyle bağlantılı ortaya çıkar ve duyguları veya güduları diğerlerinin tepkileri ışığında şekillenir (Markus ve Kitayama, 1991). Bireyci kültürel eğilimler benimsendiğinde, çevre belirleyiciliğinin ve desteğin düşük olması nedeniyle, ilişkide koşulsuz güvenin ve inancın varlığı, sürdürmek

için gerekli görülmekteyken; toplulukçu eğilimlerde ilişkilerin toplumsal bağlamda yaşanması ilişkiye toplumsal güvence ve dış destek sağlar (Hortaçsu, 2015). Bu açıdan ilişki benlik kurgusunda, sosyal ilişkiye ait olma duygusu o kadar güçlü hale gelir ki, ilişki bireyin bilinçli yansımalarının işlevsel bir birimi olarak görülür (Markus ve Kitayama, 1991).

Yakın ilişkilerde benlik kurguları sıklıkla çalışılan önemli konulardan biri olmuştur. İlişkisel puanları yüksek olanların ilişki odaklı kelimelere daha hızlı tepki verdikleri, ilişkileri ile ilgili hedef bilgileri daha çok hatırladıkları ve bellekteki bilgiyi düzenlerken ilişkileriyle ilgili bilgiyi daha çok kullandıkları görülmektedir (Cross vd., 2002). İlişkisel benlik kurgusu puanları yüksek olanlar arkadaşlık ilişkilerini daha doyurucu ve ortalamanın üstünde daha iyi algılamaktadır (Boucher, 2014); oda arkadaşları ile ilişki kalitelerini daha iyi algılamalarıyla paralel olarak daha fazla kişisel bilgilerini paylaşmaktadırlar (Gore vd., 2006). Ayrıca ilişkisel benlik kurgusu puanlarındaki artış yüksek ilişki doyumu ile ilişkili iken arkadaşlık ilişkilerinde ilişki yanlısı davranışlarla da olumlu yönde ilişkili bulunmuştur (Mattingly vd., 2011).

Yapılan bir çalışmada, toplulukçu kültürlerde eş seçiminde ebeveyn etkisinin kabulü yüksek iken ilişki bağlanımı düşmektedir; ancak toplulukçuluk bağlanımı arttıran daha güçlü aile bağları ile ilişkili bulunmuştur (Bejanyan vd., 2015). Cross ve diğerlerinin (2000) araştırmasında, ilişkisel benlik kurgusu puanları yüksek olanların düşük olanlara göre, kendilerini önemli ilişkileri ile karakterize ettikleri, ilişkilerine bağlanımlarının ve varolan ilişkilerini devam ettirme isteklerinin daha yüksek olduğu ve karar verme sürecinde partnerinin ihtiyaç ve isteklerini daha yüksek olasılıkla dikkate aldıkları bulunmuştur. Türkiye’de de benlik kurguları ile yapılan tez çalışmalarından birinde ilişkisel benlik kurgusunun sağlıklı aile işlevselliği arasında anlamlı ilişki olduğu (Mesutoğlu, 2012); diğerinde ise evlilik kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve ilişkisel benliğin evlilik kalitesini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur (Gündoğdu, 2007). Başka bir çalışmada ilişki kalitesini yordamasının yanı sıra ilişkiyi destekleyici davranışları arttırdığı da görülmüştür (Morry ve Kito, 2009). Bu noktada evli bireylerin evliliklerinde gösterdikleri kültürel eğilimlerinin ve bu eğilimlerle ilişkili benlik kurgularının evliliğin sürdürülmesinde önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4.4. Ruh Sağlığı

Evliliğin kişinin fiziksel ve ruhsal sağlığı, mutluluğu ve iyi oluşu üzerindeki etkileri pek çok çalışmada ele alınmaktadır. Yalnızca evli olmanın bile insanları mutlu ettiğine dair kanıtlar mevcuttur. Evlenenler ve evli olan kişiler bekârlara göre, daha yüksek düzeyde iyi oluş (Horwitz vd., 1996), finansal doyum ve algılanan sağlığın artmasıyla birlikte daha yüksek düzeyde mutluluk (Stack ve Eshleman, 1998) ve daha yüksek düzeyde yaşam doyumu (Stutzer ve Fray, 2006) bildirmişlerdir. 130'dan fazla ampirik çalışmaya dayanan bir gözden geçirme makalesinde, evli kadın ve erkeklerin evli olmayanlara göre daha mutlu ve daha az stresli olduğu, alkol, intihar, ölüm-hastalık ve diğer psikiyatrik rahatsızlıklar açısından daha düşük oranlara sahip olduğu desteklenmiştir (Coombs, 1991). Başka bir gözden geçirme makalesinde ise evli olma, evlilik kalitesi ve evlilikteki etkileşim gibi evlilik değişkenlerinin sağlık durumunu etkilediğine dair kanıtlar sunulmuştur; ancak bu etki doğrudan ve belirgin görülmemiştir (Burman ve Margolin, 1992). Bu gibi çalışmalar daha çok strese karşı sosyal destek hipotezi üstünden açıklanmaktadır. Evli bireylerin fiziksel ve duygusal patolojiye karşı partnerinin yardım sağlayan kişi olması ve sosyal destek düzeyinin daha yüksek olması koruyucu olmaktadır.

İyi veya kötü giden bir evliliğin bireysel sağlık üzerindeki etkileri de pek çok açıdan farklılaşmaktadır. Doyum sağlanan, uyumlu ve mutlu bir evliliğin hem kadın hem erkeğin sağlığına olumlu yönde etkisi olduğu görülürken; stresli ve mutsuz evliliklerin de olumsuz yönde etkilediği görülmektedir (Horwitz vd., 1998; HawkinsveBooth, 2005; Ola veMathur, 2016). Bu etkiler cinsiyet açısından da değişmektedir. Evli kadınlar evli erkeklere göre daha yüksek ruhsal rahatsızlık oranına sahiptir; ancak bekârlar ya da boşanmış kişilerde cinsiyet açısından bu farklılık görülmemiştir. Ruhsal sağlık ve bozukluklar açısından evli olmak erkekler için daha avantajlı iken; bekâr olmak daha dezavantajlı görünmektedir (Gove, 1973). Erkekler evlendikten sonra daha az depresyon yaşarken; kadınlarda bu oran değişmemekte; ancak kadınlar da daha az alkol problemi yaşamaktadır (Horwitz vd., 1996).

Boylamsal bir çalışmada, kadın ya da erkek fark etmeksizin eşlerden birinin ruhsal sağlık problemi rapor etmesi hiç rapor etmeyenlere göre evliliğin dağılmasının daha yüksek oranlarına işaret etmektedir (Butterworth ve Rodgers, 2008). Ruhsal bozukluk tanısı almak her iki cinsiyette de boşanma olasılığını arttırmaktadır (Frank ve Gertler, 1991). Evliliğin ruhsal sağlığı, ruhsal sağlığında evliliği etkilediği pek çok çalışmada görülmektedir

veevlilik sürecindeki etkileşimlerin, değişimlerin ruhsal sağlıkla ilişkisi de incelenen önemli konulardan biri olmuştur.

İlişki doyumu, ilişkiyi sürdürme isteği (bağlanım) ve ilişki sürdürme davranışları gibi ilişkiyel değişkenler ile ruhsal sağlık arasındaki ilişki ele alındığında, evlilik doyumu ile ruhsal sağlık arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki görülmüştür (Rogers vd., 1970). İlişki kalitesindeki dalgalanmalar psikolojik stresin yüksek düzeylerini yordamaktadır ve yaşam doyumunu düşürmektedir (Whitton vd., 2014). Cinsiyet açısından ise, ilişki kalitesinin ruhsal sağlık üzerindeki etkisi kadınlarda erkeklere göre daha yüksektir (Horwitz vd., 1998; Whitton vd., 2014). İlişkiyi sürdürme isteği (bağlanım) düzeyinin ve algılanan sürdürme isteği karşılıklılığının çiftlerin iyi oluşu üzerinde olumlu yönde etkili olduğu; sürdürme isteği karşılıklılığ ile çiftin iyi oluşu arasında kaygı, suçlama gibi olumsuz duygulanım kısmi aracı iken; güven tam aracı olarak bulunmuştur (Drigatos vd., 1999). Ayrıca partner bağlanım düzeyini yüksek rapor ettiğinde, düşük sosyal sınıftan olan katılımcılarda, yaşam doyumu ve olumsuz duygulanım hafiflemektedir; tersi şekilde partner düşük bağlanım rapor ettiğinde, düşük sosyal sınıftakiler yüksektekilere göre, daha düşük iyi oluş bildirmektedir. Aynı sonuç aktör bağlanımı için bulunmamıştır (Tan vd., 2019). Sonuç olarak evlilik doyumunun, ilişki kalitesinin ve sürdürme isteğinin gerek kişinin gerekse çiftin iyi oluşuna veya ruhsal sağlığına etkisi görülmektedir.

Romantik ilişki, arkadaşlık ilişkisi ve evlilik ilişkisinin ele alındığı boyamsal bir çalışmada, ilişkiyi sürdürme davranışları, ilişki kalitesi yüksek olduğunda, depresif duygudurumla negatif yönde ilişkili; ancak ilişki kalitesi düşük olduğunda, depresif duygudurumla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Baker vd., 2012). Evliliğin dinsel açıdan kutsal algılanması ve evlilik doyumu arasında; aynı zamanda evliliğin dinsel açıdan kutsal algılanması ve iyi oluş arasında partnerin destekleyici davranışları aracı rol oynamaktadır (Rusu vd., 2015). Akciğer kanseri hasta ve eşleri ile yapılan bir başka çalışmada (Badr ve Taylor, 2008) ilişkiyi sürdürme davranışı (özellikle olumluluk, görevlerin paylaşımı ve sosyal ağlar) gösteren bireyler diğerlerine göre, daha az üzüntü bildirmişler ve daha yüksek çift uyumu göstermişlerdir.

Alanyazın dikkate alındığında ilişkiyi sürdürme isteği ve doyum, sürdürme davranışlarına yol açmakta (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Ramirez, 2008); doyum ve sürdürme davranışları da kişinin ya da çiftin ruhsal sağlığına ya da iyi oluşuna etki etmektedir (Rogers vd., 1970; Badr ve Taylor, 2008).

1.5. Planlanmış Davranış Teorisi

Evliliklerin sürmesinde ele alınabilecek bir diğer teori ilk olarak Fishbein (1967) tarafından Akla Dayalı Davranış Teorisi olarak kavramsallaştırılan ve sonrasında genişletilen Planlanmış Davranış Teorisidir (akt., Ajzen ve Fishbein, 1973). Planlanmış Davranış Teorisi'nde kişinin davranışlarını öngörmeye davranışa ilişkin tutumun, öznel normların ve davranış üstünde algılanan kontrolün niyeti etkileyeceği varsayılır (Ajzen, 1989; Bilgin, 2013).

Öncelikle teori Akla Dayalı Davranış Teorisi (Theory of Reasoned Action) ile yola çıkmıştır. Akla Dayalı Davranış Teorisi'nde kişinin davranışını öngörmeye, davranışa yönelik tutumunun ve öznel normların niyete yol açtığı ve niyetinin davranışa neden olduğu belirtilmiştir. Bu teori daha sonra insan davranışının istemli kontrolünün ötesinde gerçekleştiğine dair vurgu ile genişletilerek ve algılanan davranışsal kontrol teoriye eklenerek Planlanmış Davranış Teorisi olarak öne sürülmüştür (Ajzen ve Madden, 1986; Ajzen, 1991). Davranışı gerçekleştirmeye yönelik kişinin niyeti bu teorinin ana değişkenidir. *Niyet*, davranışı etkileyen güdüsel faktördür ve davranışı yapması için kişinin denemesinin ne kadar zor olduğu, davranışı planlaması için ne kadar çaba harcadığının belirleyicisidir (Ajzen, 1989; Ajzen, 1991).

Niyeti açıklayan ve öncülü olan üç belirleyicisi vardır (Ajzen, 1989; Ajzen, 1991; Bilgin 2013):

Davranışa yönelik tutum, kişinin davranışı olumlu ya da olumsuz değerlendirme düzeyini ifade eder ve kişinin davranışın sonuçlarının ne olacağına ilişkin inançlarını kapsar.

Öznel normlar, kişinin davranışı gerçekleştirmesindeki ya da gerçekleştirilmesindeki algılanan sosyal baskıyı belirtir ve kişi için önemli olan diğerlerinin etkisini kapsar.

Algılanan davranışsal kontrol, kişinin davranışı gerçekleştirmesinin ne kadar kolay ya da zor olacağına dair inancını, algısını ifade eder ve kişi önceki deneyimlerde karşılaştığı durumlardan çıkarım yapar.

Teorinin bu belirleyiciler aracılığıyla savunduğu genel varsayım, davranışa yönelik tutumlar ve öznel normlar ne kadar olumlu, algılanan davranışsal kontrol ne kadar yüksek ise kişinin davranışı gerçekleştirme niyeti de o kadar güçlü olacaktır (Ajzen, 1989; Ajzen, 1991).

Planlanmış Davranış Teorisi davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin öncülleri olan inanç boyutlarını da içerir. Bunlar (Ajzen, 1989, 2002, 2005, 2006; Gagne ve Godin, 2000):

Davranışsal inançlar, davranışa yönelik tutumu etkiler. Davranışı belli bir sonuca bağlar ya da davranışı gerçekleştirdiğinde oluşacak sonuçlara dair yüklemeleri içerir. Beklenti-değer modeline dayanarak davranışsal inançlar inançların gücü ile sonuç değerlendirmesinin çarpımlarının toplamı ile elde edilir. Bu ilişki aşağıdaki denklemle gösterilebilir:

$$DYT \sim \sum_{i=1}^n (di_i \times dd_i)$$

DYT davranışa yönelik tutumu, di_i davranışın gerçekleştirilmesinde ortaya çıkacak belirli sonuca dair inancı, dd_i kişinin o sonuca dair değerlendirmesini, n_i ise belirli davranışı gerçekleştirmek hakkında kişinin belirgin inançlarının sayısını ifade eder.

Normatif İnançlar, öznel normların altındaki belirleyicileri kapsar. Önemli diğerlerinin ya da grupların davranışı gerçekleştirmeyi kabul etme ya da etmeme olasılıklarını dikkate alır. Normatif inançların gücü önemli diğerinin düşüncesine uyma güdüsü ile çarpılır ve toplanan sonuçlar normatif inançları verir. Bu ilişki aşağıdaki denklemle gösterilebilir:

$$\text{ÖN} \sim \sum_{i=1}^n (ni_i \times nu_i)$$

ÖN öznel normları, ni_i kişinin davranışı gerçekleştirmesi ya da gerçekleştirmemesi hakkında önemli diğerinin düşüncesine dair bireyin inancını, nu_i belirli önemli diğerinin düşüncesine uyma ya da uymama güdüsünü, n_i belirgin önemli kişilerin sayısını ifade eder.

Kontrol İnançları, algılanan davranışsal kontrolü etkiler. Gerekli kaynak ve fırsatların varlığı ya da yokluğu ile ilgilidir. Her kontrol inancı bu kaynak fırsatların

kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı algılanması ile çarpılır ve elde edilen sonuçlar toplanarak elde edilir. Kontrol inançları kişinin davranışla ilgili önceki deneyimlerini veya arkadaşın deneyimi gibi ikinci elden bilgiyi ve davranışı gerçekleştirmede algılanan zorluğun artması ya da azalmasına neden olan faktörleri içerir. Bu ilişki aşağıdaki denklemle gösterilebilir:

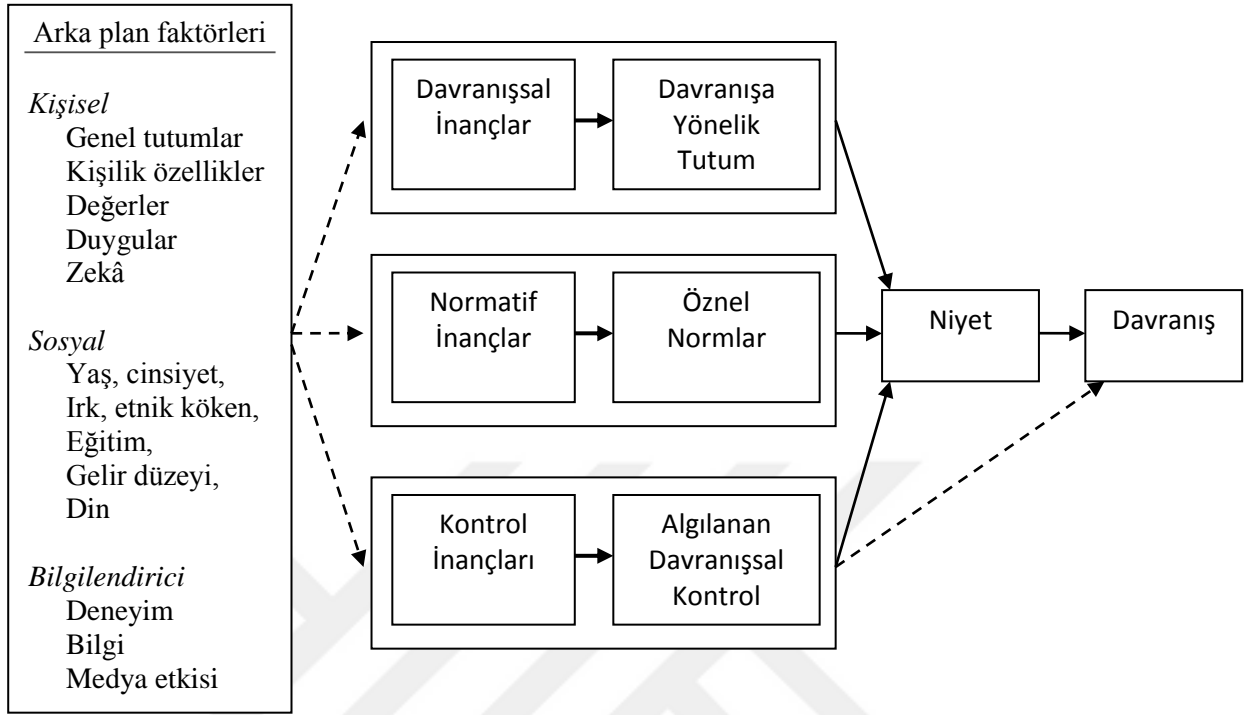
$$ADK \sim \sum_{i=1}^n (ki_i \times kg_i)$$

ADK algılanan davranışsal kontrolü, ki_i davranışı gerçekleştirme zorluğunun artması ya da azalmasına neden olan belli faktöre dair inancını, kg_i davranışı gerçekleştirmeyi kolaylaştırma ve zorlaştırmada belirli kontrol faktörünün algılanan gücünü, n_i kolaylaştırıcı ya da zorlaştırıcı olabilecek faktörlerin sayısını ifade eder.

Planlanmış Davranış Teorisi, davranışa yönelik tutum, öznel norm ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin hem doğrudan hem de dolaylı ölçümlerini geliştirebilme imkânı sağlar. Teorik olarak, aynı yapıyı ölçtüğü düşünülen doğrudan ölçümler ile dolaylı ölçümler yakından ilişkili olmalıdır (Gagne ve Gogin, 2000). Bu ölçümlerin temel varsayımı davranışsal inançlar olumlu ya da olumsuz davranışa yönelik tutuma neden olur; normatif inançlar sosyal baskının algılanması ya da öznel normları üretir ve kontrol inançları ise algılanan davranışsal kontrolle sonuçlanır. Davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrolün birleşimi davranış niyetinin oluşmasına neden olur. Niyet doğrudan davranışa götürür (Ajzen, 2002). Ayrıca davranış üzerinde yeterli düzeyde gerçek kontrolünün olması durumunda kişinin fırsat ortaya çıktığında niyetini gerçekleştirmesi beklenir. Çoğu davranış istemli kontrolü sınırlayan zorluklara sahip olabilmektedir, bu yüzden algılanan davranışsal kontrol de davranışın yordanmasında niyete ek olarak doğrudan etki göstermektedir (Ajzen ve Madden, 1986; Ajzen, 2002).

Planlanmış Davranış Teorisi'nde, yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, eğitim, din, kişilik, genel tutum ve değerler, grup üyeliği, geçmiş deneyimler, bilgiye maruz kalma, sosyal destek, başatma becerileri gibi çok sayıda değişken de arka plan faktörleri olarak yer alır. Bu arkaplan faktörleri kişisel, sosyal ve bilgilendirici olarak kategorilere ayrılabilir, kişilerin inançları ile ilişkili olabilir ve onları etkileyebilir. Örneğin, kişinin içinde yaşadığı sosyal çevre, onun belli durumlarla ilgili farklı bilgiler edinmesine sebep olurken inançlarını da etkileyebilir ve sonucunda kişinin niyetleri ve davranışları etkilenir (Ajzen, 2005).

Bu teorinin şimdiye kadar belirtilen bütün değişkenlerinin şemalandırılması aşağıda Şekil 1.1.'de gösterilmiştir (Ajzen, 2005):



Şekil 1.1. Planlanmış Davranış Teorisi (Ajzen, 2005)

Planlanmış Davranış Teorisi öne sürüldüğünden bu yana, pek çok davranışın incelenmesinde kullanılmıştır. Özellikle sağlıklı ilişkili davranışlarda çalışılan teoriyle ilgili çalışmaların fazla olması, çok sayıda meta-analiz çalışmasını da beraberinde getirmiştir. Egzersiz davranışını inceleyen 31 araştırmanın dâhil edildiği meta-analiz çalışmasında (Hausenblas vd., 1997), davranışa yönelik tutumun niyet ve davranışla, algılanan davranışsal kontrolün niyet ve davranışla arasında büyük etki boyu bulunurken; öznel normla niyet arasında orta düzeyde etki büyüklüğü bulunmuş; ancak davranışla arasında ilişki bulunmamıştır. Kondom kullanımını yordayan 42 çalışmada ele alınan 96 veri seti ile yapılan başka bir meta-analiz çalışmasında ise, niyet davranışla yüksek düzeyde ilişkili (ağırlıklandırılmış ortalama $r = .45$) iken; niyettutumlar ($r = .58$), öznel normlar ($r = .39$) ve algılanan davranışsal kontrolle ($r = .45$) açıklanmıştır (Albarracin vd., 2001). Armitage ve Conner'ın (2001) meta-analiz çalışmasında, teorinin değişkenleri davranış üzerinde %27 varyans ve niyet üzerinde %39 oranında varyansı açıklamaktadır. Algılanan davranışsal kontrol niyet ve davranış üzerinde önemli bir varyans oranını açıklarken; öznel normlar niyetin en zayıf yordayıcısı olarak bulunmuştur. Kronik hastalıklara uyum hakkındaki 27

çalışmanın meta-analizinde ise, teorinin değişkenlerinin küçük ve orta düzey aralığında etki boyları olduğu ve bu değişkenlerin niyeti %33; davranışı %9 oranında açıkladığı bulunmuştur (Rich vd., 2015). Meta-analiz çalışmalarının gösterdiği gibi, davranışı açıklamada teorinin değişkenlerinin önemli bir varyans oranına sahip olduğu; özellikle tutumlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin gerek niyet gerekse davranışı açıklamada öznel normlara göre daha güçlü birer yordayıcı olduğu söylenebilir.

1.5.1. Yakın ilişkilerde Planlanmış Davranış Teorisi ile ilişkili çalışmalar

Planlanmış Davranış Teorisi sosyal psikoloji alanında sıklıkla çalışılmakta, özellikle sağlık davranışlarını öngörmeye (Godin ve Kok, 1996; McEachan vd., 2011) araştırılmaktadır. Türkiye’de son yıllarda özellikle yüksek lisans ve doktora tezlerinde eğitimde farklı teknik ve metotların kullanımı (Kılıç, 2011; Karademir, 2013; Akyol, 2015; Özcan, 2016; Yüzüak, 2017; Akıllı, 2018) ve işle ilişkili davranışlarda (Kement, 2013; Erkek, 2016; Başkurt, 2017) teorinin çalışıldığı göze çarpmaktadır.

Alanyazında Planlanmış Davranış Teorisi’nin ele alındığı bir diğer alanda yakın ilişkilerdir. Yakın ilişki içerisindeki belli davranışları araştırmada ve bunlara götüren dinamikleri incelemeye araştırılmaktadır. Örneğin; evlenme niyetini ele alan çalışmalarda, evliliğe yönelik tutumlar ve öznel normların niyet üzerinde anlamlı etkisi olduğu (Kahn, 2007; Shahrabadi vd., 2017) bulunmuştur. Ancak Kahn’ın (2007) çalışmasında evlenme niyeti algılanan davranışsal kontrolle negatif yönde ilişkili iken; Shahrabadi ve diğerlerinin(2017) çalışmasında algılanan davranışsal kontrol niyet üzerinde anlamlı ve olumlu yönde ilişkili bulunmuştur.

Çocuk sahibi olma niyeti ve doğurganlık davranışlarının Planlanmış Davranış Teorisi ile ele alındığı çalışmalarda olumlu tutumun, öznel normların ve algılanan davranışsal kontrolün niyet için önemli belirleyiciler oldukları görülmüştür (Thomson, 1997; Dommermuth vd., 2011; Mencarini vd., 2015). Bu süreçte her iki partnerin niyetinin de davranış üstünde etkili olduğu (Schoen vd., 1999); sosyal etkileşimin ve sosyal ağların da çocuk sahibi olma niyeti ve davranışını etkilediği (Rossier ve Bernardi, 2009) savunulmuştur.

Yakın ilişkilerde Planlanmış Davranış Teorisi’nin bir başka çalışma alanı da aldatma niyeti ve davranışdır. Aldatma niyeti teorinin tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenleri ile açıklanabilmektedir, özellikle aldatmaya yönelik olumlu yönde

tutumlar niyet ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur (Drake ve McCabe, 2000; Jackman, 2015). Erkekler kadınlara göre, aldatanlar aldatmayanlara göre, aldatmaya karşı daha olumlu tutumlara ve niyete sahip olduklarını bildirmişlerdir (Toplu-Demirtaş ve Fincham; 2018). Ayrıca aldatmaya yönelik daha kısıtlayıcı tutumlar aldatmayı açıklamada daha yüksek düzeyde zorlukla ve zorunlulukhissiyile ilişkili bulunmuştur (Seedall vd., 2013).

Yakın ilişkilerde ayrılma ya da kalma kararı da Planlanmış Davranış Teorisi ile özellikle istismar içeren ilişkiler üzerinden çalışılmıştır. Kernsmith'in (2005) şiddet uygulayanları PDT ile araştırdığı çalışmada, şiddet uyguladığı için tedavi gören 114 kadın ve erkek yer almıştır. Şiddet davranışını uygulama açısından ele alındığında, sosyal olarak daha kabul edilebilir algılayan, olumlu sonuçları olduğunu gören ve şiddet uygulamaktan kaçınmak için kendini yetersiz algılayan erkeklerin önceki altı ayda daha yüksek düzey şiddet davranışı gösterdiği görülmüş; ancak aynı sonuç şiddet gösteren kadınlarda anlamlı bulunmamıştır. Fiziksel olarak şiddete uğrayan ve sığınma evinde yaşayan 48 kadının yer aldığı, ilişkide kalma ya da ayrılma kararını inceleyen çalışmada (Byrne ve Arias, 2004), Planlanmış Davranış Teorisi değişkenleri ile ele alınan model desteklenmiştir. Ayrılma yönünde olumlu tutumları olan ve ayrılmanın kontrolünü kendisinde algılayan kadınların daha yüksek ayrılma niyeti gösterdiği bulunmuştur; ancak öznel normlar ayrılma kararını yordamamıştır. Modelde niyet, değişkenler aracılığıyla %69 oranında açıklanmıştır. Edwards ve diğerleri'nin (2015) şiddete uğrayan kadınların ilişkiden ayrılma süreçlerini ileriye dönük olarak inceledikleri çalışma, Yatırım Modeli ile Planlanmış Davranış Teorisi'ni bir arada test etmiştir. İlişkisinde şiddet gören 169 genç üniversite öğrencisinden dört aylık aralıklarla iki ölçüm alınmıştır. Yol analiz sonuçlarında, iki modelin de iyi uyum gösterdiği bulunmuştur ve Planlanmış Davranış Teorisine Yatırım Modeli'nden daha iyi uyum göstermiştir. Ayrılmaya yönelik daha olumlu tutumlar ve ayrılma yönünde daha yüksek algılanan sosyal baskı ayrılma niyeti ile anlamlı ve olumlu yönde ilişkili bulunurken; ayrılmanın algılanan kolaylığı ayrılma niyeti ile ilişkili bulunmamıştır.

İstismar içeren ilişkilerde Planlanmış Davranış Teorisi'nin yalnızca öznel normlar boyutunun ele alındığı çalışmalarda ise, öznel normlar ve ilişki bağlanımı şiddet gördüğü ilişkiyi bitirme kararı ile ilişkili bulunmuştur. Yapılan bir çalışmada, artan bağlanım ve olumlu öznel normların değişimin karar öncesi aşaması puanlarındaki artışla ilişkili olduğu; ancak düşünme, hazırlanma, hareket ve sürdürme aşamaları puanları ile negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Shorey vd., 2013). Choice ve Lamke (1999) şiddet

içeren flört ilişkisinde kalma ya da ayrılma kararını, daha iyi olacak mıyım ve yapabilir miyim merkezi soruları üstünden açıklamış ve ilişki doyumu, seçeneklerin niteliği, yatırımlar, öznel normlar, kişisel kaynaklar ve engeller, yapısal kaynaklar ve engeller aracılığıyla incelemiştir.Şiddet gören 70 kadın ve 56 erkeğin katıldığı çalışmanın sonucunda, daha iyi olacak mıyım sorusunu açıklayan değişkenler olan ilişki doyumu, seçeneklerin niteliği, yatırımlar ve öznel normlar kalma ya da ayrılma kararında varyansın %87'sini açıklamıştır. Çalışmalardan anlaşıldığı gibi, istismar içeren ilişkilerde sürdürme yönünde algılanan öznel normlar ayrılmaya karar vermeden önce etkili iken; bitirme yönünde algılanan öznel normlar ilişkiden ayrılma aşamasında etkili gözükmektedir.

Planlanmış Davranış Teorisi kapsamında, yakın ilişkilerde sosyal ağların etkisi ve ilişkiyi sürdürme isteği(bağlanım) arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Etcheverry ve Agnew'in (2004) üniversite öğrencileriyle yaptıkları boylamsal çalışmada, öznel normlar bağlanım düzeyinin yordayıcısı olduğu ve bağlanımın yaklaşık 8 ay sonra da ilişkide kalma üzerinde öznel normların etkisine aracılık ettiği bulunmuştur. Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada (Etcheverry vd.,2008), sosyal ağdaki üyelerden algılanan normatif inançlar ilişki bağlanımı üzerinde sosyal ağların kabulünün etkilerine anlamlı düzeyde aracılık etmektedir. İlişkibağlanımı, ilişki devamlılığında öznel normların etkisine aracılık etmektedir ve sosyal ağdakilerin ilişkiyi kabulü ve ilişki doyumu katılımcıların normatif inançlarını yordamaktadır. Can ve Hovardaoğlu (2015) 134 flört ilişkisi olan ve 154 evli kişiyi dâhil ettikleri çalışmada, ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırıma ilişkin yakın hissedilen sosyal ağ üyesinin onayının ve partnerlerin birbirlerinin sosyal ağüyelerinden hoşlanma düzeylerinin en iyiyordayıcılar olduğu bulunmuştur. Ayrıca flört grubunda sosyal ağ onayı ilişki bağlanımının anlamlı olarak yordarken; evlilerde yordamamıştır; bu durum sosyal ağ onayının flört ve evli kişilerde farklı deneyimlendiğini ortaya koymuştur. Normatif inançların ve bağlanım arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının etkisinin incelendiği bir çalışmada (Beşikçi vd.,2016), düşük düzeyde reddedilme duyarlılığı olan kişiler daha düşük sosyal ağ kabulü hissettiklerinde, daha düşük bağlanım düzeyi gösterirken; tersi şekilde, reddedilme duyarlılığının yüksek düzeyi düşük sosyal ağ kabulünde bağlanımın yüksek düzeyine işaret etmektedir.

Yukarıda bahsedilen çalışmalardan da anlaşıldığı gibi, Planlanmış Davranış Teorisi'nin bütün değişkenlerinin yer aldığı çalışmalar daha çok birlikte yaşama niyeti (Billari vd., 2005) veya evlenme niyeti (Kahn, 2007; Shahrabadi vd., 2017), çocuk sahibi

olma niyeti (Thomson 1997;Schoen vd., 1999; Philipov, 2009; Rossier ve Bernardi, 2009; Dommermuth vd., 2011; Ajzen ve Klobas, 2013; Mencarini vd., 2015), aldatma niyeti (Drake ve McCabe, 2000; Seedall vd., 2013; Jackman, 2015; Toplu-Demirtaş ve Fincham; 2018) ve istismarcı ilişkiden ayrılma ya da istismarcı ilişkide kalma niyeti (Choice ve Lamke, 1999; Byrne ve Arias, 2004; Kernsmith, 2005; Shorey vd., 2013; Edwards vd., 2015) konularını içermektedir. Bunun yanı sıra mevcut ilişkilerin sürdürülmesinde ya da bağlanım üzerindeki etkisinde yalnızca sosyal ağ etkisi ve öznel normların etkisi araştırılmıştır (Etcheverry ve Agnew, 2004; Etcheverry vd., 2008; Can ve Hovardaoğlu, 2015; Beşikçi vd., 2016).

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma kapsamında Planlanmış Davranış Teorisi aracılığıyla evliliklerin sürmesine ilişkin dinamikleri, evli çiftlerin ilişkilerini sürdürme niyetleri ve bu yönde gösterdikleri sürdürme davranışlarına ilişkin süreci araştırmak amaçlanmıştır. Bu süreçte evlilik doyumu, algılanan ödül-bedel, benlik kurguları, PDT değişkenleri olan inançlar, evliliğe yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrolün sürece nasıl etki ettiği incelenmiştir. Ayrıca çiftlerine evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu ve ruhsal sağlık arasındaki etkileşimde ilişkiyi sürdürme davranışlarının rolünün hem bireysel hem de ikili ilişki düzeyinde incelenmesi amaçlanmıştır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Evliliklerin başlaması, sürdürülmesi ve bitirilmesi süreçlerini hem bireysel hem ilişkisel hem de sosyal/çevresel açıdan ele almak gerekli görülmektedir. Bu çalışma evliliği sürdürme niyetini ve bu yönde gösterilen sürdürme davranışlarını “Planlanmış Davranış Teorisi” bağlamında ele alarak bir model geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla evliliği sürdürme niyetine yönelik ölçek hazırlanmıştır; aynı zaman diliminde başka bir tez çalışmasında (Altunal, 2019) evliliği sürdürme nedenleri üzerine yeni bir ölçek geliştirilmiş olsa da, PDT ile bağlantılı olarak evliliği sürdürme niyetini açıklamaya çalışan ve bu yönde ölçek geliştiren başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca yurt dışında bu teorinin istismarcı ilişkilerde ayrılma kararını ele alan çalışmalar (Byrne ve Arias, 2004; Edwards vd., 2015) ve Türkiye’de yalnızca ilişkilerin sürmesinde öznel normların etkisini inceleyen araştırmalar (Can ve Hovardaoğlu, 2015; Beşikçi vd., 2016) bulunsa da, PDT’nin bütün

değişkenleri ile evliliği sürdürme konusunu ele alan Türkiye’de ilk çalışma olma özelliğindedir. Bu anlamda çalışmanın alanyazına özgün bir katkısının olacağı söylenebilir.

Evliliği sürdürmeye etki eden faktörler alanyazında çalışılmış olsa da, sonucunda kişinin ruh sağlığı üzerindeki etkisini inceleyen daha az çalışma görülmektedir. Ayrıca alanyazında daha çok bir kişinin algısı ve davranışı üzerine odaklanan çalışmalar daha fazla iken; erkeği ve kadını çift olarak ele alan ve birbirleri üzerindeki etkilerini araştıran yurt dışında çalışmalara rastlansa da Türkiye’de evliliği sürdürme sürecinikarşılıklı etkileşimler üzerinden inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Evliliğin dinamik ve karşılıklı bir ilişki süreci olduğu düşünülürse, çiftlerin etkileşimine yönelik hem betimsel hem de yöntemsel bakımdan yararlı bilgiler sunacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda evliliklerin sürmesinde gerek bireysel gerekse ilişkisel dinamiklerin rolünün anlaşılmasıyla; evlilikte sorun yaşayan çiftlere yönelik psikolojik müdahalelerde nelerin ele alınabileceğine ilişkin katkılarının olabileceği düşünülmektedir.

1.8. Araştırma Soruları

Bu çalışma kapsamında aşağıdaki soruların cevaplanması amaçlanmaktadır:

1. Evliliği sürdürme niyeti ve sürdürme mekanizmaları evliliği sürdürmeye yönelik davranışsal inançlar, normatif inançlar, kontrol inançları ve davranışa yönelik tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrolle açıklanabilir mi? Bu değişkenlerin yer aldığı model anlamlı mıdır?

2. Evliliğe yönelik tutumlar, öznel normlar ve algılanan kontrol evliliği sürdürme niyeti ve ilişki sürdürme mekanizmalarını açıklar mı? Bu değişkenlerin yer aldığı model anlamlı mıdır?

3. İlişkiyi sürdürme mekanizmaları, evliliğe yönelik tutumlar, öznel normlar ve algılanan kontrol, evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu ve algılanan ödül bedelle açıklanabilir mi? Bu değişkenlerin yer aldığı model anlamlı mıdır?

4. İlişkisel benlik kurgusu düzeyinin Planlanmış Davranış Teorisi değişkenleri ile ilişkili midir? PDT’ne eklenen ilişkisel benlik kurgusu düzeyinin yer aldığı model anlamlı mıdır?

5. Evlilikte kadının ve erkeğin evliliği sürdürme niyeti hem kendi hem de eşinin sürdürme mekanizmaları ve ruh sağlığı ile ilişkili midir?

6. Evlilikte kadının ve erkeğin evlilik doyumu hem kendi hem de eşinin sürdürme mekanizmaları ve ruh sağlığı ile ilişkili midir?

7. Evlilikte kadının ve erkeğin evliliği sürdürme niyeti hem kendi hem de eşinin sürdürme mekanizmaları ve evlilik doyumu ile ilişkili midir?



2. BÖLÜM

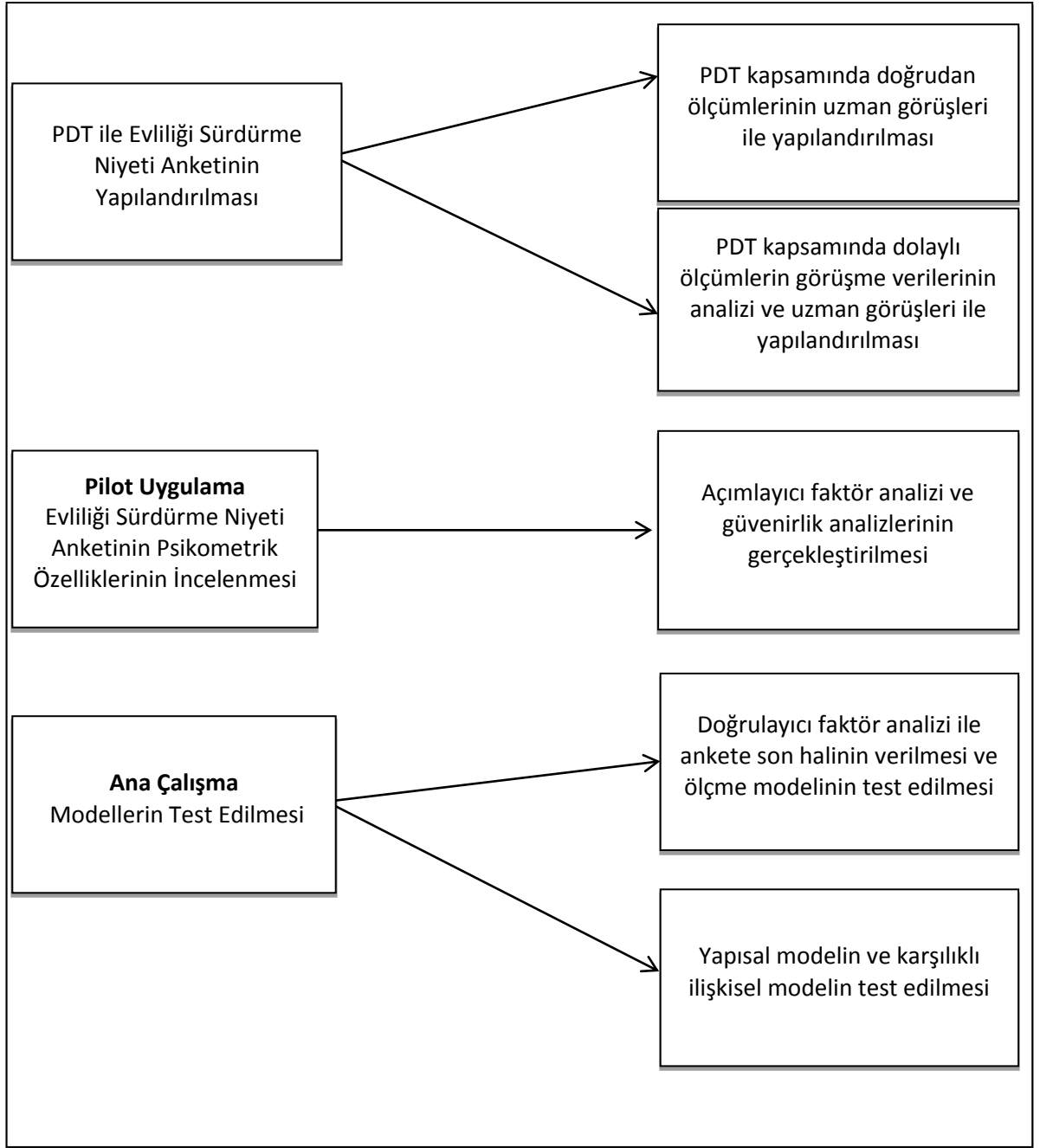
2. YÖNTEM

Bu bölüm evli kişilerin evliliği sürdürme niyetlerini ve sürdürme davranışlarını açıklamaya çalışan ve evliliğini sürdüren çiftlerde ilişkisel dinamiklerin ruh sağlığına etkisini inceleyen araştırma modelini, örnekleme, kullanılan veri toplama araçlarını, verilerin toplanma ve verilerin analizi süreçlerini içermektedir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmanın amacı öncelikle PDT kapsamında evli kişilerin evliliklerini sürdürme niyetlerini ve davranışlarını açıklamaya çalışan bir model, sonrasında ise evliliklerini sürdürme niyetleri, evlilik doyumları ve genel ruhsal sağlıkları arasında sürdürme davranışlarının hem çiftlerin birbirleri üzerinde hem de kendileri üzerindeki etkilerini karşılıklı ilişkisel bir modelle test etmektir. Değişkenler arası ilişkiler incelenmeye çalışıldığı ve değişkenlere herhangi bir müdahalede bulunulmadığı için korelasyonel; ayrıca ana çalışmanın verisi yalnızca tek zamanda toplanıp ele alındığı için kesitsel bir çalışma olarak sınıflandırılabilir (Johnson, 2001).

Bu çalışma için öncelikle PDT’nde yer alan evliliği sürdürmeye yönelik davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları, evliliği sürdürmeye yönelik tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve niyet boyutları için ölçek hazırlanmıştır ve ölçeğin psikometrik özellikleri pilot uygulama ile test edilmiştir. Ölçeğe son hali verildikten sonra ana çalışmaya geçilmiş ve yukarıda bahsedilen modeller hipotezler ışığında test edilmiştir. Çalışmada yer alan araştırma adımları Şekil 2.1.’de gösterilmiştir.



Şekil 2.1. Araştırma Adımları

2.2. Örneklem

Bu araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada evli çiftlerden en az birinin Aydın ilinde çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışması, çiftlerin en az bir yıllık evli olması ve en az bir çocuğunun bulunması ölçüt olarak belirlenmiştir. Çalışmaya çiftlerin ikili analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için 168 evli çift ve PDT kapsamında yol analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için de 183 kadın 178 erkek olmak üzere 361 evli kişi dâhil edilmiştir. Çalışmada katılımcıların yaş aralığı 24-70 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 41.5 (Ss: 8.20); kadınların yaş ortalaması 40.04 (Ss: 7.73), erkeklerin yaş ortalaması 42.97'dir (Ss: 8.42). Evlilik yılları 2-45 arasında değişmekte olup, evlilik yılı ortalamaları 15.12 (Ss: 8.33)'dir ve 9 katılımcı dışındaki bütün katılımcıların ilk evlilikleridir. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 2.1.'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Ana çalışmada yer alan katılımcıların demografik özellikleri

Meslek	Kendisi		Eşi	
	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde
Akademisyen	55	15.2	53	14.7
Memur(Kamu Çalışanı)	95	26.3	80	22.2
Öğretmen	128	35.5	132	36.6
Sağlık çalışanı	19	5.3	20	5.5
Mimar-Müteahhit-Mühendis	11	3.0	12	3.3
Serbest Meslek	9	2.5	11	3.0
Emekli	4	1.1	9	3.5
Ev Hanımı	18	5.0	21	5.8
Polis-Güvenlik Görevlisi	1	0.3	2	0.6
İşsiz	1	0.3	1	0.3
Diğer	20	5.5	24	6.6
Öğrenim Durumu				
İlkokul	1	0.3	4	1.1
İlköğretim/Ortaokul/Mesleki ortaokul	5	1.4	5	1.4
Lise/Mesleki ve Teknik Lise	35	9.7	36	10.0
Yüksekokul (2 yıllık fakülte)	35	9.7	31	8.6
Üniversite (4-5-6 yıllık fakülte)	193	53.5	188	52.1
Yüksek lisans	48	13.3	52	14.4
Doktora	44	12.2	44	12.2

Tablo 2.1. Ana çalışmada yer alan katılımcıların demografik özellikleri (devamı)

Meslek	Kendisi		Eşi	
	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde
Aylık gelir				
1500TL-2499TL	11	3.0		
2500TL-3499TL	22	6.1		
3500TL-4499TL	28	7.8		
4500TL-5499TL	33	9.1		
5500TL-6499TL	49	13.6		
6500TL-7499TL	64	17.7		
7500TL-8499TL	52	14.4		
8500TL ve daha fazla	102	28.3		
Evlilik şekli				
Kendi seçimim, ailemin onayıyla	280	77.6		
Kendi kararım, ailemin bilgisi dışında	7	1.9		
Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	14	3.9		
Görücü usulüyle, ailemin kararıyla	20	5.5		
Görücü usulüyle, benim kararım	40	11.1		
Boşanmayı düşünme sıklığı				
Hiçbir zaman	247	68.6		
Bazen	111	30.7		
Çoğu zaman	2	0.6		
Her zaman	1	0.4		

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Evliliği Sürdürme Niyeti Ölçeği

Bu çalışmada evliliği sürdürme niyetine etki eden faktörlerin incelenmesi için Planlanmış Davranış Teorisi kapsamında (Ajzen ve Fishbein, 1977; Ajzen, 2006) evliliği sürdürmeye yönelik davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları, evliliği sürdürmeye yönelik tutumlar, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol ve niyet boyutları için araştırmacı tarafından ölçek formu hazırlanmıştır. Ölçeğin hazırlanma süreci 2.4. Ölçek Geliştirme Aşamaları kısmında detaylı olarak anlatılmıştır.

2.3.2. İlişki Sürdürme Mekanizmaları Ölçeği

Evliliği sürdürmeye yönelik davranışların incelenmesi ve Planlanmış Davranış Teorisinde yer alan davranış boyutunun ölçülmesi için kullanılan ölçek öncelikle Canary ve Stafford tarafından 1992’de geliştirilmiştir. Ölçekte yer alan 29 davranış 5’li likert tipindedir ve kişilere ilişkilerinde bu davranışları yapma sıklıkları sorulmuştur. Olumluluk, açıklık, bağlılık, görevlerin paylaşımı ve sosyal ağlar olmak üzere 5 alt boyutu bulunan ölçeğin romantik ilişkilerde Cronbach alphası sırasıyla .71, .62, .69, ve .76’dır; ancak üniversite öğrencileri ile çalışıldığı için sosyal ağ alt boyutunun alphası (.49) kabul edilebilir bulunmamıştır (Cingöz, 2003). Ölçekten alınan yüksek puanlar kişilerin ilişkilerini sürdürme yönünde gösterdikleri davranışların yüksek düzeyine işaret ederken; alınan düşük puanlar, ilişkilerini sürdürme yönünde gerçekleştirdikleri davranışların düşük olduğunu göstermektedir. Bu çalışma için bazı maddeler tekrar düzenlenmiştir; örneğin; mektup yazmak, kart atmak yerine haberleşme araçlarını kullanmak (Mesaj yazmak, e-mail atmak vb.) gibi. Bu çalışmada ölçeğin toplam Cronbach alphası .94; olumluluk alt boyutu için .86; açıklık alt boyutu için .78; bağlılık alt boyutu için .85; görevlerin paylaşımı alt boyutu için .83 ve sosyal ağlar alt boyutu için .66 olarak hesaplanmıştır.

2.3.3. Evlilik Yaşamı Ölçeği

Evli bireylerin evliliklerinde algıladıkları doyumunu değerlendirmek amacıyla 1996’da Tezer tarafından geliştirilen 10 maddelik 5’li likert tipinde (1=kesinlikle katılmıyorum, 5=kesinlikle katılıyorum) bir ölçektir. Doyum ve doyumсузлук yönünde derecelendirilen ölçekten alınabilecek toplam puan 10 ile 50 arasında değişmektedir ve alınan yüksek puanlar evlilik doyumunun yüksek olduğunu gösterirken; düşük puan evlilik doyumunun düşük olduğuna işaret etmektedir. Ölçekte yer alan 2., 4. ve 5. maddeler ters madde olarak kodlanmıştır. Ölçeğin Cronbach alphası uygulandığı 50 kişilik ilk grupta .91 ve 208 kişilik ikinci grupta ise .89 olarak bulunmuştur (Tezer, 1996). Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alphası .90 olarak hesaplanmıştır.

2.3.4. Algılanan Ödül ve Bedel Ölçeği

Çiftlerin evlilikten algıladıkları ödül ve bedeller 5’li likert tipte (1=hiç, 5= büyük ölçüde) geliştirilen 7 soruluk ölçekle incelenecektir (Hortaçsu, unpublished manuscript; akt. Cingöz 2003). 2 alt boyutu bulunan bu ölçekte ilk 4 madde algılanan ödül; son 3 madde ise algılanan bedel boyutunu ölçmektedir. Cingöz’ün (2003) tezinde bu ölçeğe dair

Cronbachalpha romantik ilişkilerde algılanan ödülleri alt boyutu için .82; algılanan bedeller alt boyutu için .65 olarak bulunmuştur. Bu çalışma için algılanan bedel boyutu ters madde olarak kodlanmaktadır ve ölçekten alınabilecek toplam puan 7 ile 35 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar evlilikte algılanan ödülün yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Bu çalışmada ölçeğin toplam Cronbachalphası .85, algılanan ödül boyutu için .85 ve algılanan bedel boyutu için .76 olarak hesaplanmıştır.

2.3.5. Genel Sağlık Anketi-12

Toplumsal çalışmalarda ruhsal hastalıkları inceleyen ilk aşama tarama testi olarak kullanılan 12 maddelik ölçek Kılıç (1996) tarafından Türkçe'ye çevrilerek geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçekte yer alan her madde son birkaç haftada katılımcıdaki belirtilerin varlığını sorgulamaktadır ve dört seçeneklidir ("hiç olmuyor, her zamanki kadar, her zamankinden sık, çok sık" gibi). Bu dört seçenek 0,1,2,3 olarak kodlanmaktadır. Bu ölçekten alınan puan arttıkça kişinin ruh sağlığının, iyi oluşunun kötüye gittiği, alınan puan düştükçe genel ruh sağlığının daha iyi olduğu söylenebilir. Ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı .78; test tekrar test korelasyon katsayısı .84 olarak bulunmuş ve psikotik olmayan belirtilerin saptanmasında kısa ve etkili bir ölçek olduğu belirtilmiştir (Kılıç, 1996). Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbachalphası .88 olarak hesaplanmıştır.

2.3.6. İlişkisel-Özerk Benlik Kurgusu Ölçeği

Cross ve diğerleri (2000) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye Akın ve diğerleri (2010) tarafından çevrilen, uyarlanan ve psikometrik özellikleri yeterli bulunan ölçek 7'li likert tiptedir (1=kesinlikle katılmıyorum, 7=kesinlikle katılıyorum). Ölçeğin 8. ve 9. maddesi ters madde olup ölçekten alınabilecek toplam puan 11 ile 77 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar ilişkisel benlik kurgusu düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Akın ve diğerlerinin (2010) yaptığı çalışmada, ölçeğin Cronbachalkatsayısı .85 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbachalphası .80 olarak hesaplanmıştır.

2.3.7. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan formda; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, kendisinin ve eşinin eğitim durumu, kendisinin ve eşinin mesleği, ailenin aylık geliri, evlenme şekli, evlilik süresi ve en uzun süre yaşadığı yer hakkında bilgiler sorulmuştur.

2.4. Ölçek Geliştirme Aşamaları (PDT)

2.4.1. Görüşme Verilerinin Analizi ve Madde Yazım Süreci

Planlanmış Davranış Teorisi kapsamında gerçekleştirilen alanyazın taraması sonrasında, Ajzen'in (2006) önerdiği gibi öncelikle hazırlanacak ölçeğin madde havuzunun oluşturulması için açık uçlu sorularla yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır (Bkz. Ek 1) ve formun son hali için üç uzmandan görüş alınmıştır. Bu açık uçlu soru formu kişilerde belirgin olan inançların açığa çıkarılması için araştırma grubunu temsil eden küçük bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Ajzen (2006) örneklem sayısı belirtmemiştir; ancak bu teori için başlangıçta minimum 10 katılımcı ile başlanması, inançlar benzeşinceye kadar devam edilmesi, genellikle 10-17 arası katılımcı sayısının yeterli olduğu belirtilmiştir (Francis vd., 2010). Görüşmeler yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Bu uygulama sürecinde 16 kadın ve 16 erkek olmak üzere 32 evli kişi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır; ayrıca 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere 20 evli katılımcıdan da görüşme formunu yazılı olarak doldurması istenmiştir; toplamda 52 katılımcının formları incelenmiştir.

Bu aşamada yer alan katılımcıların yaşları 24-55 arasında değişmekte olup, ortalaması 37.8'dir (ss: 7.86); evlilik yılları 1.5-35 arasında değişmekte olup, evlilik yılı ortalaması 12.24'dür (ss: 8.36). Katılımcıların hepsi kamu çalışanı olmakla birlikte, %38,46'sı öğretmen, %23,08'i memur, %19,23'ü sağlık çalışanı, %17,31'i akademisyen, %1,92'si polistir. Öğrenim durumları ele alındığında, %28,85'i lisansüstü, %59,62'si lisans, %11,54'ü lise mezunudur. Katılımcıların %88,46 ile büyük çoğunluğu tanışıp anlaşarak, %11,54'ü ise görücü usulü ile evlendiğini belirtirken; aylık gelirlerini ise %7,69'u 3000-3999, %15,38'i 4000-4999, %76,92'si ise 5000 ve üzeri olarak belirtmişlerdir.

Ajzen'in (2006) önerdiği gibi yüz yüze görüşme ve yazılı formların içerik analizinin yapılması ile PDT alt boyutları için belirgin sonuçlar sıklıkları ve ortak temaları açısından listelenmiştir (Bkz. Ek 2). Ön çalışma için ölçeğin özellikle dolaylı ölçümlerinde yer alan inançlar boyutları bu listede yer alan yapı maddeleri (construct items) ile oluşturulmuştur. Gerek teori bağlamında gerekse boyutların sıklık analizleri doğrultusunda uzman görüşü ile maddeler yazılmıştır, 3 doktora 1 yüksek lisans öğrencisi ile oluşturulan panel ile örtüşen maddeler ve anlaşılmayan maddeler tartışılıp yeniden düzenlenmiştir. Alanda çalışan ve teoriye hâkim uzmanlarla maddelerin yazımı tamamlanmış ve ön çalışma için

taslak hazırlanmıştır. Ölçeğin taslak halinde yer alan boyutlar ve madde sayıları aşağıda 2.4.1.1. ve 2.4.1.2. bölümlerinde detaylı olarak açıklanmıştır.

2.4.1.1. Planlanmış Davranış Teorisi'nin doğrudan ölçümleri (Ana boyutları)

Evliliği Sürdürmeye Yönelik Tutum; PDT kapsamında ana yapılardan biri olan tutum, alanda çalışan ve teoriye hâkim iki uzman ile birlikte Ajzen'in (2006) önerdiği şekilde alanyazın taraması yapılarak hazırlanmıştır. Osgood Tipi ölçek geliştirmeye uygun olarak sıfat çiftleri arasında eşit aralıklı 5 tepki kategorisinde 9 madde düzenlenmiştir (Örneğin; evliliğimi sürdürmek benim için gerekli/gereksiz).

Evliliği Sürdürmeye Yönelik Öznel Normlar; PDT kapsamında ana yapılardan biri olan öznel normlar alanda çalışan ve teoriye hâkim iki uzman ile Ajzen'in (2006) önerdiği şekilde alanyazın taraması yapılarak hazırlanmıştır. Katılımcılara evliliğini sürdürmeye yönelik öznel normlara ne ölçüde katılıp katılmadığı 5'li likert tipte (1: kesinlikle katılmıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum) sorulmuştur ve 6 madde olarak düzenlenmiştir (Örneğin; benim için önemli kişiler beni evliliğimi sürdürmeye teşvik eder).

Evliliği Sürdürmeye Yönelik Algılanan Davranışsal Kontrol; PDT kapsamında ana yapılardan biri olan algılanan davranışsal kontrol alanda çalışan ve teoriye hâkim iki uzman ile Ajzen'in (2006) önerdiği şekilde alanyazın taraması yapılarak hazırlanmıştır. Katılımcılara evliliğini sürdürmeye yönelik algıladıkları davranışsal kontrole ne ölçüde katılıp katılmadıkları 5'li likert tipte (1: kesinlikle katılmıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum) sorulmuş ve 6 madde olarak düzenlenmiştir (Örneğin; evliliğimi sürdürmek için kendimi yeterli hissediyorum).

Evliliği Sürdürmeye Yönelik Niyet; PDT kapsamında ana yapılardan biri olan davranışsal niyet alanda çalışan ve teoriye hâkim iki uzman ile Ajzen'in (2006) önerdiği şekilde alanyazın taraması yapılarak hazırlanmıştır. Katılımcılara evliliğini sürdürmeye yönelik niyetleri olup olmadığı 5'li likert tipte (1: kesinlikle katılmıyorum, 5: kesinlikle katılıyorum) sorulmuş ve 6 madde olarak düzenlenmiştir (Örneğin; evliliğimi sürdürmek istiyorum).

2.4.1.2. Planlanmış Davranış Teorisinin dolaylı ölçümleri (İnanç boyutları)

Davranışsal İnançlar; içerik analizi sonucunda belirgin olarak ortaya çıkan evliliğini sürdürdüğünde ortaya çıkacak davranışsal sonuçlar listelenmiştir. PDT kapsamında ve uzman görüşleri eşliğinde 22 davranışsal sonuç belirlenmiş (Örneğin; evliliğimi

sürdürdükçe kendimi daha mutlu hissederim) ve her davranışsal sonuç davranışsal sonuçlar ve davranışsal değerlendirme olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Davranışsal inançların gücünü ölçmek için katılımcılara evliliğini sürdürmenin olumlu ve olumsuz sonuçlarına ne ölçüde katılıp katılmadığı 5'li likert tipte (1: kesinlikle katılmıyorum, 5:kesinlikle katılıyorum); davranışsal değerlendirmeyi ölçmek için de evliliğini sürdürdüğünde ortaya çıkacak sonucun ne ölçüde kendisi için önemli olup olmadığı 5'li likert tipte (1:hiç önemli değil, 5:çok önemli) sorulmuştur. Beklenti-değer teorisine göre davranışsal inançlar davranışsal sonuç maddelerinin ve davranışsal değerlendirme maddelerinin çarpımı ile elde edilir (Ajzen, 2002). Bu boyut 1'den 25'e kadar değer alabilmektedir ve bu boyuttan elde edilen düşük puanlar katılımcıların evliliğini sürdürmeye yönelik davranışsal inançlarının düşük olduğunu, yüksek puanlar da katılımcıların evliliğini sürdürmeye yönelik davranışsal inançlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Normatif İnançlar; içerik analizi sonucunda belirgin olarak ortaya çıkan evliliğini sürdürmesi gerektiğini düşünen, teşvik eden veya düşünmeyen normatif kişiler ve kurumlar listelenmiştir. PDT kapsamında ve uzman görüşleri eşliğinde 12 normatif kişiler ve kurumlar belirlenmiş (Örneğin; annem-babam, arkadaşlarım...) ve her normatif kişi veya kurum için normatif inançların gücü ve normlara uyma güdüsü olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Normatif inançların gücünü ölçmek için katılımcılara normatif kişiler veya kurumların evliliğini sürdürmesine yönelik görüşlerine ne ölçüde katılıp katılmadığı 5'li likert tipte (1: kesinlikle katılmıyorum, 5:kesinlikle katılıyorum); normlara uyma güdüsünü ölçmek için de bu normatif kişi veya kurumların görüşlerinin ne ölçüde kendisi için önemli olup olmadığı 5'li likert tipte (1:hiç önemli değil, 5:çok önemli) sorulmuştur.Beklenti-değer teorisine göre normatif inançlar normatif kişi ve kurumlar maddelerinin ve normlara uyma güdüsü maddelerinin çarpımı ile elde edilir (Ajzen, 2002). Bu boyut 1'den 25'e kadar değer alabilmektedir ve bu boyuttan elde edilen düşük puanlar katılımcıların evliliğini sürdürmeye ilişkinormatif inançlarının düşük olduğunu, yüksek puanlar da katılımcıların evliliğini sürdürmeye ilişkin normatif inançlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Kontrol İnançları; içerik analizi sonucunda belirgin olarak ortaya çıkan evliliğini sürdürmesini kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı faktörler listelenmiştir. PDT kapsamında ve uzman görüşleri eşliğinde 20 kontrol faktörü belirlenmiş (Örneğin; eşimle birbirimizi iyi tanımamız, maddi sıkıntuların olması...) ve her kontrol faktörü için kontrol faktörlerinin varlığı ve kontrol inançlarının gücü olmak üzere iki boyutta ele alınmıştır. Kontrol inançlarının varlığını ölçmek için katılımcılara kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı faktörlerin

evliliklerinde ne düzeyde bulunduğu 4'lü likert tipte (1: hiç yok-hiçbir zaman, 4:çok fazla var-her zaman); kontrol inançlarının gücünü ölçmek için de bu faktörlerin varlığının evliliğini sürdürmesinde ne ölçüde kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı olduğu 5'li likert tipte (1:çok zorlaştırır, 5:çok kolaylaştırır) sorulmuştur. Beklenti-değer teorisine göre kontrol inançları kontrol faktörlerinin varlığı maddelerinin ve kontrol inançlarının gücü maddelerinin çarpımı ile elde edilir (Ajzen, 2002). Bu boyut 1'den 20'e kadar değer alabilmektedir ve bu boyuttan elde edilen düşük puanlar katılımcıların evliliğini sürdürmelerine ilişkin kontrol inançlarının düşük olduğunu, yüksek puanlar da katılımcıların evliliğini sürdürmelerine ilişkin kontrol inançlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

2.4.2. Pilot Uygulama

PDT kapsamında hazırlanan taslak ölçek maddeleri pilot uygulamaya geçmeden önce 5 evli kişi ile yüz yüze doldurulmuş ve ölçekte anlaşılmayan kısımlar tekrar düzenlenmiştir. Yeni hazırlanan bir ölçek olması ve PDT kapsamında hazırlanan psikolojik yapıları anlamaya yönelik olarak Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılması için pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama verisinde yalnızca AFA ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ana çalışma verisi ile modeller test edilmeden önce gerçekleştirilmiş olup ölçeğin son hali dikkate alınarak analizler yürütülmüştür. AFA'nın ölçek geliştirme sürecinin başında kullanılması, AFA ve DFA'nın iki ayrı veri setinde ve zaman aralıklı olarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun nedeni, birbirini tamamlayan tekniklerden AFA'nın ölçülen yapıyı anlamak, DFA'nın ise bu yapının test edilmesine yönelik olmasıdır (Tabachnick ve Fidell, 2007; Kline, 2016; Erkuş, 2016).

2.4.2.1. Açıklayıcı faktör analizi

Pilot uygulamada ana çalışmayla paralel olması için Aydın'da yaşayan herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunda çalışan en az 1 yıldır evli ve en az 1 çocuk sahibi olan evli katılımcılar yer almıştır. Eylül 2017-Kasım 2017 tarihleri arasında 322 kişiye ölçek verilmiş, geriye dönüş sağlanan 3 katılımcı çocuğu olmadığı için veriye dâhil edilmemiştir. 138 kadın, 117 erkek ve cinsiyetini belirtmemiş 2 kişi olmak üzere toplam 257 katılımcı üzerinden analizler yapılmıştır ve ölçekte yer alan her boyut için analizler ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir.

Pilot uygulamada yer alan katılımcıların yaş aralığı 24-68 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları Ort.=40.5 (Ss: 8.14); kadınların yaş ortalaması Ort.=39.47 (Ss: 7.73), erkeklerin yaş ortalaması Ort.=41.82'dir (Ss: 8.48). Evlilik yılları 1-45 arasında değişmekte olup, evlilik yılı ortalamaları Ort.=14.35 (Ss: 8.35)'dir ve 6 katılımcı dışındaki bütün katılımcıların ilk evlilikleridir. Katılımcılara ait demografik bilgilere Tablo 2.2.'de yer verilmiştir.

Tablo2.2. Pilot uygulamada yer alan katılımcıların demografik özellikleri

Meslek	Kendisi		Eşi	
	Sıklık	Yüzde	Sıklık	Yüzde
Akademisyen	27	10.5	22	8.6
Memur(Kamu Çalışanı)	95	37.1	43	16.8
Öğretmen	50	19.5	64	25.0
Sağlık çalışanı	42	16.4	27	10.5
Mimar-Müteahhit-Mühendis	5	2.0	7	2.7
Serbest Meslek	5	2.0	12	4.7
Emekli	1	0.4	9	3.5
Ev Hanımı	11	4.3	27	10.5
Polis-Güvenlik Görevlisi	3	1.2	8	3.1
Diğer	12	4.7	29	11.3
Öğrenim Durumu				
İlkokul	4	1.6	12	4.7
İlköğretim/Ortaokul/Mesleki ortaokul	3	1.2	7	2.7
Lise/Mesleki ve Teknik Lise	29	11.3	35	13.7
Yüksekokul (2 yıllık fakülte)	38	14.8	29	11.3
Üniversite (4-5-6 yıllık fakülte)	126	49.2	108	42.2
Yüksek lisans	24	9.4	28	10.9
Doktora	28	10.9	23	9.0
Aylık gelir				
0-1499TL	2	0.8		
1500TL-2499TL	4	1.6		
2500TL-3499TL	34	13.3		
3500TL-4499TL	25	9.8		
4500TL-5499TL	37	14.5		
5500TL ve daha fazla	151	59.0		
Evlilik şekli				
Kendi seçimim, ailemin onayıyla	192	75.0		
Kendi kararım, ailemin bilgisi dışında	2	0.8		
Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim	6	2.3		
Görücü usulüyle, ailemin kararıyla	17	6.6		
Görücü usulüyle, benim kararım	35	13.7		

PDT kapsamında hazırlanan ölçeğin, davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları olmak üzere inançların üç boyutu ve davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol olmak üzere doğrudan ölçümlerin üç boyutu ve evliliği sürdürmeye yönelik niyet şeklindeki alt boyutları ayrı ayrı analiz edilmiştir. Her bir boyutun kayıp veri değerleri %5'in altında olmasından dolayı analizler sırasında listeye göre silme yöntemi kullanılmıştır (Çokluk vd., 2018; Aksu vd., 2017) ve boyutlardaki tek yönlü uç değerler incelenmiş olup verideki z puanı ± 3.29 'un üstünde olan uç değerler veri setinden çıkarılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007; Field, 2009). Analiz öncesinde her bir boyutun yapı geçerliliğini ve örneklem büyüklüğünün faktör analizi için uygunluğunu değerlendirmek amacıyla gerekli olan KaiserMeyerOlkin (KMO) ve Bartlett küresellik testi analizi değerleri hesaplanmıştır. KMO değeri en azından asgari olarak .50'den büyük olmalı ve Bartlett küresellik testi de en azından .05 düzeyinde anlamlı olmalıdır (Field, 2009). Bu çalışmada da Tablo 2.3.'de gösterildiği KMO ve Bartlett küresellik testi değerleri faktör analizine uygun bulunmuştur.

Amaç ölçülen kuramsal yapının temel boyutlarını ortaya koymak, ölçek geliştirmek ve maddelerin hangi boyutlar altında toplandığını görmek olduğu için ve çalışılan verilerin eşit aralıklı olması nedeniyle alanyazında önerildiği gibi temel bileşenler analizi kullanılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007; Çokluk vd., 2018). Ayrıca davranışsal inançlar ve kontrol inançları birden fazla faktörden oluştuğu için alanyazında belirtildiği gibi faktörlerin birbiri ile ilişkisi olmasından dolayı eğik döndürme yöntemi olan promax ile analizlere devam edilmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2007; Çokluk vd., 2018).

Her bir boyut için maddeler binişiklik ve faktör yük değerlerinin kabul düzeyini karşılayıp karşılamadığı açısından değerlendirildiğinde, bir maddenin birden fazla faktörde gösterdiği faktör yük değerleri arasındaki farkın .10'dan küçük olması ve faktör yük değerlerinin .40'dan düşük olması maddenin çıkarılmasını gerektirmektedir (Field, 2009). Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda binişik olduğu görülen ve faktör yükleri uygun olmayan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Davranışsal inançlar boyutundan 6 madde, kontrol inançları boyutundan 6 madde, davranışa yönelik tutum boyutundan 2 madde, niyet boyutundan 1 madde ölçekten çıkarılmıştır; ancak öznel normlar boyutunda 1 madde ve algılanan davranışsal kontrol boyutunda 3 madde faktör yükleri düşük olmasına rağmen teorik olarak uygunluğu göz önüne alınarak uzman görüşü ile bir sonraki aşamada test

edilmek üzere bırakılmıştır. Her bir boyutun AFA sonrasındaki faktör yapıları ve faktör yük değerleri Ek3'te verilmiştir.

Her bir alt boyutta faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkı Tablo2.3.'de gösterilmiştir. Ölçeğin açıkladığı varyansın %66'dan büyük ya da eşit olması beklenir; ancak alanyazında birçok kaynakta %40'ın üstünde olması kabul edilebilir görülmektedir (Field,2009; Aksu vd., 2017). Tablo2.3.'de görüldüğü gibi her bir boyutun açıkladığı varyans oranı %59 ile %77 arasında değişmektedir ve toplam varyansa yaptıkları katkının yeterli olduğunu göstermektedir.

Açımlayıcı faktör analizi ile her bir boyutun geçerli olduğu görüldükten sonra, güvenilirlik değerlerine de bakılmıştır. Cronbach alfa değeri için .70 ve .80'nin üstünde olması yeterli kabul edilmektedir (Field, 2009) ve Tablo 2.3.'de görüldüğü gibi her bir boyutun Cronbach alfa değerleri .75 ile .94 arasında değişmekte olup yeterli güvenilirlikte oldukları görülmüştür.

Tablo2.3.Pilot uygulamadaki alt boyutların AFA sonuçları ve güvenilirlik değerleri

Ölçeğin boyutları	KMO	Bartlett küresellik testi	Açıkladıkları varyans oranı	Cronbach Alfa Değerleri
Davranışa Yönelik Tutum	.84	$\chi^2_{(36)}=1164.385; p<.01$	%69.05	.88
Öznel Normlar	.68	$\chi^2_{(15)}=421.512; p<.01$	%77.50	.75
Algılanan Davranışsal Kontrol	.69	$\chi^2_{(15)}=336.810; p<.01$	%74.10	.83
Niyet	.87	$\chi^2_{(15)}=655.044; p<.01$	%68.27	.86
Davranışsal İnançlar	.84	$\chi^2_{(231)}=1787.868; p<.01$	%59.17	.83
Normatif İnançlar	.91	$\chi^2_{(66)}=2315.021; p<.01$	%60.08	.94
Kontrol İnançları	.89	$\chi^2_{(231)}=2525.999; p<.01$	%57.76	.85

2.4.2.2. Doğrulayıcı faktör analizi

Açımlayıcı faktör analizi ile ölçülen yapının anlaşılmasından sonra ayrı bir veri grubunda, model testine geçilmeden önce yeni düzenlenen ölçeğin AFA'daki yapısının test edilmesi için DFA gerçekleştirilmiştir. DFA için Aydın'da yaşayan herhangi bir kamu kurum ve kuruluşunda çalışan en az 1 yıldır evli ve en az 1 çocuk sahibi olan evli katılımcılar yer almıştır. Mart-Mayıs 2018 tarihleri arasında 536 kişiye ölçeğin yer aldığı form verilmiş, geriye dönüş sağlanan 3 katılımcı çocuğu olmadığı için veriye

dâhiledilmemiş olup 183 kadın, 178 erkek olmak üzere toplam 361 katılımcı üzerinden analizler yapılmıştır.

DFA'da yer alan katılımcıların yaş aralığı 24-70 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları Ort.=41.5 (Ss: 8.20); kadınların yaş ortalaması Ort.=40.04 (Ss: 7.73), erkeklerin yaş ortalaması Ort.=42.97'dir (Ss:8.42). Evlilik yılları 2-45 arasında değişmekte olup, evlilik yılı ortalamaları Ort.=15.12 (Ss: 8.33)'dir ve 9 katılımcı dışındaki bütün katılımcıların ilk evlilikleridir.

PDT kapsamında hazırlanan ölçeğin, davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları olmak üzere inançların üç boyutu ve davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol olmak üzere doğrudan ölçümlerin üç boyutu ve evliliği sürdürmeye yönelik niyet şeklindeki alt boyutları ayrı ayrı analiz edilmiştir. Her bir boyutun kayıp veri değerleri %5'in altında olması veri setinde ciddi bir etki yaratmadığı için listeye göre silme yöntemi kullanılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Kayıp veri incelemesinden sonra, boyutlardaki tek yönlü uç değerler incelenmiş olup verideki z puanı ± 3.29 'un üstünde olan uç değerler veri setinden çıkarılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007; Field, 2009). Ayrıca normallik sayıltısı karşılanmadığında ağırlıklandırılmış en küçük kareler yöntemi ve asimptotik kovaryans matrisi kullanılması önerilmektedir (Aksu vd.,2017); bu yüzden DFA için ağırlıklandırılmış en küçük kareler yöntem (WLS) ve asimptotik kovaryansmatrisi kullanılmıştır ve Satorra-Bentler χ^2 (SB χ^2) değeri ile modellerin uyumu değerlendirilmiştir.

DFA incelenirken, uyum iyiliği indekslerine bakılmaktadır, iyi uyum için ki-kare ve serbestlik derecesi arasındaki oranın (χ^2/sd) 3'ten küçük olması, kabul edilebilir oran için ise 5'ten küçük olması önerilmektedir (Kline, 2016; Çokluk vd.,2018). RMSEA (Root Mean Square of Approximation/ Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü) değerinin, 0.05'ten küçük olması iyi uyum iken, 0.10'dan küçük olması kabul edilebilir uyum değeri olarak alınmaktadır (Kline, 2016). GFI (Goodness of fit index/ İyilik Uyum İndeksi) değeri, CFI (Comparative Fit Index/ Karşılaştırmalı Uyum İndeksi) değeri, NFI (Normed fit Index/ Normlaştırılmış Uyum İndeksi) değerinin 0.90 ve üzerinde olması beklenmektedir (Kline, 2016; Aksu vd., 2017; Çokluk vd., 2018); ancak GFI değerinin 0.80 ve üzerinde olması uyum için kabul edilebilir görülmektedir (Doll vd., 1994). SRMR (Standardized Root Mean Square Residual/ Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü) değerinin ise 0.08'den küçük olması istenmektedir (Kline, 2016; Çokluk ve diğerleri, 2018).

Her bir boyut için standardize edilmiş faktör yük değerleri, t değerleri ve hata değerleri ayrı ayrı incelenmiş olup öznel normlar boyutunda yer alan 2 madde ve algılanan davranışsal kontrol boyutunda yer alan 2 madde ölçekten çıkarılmıştır. Eğer gerekli ise aynı yapıyı ölçen maddelerin hata değerleri arasında düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol boyutlarındaki madde sayılarının az olması ayrı ayrı gerçekleştirilen DFA sonuçlarının uygun değerlerden sapsmış şekilde çıkmasına neden olduğu için PDT'nin ana değişkenleri olan davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol boyutları bir arada ikinci düzey (higher order) olarak DFA gerçekleştirilmiştir. Boyutlara ait ölçme modeline ilişkin uyum indeksleri ve alanyazında kabul edilen uyum indeksleri Tablo 2.4.'te verilmiştir. Her bir boyutun yaklaşık bu değerler arasında yer aldığı ve ölçme modelinin uygun olduğu görülmektedir. Ayrıca boyutlara ait DFA sonucunda standardize edilmiş faktör yük değerleri Ek 4'te sunulmuştur. Bütün alt boyutlarda yer alan maddelerin t değerleri anlamlı ve faktör yükleri .44 ile .93 arasındadır ve bu değerler kabul edilebilir aralıktadır.

Tablo 2.4. DFA sonuçlarının uyum indeks değerleri

Ölçeğin boyutları	$SB\chi^2/sd$	RMSEA	GFI	NFI	CFI
Davranışa Yönelik Tutum	19.47/13=1.50	.04	.95	.99	1.00
Öznel Normlar	4.35/5=0.87	.00	.99	.99	1.00
Algılanan Davranışsal Kontrol	1.02/2=0.51	.00	1.00	1.00	1.00
DYT-ÖN-ADK (İkinci Düzey)	90.94/61=1.49	.04	.93	.98	.99
Niyet	10.54/4=2.64	.07	.98	.99	.99
Davranışsal İnançlar	320.15/99=3.23	.08	.87	.94	.96
Normatif İnançlar	233.58/52=4.49	.10	.83	.97	.98
Kontrol İnançları	349.17/102=3.42	.08	.83	.95	.97
Kabul edilebilir uyum indeks değerleri	$\chi^2/sd \leq 5$	$.00 \leq RMSEA \leq .10$	$.80 \leq GFI \leq 1.00$	$.90 \leq NFI \leq 1.00$	$90 \leq CFI \leq 1.00$

2.4.3. Ölçeğin Son Hali

Ölçek çalışmasının AFA ve DFA sonrasında, ana çalışmada yer alacak olan maddelere ve ölçeğe son hali verilmiştir. Davranışsal inançlar boyutu 3 faktöre ayrılırken; kontrol inançları boyutu 2 faktöre ayrılmış; diğer boyutlar tek faktörde toplanmıştır. Son haliyle alt boyutların güvenirlik değerlerine bakılmıştır. Bu analiz sonrasında da algılanan davranışsal kontrol boyutunda 1 madde ve öznel normlar boyutunda yer alan 1 madde

güvenirliği düşürdüğü için ölçekten çıkarılmıştır. Ayrıca davranışsal inançlar ve kontrol inançları boyutlarında yer alan olumsuz maddelerin ayrı bir faktörde toplanmasından dolayı, bu faktörlerde yer alan maddelerin güvenirlik analizinde madde toplam korelasyonuna etkilerinin az olduğu görülmüştür; ancak kuramsal temel açısından maddelerin önemli olduğu ve gelecek çalışmalara katkı sağlayacağı dikkate alınarak ölçekte yer almasına karar verilmiştir.

Ana çalışmada yer alan evliliği sürdürmeye yönelik niyeti ölçmeye ilişkin ölçeğin son halinin alt boyutlarındaki faktörleri, madde sayıları ve güvenirlik değerleri Tablo2.5.'te verilmiştir. İç tutarlılık katsayısı olarak hesaplanan Cronbach alfa değeri için .70 ve .80'nin üstünde olması yeterli kabul edilmektedir (Field, 2009). Tablo 2.5.'te görüldüğü gibi alt boyutların Cronbach alfa değerleri .81 ile .95 arasında değişmekte olup yeterli güvenirlikte oldukları görülmüştür.

Tablo2.5. Ölçeğin pilot ve ana çalışmada yer alan madde sayıları ve güvenirlik değerleri

Ölçeğin boyutları	Pilot Uygulamadaki Madde Sayısı	Ana Çalışmadaki Madde sayısı	Cronbach Alfa Değerleri
Davranışa Yönelik Tutum	9	7	.91
Öznel Normlar	6	3	.84
Algılanan Davranışsal Kontrol	6	3	.84
Niyet	6	5	.90
Davranışsal İnançlar	22	16	.85
İçsel		6	.93
Dışsal		5	.81
Olumsuz		5	.86
Normatif İnançlar	12	12	.95
Kontrol İnançları	22	16	.88
Kolaylaştırıcı		11	.94
Zorlaştırıcı		5	.89

2.5. Verilerin Toplanması(Ana Çalışma)

Çalışmaya geçmeden önce Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu'na başvurularak araştırmanın etik ön onaylanmıştır.Çalışmaya katılmadan önce katılımcılara (çiftlerden en az birine olmak üzere) araştırmacı tarafından sözel olarak açıklama yapılmıştır. Planlanmış Davranış Teorisi kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan ölçek ile çalışmaya dâhil edilen diğer ölçüm araçları çiftlerin ayrı ayrı doldurması için iki ayrı kapalı zarf içinde verilmiş ve isim bilgisi istenmemiştir. Çiftlerin

eşleştirilebilmesi için zarfların üzerine araştırmacı tarafından kodlar verildiği gibi, ölçeklerin yer aldığı formun üzerinde soyadlarının baş harfi ve son harfi ile evlilik yıllarından oluşan bir rumuz oluşturmaları istenmiştir.

Veri toplama araçlarının doldurulması yaklaşık 40 dakika sürmektedir, eşlerin her ikisinin doldurabilmesi için zarflar kişilere verildikten en az 1 gün sonra geri alınabilmiştir. 262 çift olmak üzere 536 evli kişiye ölçüm araçlarının yer aldığı zarf verilmiş, 15 çiftin ölçekleri boş, 5 çiftin ölçekleri yarım, 12 çiftin ölçekleri bireysel tek form şeklinde dönmüştür. 3 çift çocuklarının olmamasından dolayı analize dâhil edilmemiştir. Toplamda 168 çift olmak üzere 361 evli kişi üzerinden analizlere başlanmıştır. Toplamda çift olarak %65; tek form olarak %67 oranında geri dönüş sağlanmıştır.

2.6. İstatistiksel Analizler (Ana Çalışma)

Verilerin uygunluğu, sınıflandırılması, betimsel istatistikler ve korelasyon analizleri için SPSS (Statistical Package for Social Sciences, version 22.0) programı kullanılmıştır. Ayrıca modellerin test edilmesi için de LISREL 8.8 programı kullanılmıştır.

Önerilen modeller test edilirken ölçeklerin ham puanları ele alınmıştır. PDT'ne ilişkin modellerin test edildiği, 1, 2, 3 ve 4'üncü araştırma soruları için yapısal eşitlik modellemelerinden olan yol analizi ve aktör-partner etkilerinin incelendiği 5, 6, ve 7'inci araştırma soruları için ikili analiz tekniklerinden biri olan Aktör-Partner Karşılıklı Bağlı Aracılık Modeli (The Actor-Partner Interdependence Mediation Model, APIMeM) kullanılmıştır.

Modellerin test edilmesine geçmeden önce, analiz öncesinde verilerin uygunluğu kayıp ve uç değerler, normallik, çoklu bağlantı vetekillik varsayımları açısından incelenmiştir.

Kayıp veri değerleri %5'in altında ve kayıp veriler rastgele dağılıyorsa; veri setinde ciddi bir etki yaratmamaktadır, listeye göre silme yöntemi önerilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Yapılan kayıp veri analizine göre, her bir değişkendeki kayıp veri oranı %5'in altında olduğu için analizler sırasında listeye göre silme yöntemi tercih edilmiştir.

Çok yönlü uç değerlerin incelenmesinde, veri setindeki değişkenler Mahalanobis uzaklıklarına göre incelenmesi ve elde edilen χ^2 değeri için $p < .001$ altında olan değerler uç

değer olarak kabul edilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Bu nedenle, uç değer incelemesi yapılan veri setinden 14 uç değer silinmiştir.

Değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığının incelenmesinde, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2.58 'i aşması normal dağılım göstermediğine işaret etmektedir (Hair vd., 2009). Veri seti normallik varsayımı açısından incelendiğinde, çarpıklık ve basıklık değerleri bu sınırı aştığından normal dağılım varsayımını karşılanmamıştır. Normallik varsayımı karşılanmadığından ağırlıklandırılmış en küçük kareler yöntemi ve asimptotik kovaryans matrisi kullanılması önerilmektedir (Aksu vd., 2017); bu yüzden modellerin analizleri için ağırlıklandırılmış en küçük kareler yöntemi (WLS) ve asimptotik kovaryansmatrisi kullanılmıştır ve Satorra–Bentler χ^2 (SB χ^2) değeri ile modellerin uyumu değerlendirilmiştir.

Çoklu bağlantı ve tekillik varsayımları değişkenler arası korelasyonlara bakılarak incelenebilir. Çoklu bağlantı problemi değişkenler arasında .90 ve üzeri korelasyon olduğunda, tekillik problemi ise değişkenin gereksiz, binişik olduğu durumlarda ortaya çıkmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Çalışmada yer alan değişkenler arasındaki korelasyonlar incelendiğinde, en yüksek korelasyon katsayısının .81 olduğu; bu nedenle çoklu bağlantı ve tekillik problemi olmadığı görülmüştür.

3.BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde yürütülen istatistiksel analizlerin bulgularına yer verilmiştir. Öncelikle çalışmada yer alan temel değişkenlere ilişkin ve bu değişkenlerin kadın ve erkek farklılıklarına ilişkin betimleyici istatistikler gösterilmiştir. Sonrasında evli kişilerin evliliği sürdürme niyetlerini ve sürdürme davranışlarını PDT ile açıklamaya çalışan modellere ait yol analizlerinin sonuçları ve Aktör-Partner Karşılıklı Bağımlı Aracılık Modeli (The Actor-Partner Interdependence Mediation Model, APIMeM) ile evliliğini sürdüren çiftlerde ilişki dinamiklerinin ruh sağlıklarına ve evlilik doyumlarına etkisini inceleyen araştırma modellerine dair analizlerin sonuçları sunulmuştur.

3.1. Betimleyici İstatistikler

İlk olarak çalışmanın temel değişkenleri olan davranışsal inançlar, normatif inançlar, kontrol inançları, davranışa yönelik tutum, öznel normlar, algılanan davranışsal kontrol, evliliği sürdürme niyeti, ilişki sürdürme mekanizmaları, evlilik doyumunu, algılanan ödül-bedel, ilişki-özerk benlik kurgusu, genel ruh sağlığı değişkenlerine dair betimleyici istatistikler [ortalama, standart sapma ve ölçeklerden alınabilecek puan aralıkları] Tablo 3.1’de sunulmuştur. Sonrasında bu değişkenlerin arasındaki olası cinsiyet farklılıklarını incelemek amacıyla veri normal dağılım göstermediği için nonparametrik bir analiz yöntemi olan Mann Whitney U Testi analizi yürütülmüş ve bu analizlere ait betimleyici istatistikler de Tablo 3.2’de verilmiştir.

Aşağıda yer alan Tablo 3.1.’deki ortalamalar incelendiğinde, çalışmada yer alan katılımcıların PDT yer alan inanç boyutlarında ve PDT ana değişkenleri olan tutum, öznel norm, algılanan davranışsal kontrol ve niyet boyutlarında genel ortalamalarının görece yüksek olduğu görülmektedir. PDT boyutları açısından ele alındığında hem kadınlarda hem erkeklerde evliliği sürdürmenin olumlu sonuçları olacağına inançlarının daha fazla olduğu, evliliklerini sürdürmeleri yönünde normatif kişilerden aldıkları baskının ortalamasının üstünde olduğu ve evliliklerini sürdürmelerinde kolaylaştırıcı faktörlerin etkisini ortalamasının üzerinde buldukları söylenebilir. PDT’nin ana değişkenleri ele alındığında hem kadınların hem erkeklerin evliliklerini sürdürmelerine yönelik olumlu tutumları olduğu, öznel normların diğer ana değişkenlere göre görece orta değere daha yakın olduğu, katılımcıların evliliklerini sürdürmeleri yönünde kontrolü kendilerinde algılamaları ve

evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olduğu söylenebilir. İlişkiyi sürdürme mekanizmaları açısından incelendiğinde, katılımcıların görece orta değere daha yakın oldukları; evlilikten aldıkları doyum ve algıladıkları ödül-bedel puanları incelendiğinde, çalışmada yer alan kişilerin görece evliliklerinden mutlu oldukları söylenebilir. Ayrıca katılımcıların ilişkisel benlik kurgusuna sahip olduğu ve genel ruh sağlıklarının iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1. Çalışmanın Ana Değişkenlerine İlişkin Ortalama Değerlere dair Betimleyici İstatistikler

	Cinsiyet									
	Genel				Kadın			Erkek		
	N	Ort.	SS	Aralık	N	Ort.	SS	N	Ort.	SS
DI	344	16.06	3.07	1-25	172	16.16	3.08	172	15.96	3.07
NI	322	14.76	5.21	1-25	160	14.49	4.89	162	15.03	5.52
KI	331	12.82	2.69	1-20	167	12.60	2.58	164	13.05	2.77
DYT	334	4.73	0.49	1-5	165	4.72	0.52	169	4.75	0.46
ÖN	344	3.94	0.83	1-5	172	3.89	0.77	172	4.00	0.89
ADK	342	4.50	0.54	1-5	172	4.42	0.58	170	4.57	0.49
Niyet	343	4.64	0.52	1-5	172	4.58	0.54	171	4.69	0.49
SMEK	344	3.90	0.53	1-5	173	3.91	0.50	171	3.89	0.56
DYM	344	4.13	0.67	1-5	174	4.07	0.67	170	4.19	0.65
AÖB	342	4.12	0.62	1-5	171	4.05	0.62	171	4.19	0.61
BK	336	5.28	0.79	1-7	170	5.30	0.71	166	5.26	0.87
GSA	341	0.76	0.42	0-3	170	0.79	0.40	171	0.74	0.44

Not: DI: Davranışsal İnançlar, NI: Normatif İnançlar, KI: Kontrol İnançları, DYT: Davranışa Yönelik Tutum, ÖN: Özne Normlar, ADK: Algılanan Davranışsal Kontrol, Niyet: Evliliği Sürdürme Niyeti, SMEK: İlişki Sürdürme Mekanizmaları, DYM: Evlilik Doyumu, AÖB: Algılanan Ödül Bedel, BK: Benlik Kurguları, GSA: Genel Sağlık

Çalışmadaki değişkenlerin cinsiyet açısından farklılıkları Mann Whitney U testi ile incelendiğinde, Tablo 3.2.'de de görüldüğü gibi, cinsiyet farkının algılanan davranışsal kontrol, evliliği sürdürme niyeti ve algılanan ödül-bedel değişkenlerinde anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur. Buna göre erkeklerin kadınlara göre evliliği sürdürmeye yönelik kontrolü daha fazla kendilerinde algıladıkları ($U=12469$, $Z=-2.467$, $p=.01$); evliliği sürdürme niyetlerinin daha yüksek olduğu ($U=12822$, $Z=-2.227$, $p<.05$) ve evlilikten aldıkları ödülleri daha yüksek algıladıkları ($U=12659$, $Z=-2.151$, $p<.05$) görülmüştür. Diğer taraftan kadınlar ve erkekler arasında davranışsal inançlar ($U=14149$, $Z=-.697$, $p>.05$), normatif inançlar ($U=12226$, $Z=-.879$, $p>.05$), kontrol inançları ($U=12442$, $Z=-1.438$, $p>.05$), davranışa yönelik tutum ($U=13727$, $Z=-.286$, $p>.05$), öznel normlar ($U=13131$, $Z=-$

1.821, $p>.05$), ilişkiyi sürdürme mekanizmaları ($U=14458$, $Z=-.264$, $p>.05$), doyum ($U=13271$, $Z=-1.650$, $p>.05$), benlik kurgusu ($U=14005$, $Z=-.118$, $p>.05$) ve genel ruh sağlığı ($U=12905$, $Z=-1.796$, $p>.05$) puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 3.2. Ana Değişkenlerin Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet						U	Z	p
	Kadın			Erkek					
	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	Ort.	Sıra Ort.	Sıra Toplamı	Ort.			
DI	176.24	30313.00	16.16	168.76	29027.00	15.96	14149	-.697	.49
NI	156.91	25106.00	14.49	166.03	26897.00	15.03	12226	-.879	.38
KI	158.51	26470.50	12.60	173.63	28475.50	13.05	12442	-1.438	.15
DYT	166.19	27422.00	4.72	168.78	28523.00	4.75	13727	-.286	.78
ÖN	162.84	28009.00	3.89	182.16	31331.00	4.00	13131	-1.821	.07
ADK	158.99	27347.00	4.42	184.15	31306.00	4.57	12469	-2.467	.01*
Niyet	161.05	27700.00	4.58	183.02	31296.00	4.69	12822	-2.227	.03*
SMEK	173.91	30086.00	3.91	171.08	29254.00	3.89	14458	-.264	.79
DYM	163.77	28496.50	4.07	181.43	30843.50	4.19	13271	-1.650	.10
AÖB	160.03	27365.00	4.05	182.97	31288.00	4.19	12659	-2.151	.03*
BK	167.88	28540.00	5.30	169.13	28076.00	5.26	14005	-.118	.91
GSA	180.59	30699.50	0.79	161.47	27611.50	0.74	12905	-1.796	.07

Not: DI: Davranışsal İnançlar, NI: Normatif İnançlar, KI: Kontrol İnançları, DYT: Davranışa Yönelik Tutum, ÖN: Özne Normlar, ADK: Algılanan Davranışsal Kontrol, Niyet: Evliliği Sürdürme Niyeti, SMEK: İlişki Sürdürme Mekanizmaları, DYM: Evlilik Doyumu, AÖB: Algılanan Ödül Bedel, BK: Benlik Kurguları, GSA: Genel Sağlık (* $p<.05$ düzeyinde anlamlı)

Betimleyici istatistikler için, çalışmanın temel değişkenlerinin birbirleri arasındaki ilişkiler ile bu değişkenlerin hem bireyler hem çiftler düzeyindeki ilişkiler korelasyon analizi ile incelenmiştir. Çalışmanın temel değişkenlerinin korelasyon katsayıları Tablo 3.3.'te verilmiştir. Tablo 3.3. incelendiğinde, evliliği sürdürme niyetinin benlik kurgusu ile ilişkisi anlamsızken; genel ruhsağlığı ile olumsuz yönde ($r=-.36$, $p<.01$), davranışsal inançlar, normatif inançlar, kontrol inançları, davranışa yönelik tutum, öznel normlar, sürdürme mekanizmaları, doyum, algılanan ödül-bedel ile olumlu yönde (r .16 ile 81 arasında, $p<.01$) anlamlı ilişkisinin olduğu bulunmuştur. İlişkiyi sürdürme mekanizmalarının ise genel ruh sağlığı hariç diğer değişkenlerle anlamlı düzeyde olumlu ilişkisinin olduğu (r .13 ile 68 arasında); ancak genel ruh sağlığı ile anlamlı düzeyde olumsuz yönde ($r=-.28$, $p<.01$) ilişkisinin olduğu görülmektedir. Genel ruh sağlığı değişkeninin de normatif inançlar, öznel normlar ve benlik kurgusu ile ilişkilerinin anlamlı düzeyde olmadığı ($p>.05$);

ancak diğer değişkenlerle olumsuz yönde anlamlı ilişkilerinin olduğu (r .17 ile .51 arasında, p<.01) bulunmuştur. Genel olarak PDT’de yer alan değişkenlerin birbirleri ile ilişkisi ve diğer değişkenlerle ilişkisi beklenen yöndedir.

Tablo3.3. Değişkenler arası ilişkiler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. DI	-											
2. NI	.257**	-										
3. KI	.434**	.182**	-									
4. DYT	.364**	.124*	.502**	-								
5. ÖN	.341**	.569**	.323**	.253**	-							
6. ADK	.400**	.177**	.615**	.590**	.308**	-						
7. Niyet	.434**	.158**	.595**	.639**	.345**	.812**	-					
8. SMEK	.357**	.131*	.595**	.474**	.272**	.530**	.508**	-				
9. DYM	.374**	.125*	.665**	.592**	.211**	.657**	.646**	.623**	-			
10. GSA	-.169**	-.055	-.342**	-.336**	-.104	-.424**	-.355**	-.277**	-.507**	-		
11. AÖB	.367**	.057	.629**	.548**	.193**	.545**	.562**	.677**	.763**	-.421**	-	
12. BK	.236**	.314**	.113*	.128*	.347**	.073	.088	.176**	.103	-.042	.085	-

Not: DI: Davranışsal İnançlar, NI: Normatif İnançlar, KI: Kontrol İnançları, DYT: Davranışa Yönelik Tutum, ÖN: Öznel Normlar, ADK: Algılanan Davranışsal Kontrol, Niyet: Evliliği Sürdürme Niyeti, SMEK: İlişki Sürdürme Mekanizmaları, DYM: Evlilik Doyumu, AÖB: Algılanan Ödül Bedel, BK: Benlik Kurguları, GSA: Genel Sağlık (** p<.01 * p<.05)

İkinci olarak APIMeM analizleri için gerekli olduğu vurgulanan çiftlerden alınan ölçümlerin karşılıklığını incelemek için değişkenlerin bireyler ve çiftler düzeyinde korelasyon analizleri yürütülmüştür. Tablo 3.4. incelendiğinde hem erkeğin hem kadının evliliği sürdürme niyeti ile sürdürme mekanizmaları arasında (sırasıyla $r=.53$, $r=.54$; $p<.01$), sürdürme niyeti ile evlilik doyumu arasında (sırasıyla $r=.69$, $r=.59$; $p<.01$) ve sürdürme mekanizmaları ile evlilik doyumu arasında (sırasıyla $r=.68$, $r=.52$; $p<.01$) anlamlı düzeyde olumlu yönde ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda hem erkeğin hem de kadının genel ruh sağlığı ile evliliği sürdürme niyeti (sırasıyla $r=-.36$, $r=-.33$; $p<.01$), sürdürme mekanizmaları (sırasıyla $r=-.33$, $r=-.21$; $p<.01$) ve evlilik doyumu arasında (sırasıyla $r=-.52$, $r=-.49$; $p<.01$) anlamlı düzeyde olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca kadın ve erkeklerin birbirlerinin değişkenleri arasındaki ilişkilere bakıldığında, bireylerin kendi değişkenleri ile olan ilişkilerine göre korelasyon katsayılarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bu ilişkilere göre, erkeğin evliliği sürdürme niyeti arttıkça kadının evliliği sürdürme niyeti ($r=.48$, $p<.01$); sürdürme mekanizmalarını kullanması ($r=.41$, $p<.01$) ve

evlilik doyumu ($r=.47$, $p<.01$) artmaktadır; genel ruh sağlığı puanları ($r=-.23$, $p<.01$) düşmektedir. Aynı yönde kadının evliliği sürdürme niyeti arttıkça erkeğin sürdürme niyeti, sürdürme mekanizmalarını kullanması ($r=.40$, $p<.01$), evlilik doyumu ($r=.45$, $p<.01$) artmakta ve genel ruh sağlığı puanları ($r=-.20$, $p<.05$) düşmektedir. Bu ilişkiler beklenen yöndedir. Erkeğin sürdürme mekanizmalarını kullanması ile kadının sürdürme mekanizmalarını kullanması ($r=.57$, $p<.01$) ve evlilik doyumu ($r=.46$, $p<.01$) arasında olumlu; genel ruh sağlığı ile arasında ($r=-.19$, $p<.05$) olumsuz yönde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Erkeğin evlilik doyumu ile kadının doyumu arasında ($r=.57$, $p<.01$) olumlu yönde; kadının ruh sağlığı puanı ile olumsuz yönde ($r=-.23$, $p<.01$) ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca erkeğin genel ruh sağlığı ile kadının sürdürme mekanizmaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı; ancak kadının doyumu ile olumsuz yönde ($r=-.21$, $p<.01$); kadının ruh sağlığı ile olumlu yönde ($r=.26$, $p<.01$) ilişkili olduğu bulunmuştur. Erkek ve kadının birbirlerinin değişkenleri ile ilişkilerinde, beklenenin tersine yalnızca kadının sürdürme mekanizmalarını kullanması ile erkeğin ruh sağlığı arasındaki ilişki anlamsız çıkmıştır ve kadının niyeti ile erkeğin ruh sağlığı ($r=-.20$) ve erkeğin sürdürme mekanizmalarını kullanması ile kadının ruh sağlığı arasındaki ($r=-.19$) korelasyon katsayılarının küçük olduğu görülmüştür.

Tablo 3.4. APIMeM Analizlerinde Yer Alan Değişkenlerin Çiftler Düzeyinde İlişkileri

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. E_Niyet	-							
2. E_SMEK	.525**	-						
3. E_DYM	.688**	.681**	-					
4. E_GSA	-.359**	-.330**	-.519**	-				
5. K_Niyet	.480**	.403**	.446**	-.195*	-			
6. K_SMEK	.410**	.572**	.418**	-.053	.538**	-		
7. K_DYM	.466**	.464**	.571**	-.213**	.588**	.524**	-	
8. K-GSA	-.230**	-.188*	-.231**	.261**	-.328**	-.207**	-.486**	-

Not: E: Erkek, K: Kadın; Niyet: Evliliği Sürdürme Niyeti, SMEK: İlişki Sürdürme Mekanizmaları, DYM: Evlilik Doyumu, GSA: Genel Sağlık (** $p<.01$, * $p<.05$)

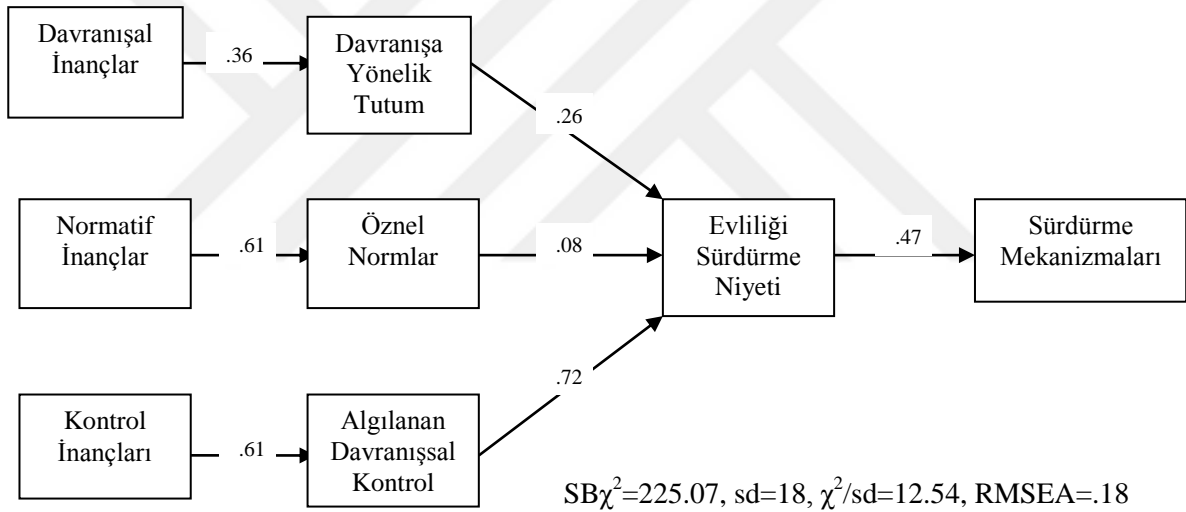
3.2. Araştırma Sorularının Ele Alınması

Öncelikle evliliği sürdürme niyeti ve sürdürme davranışlarının PDT ile ele alındığı bir dizi yol analizi yürütülmüş; sonrasında ise sürdürme davranışların evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiye aracılık etkilerinin incelenmesi için çiftlerin etkileşiminin ele alındığı APIMeM modelleri test edilmiştir.

3.2.1. PDT modelleri

3.2.1.1. PDT inanç boyutlarının yer aldığı modelin yol analizi ile incelenmesi

PDT'nin inanç boyutlarının yer aldığı modelin yol analizine ait bulgular Şekil 3.1.'de gösterilmiştir. Modelin uyum indeksleri şu şekildedir: Satorra–Bentler χ^2 (18, N=357) =225.07, $p < .05$, RMSEA= .18, GFI= .87, CFI= .88, NFI= .88, ve SRMR= .18. Bu değerlere göre, model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamış ve veri ile uyum göstermemiştir. Bu modelin sonuçları evliliğini sürdüren kişilerin evliliğini sürdürmeye yönelik olumlu inançlarının davranışa yönelik tutumları ($\beta=.36$), diğerinden algıladıkları evliliğini sürdürmeleri yönündeki normatif inançlarının öznel normlara ($\beta=.61$) ve evliliğini sürdürmelerinde kolaylaştırıcı faktörlerin varlığına yönelik kontrol inançlarının evliliğini sürdürme yönünde algıladıkları davranışsal kontrolü ($\beta=.61$) etkilediği görülmektedir; ancak model istatistiksel olarak anlamlı değildir.

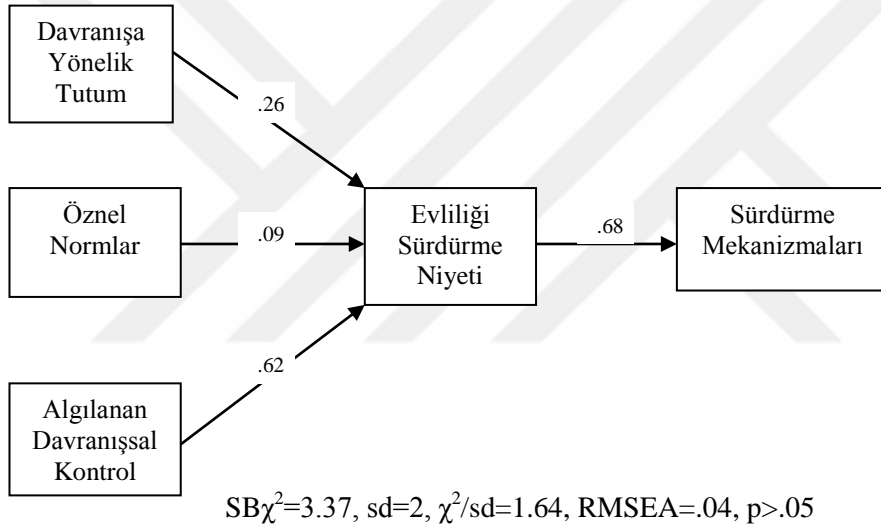


Şekil 3.1. PDT inançlar modelinin standardize edilmiş yol katsayıları

3.2.1.2. PDT'nin ana değişkenlerinin yer aldığı modelin yol analizi ile incelenmesi

PDT'nin ana boyutlarının yer aldığı modelin yol analizine ait bulgular Şekil 3.2.'de gösterilmiştir. Bir hata kovaryansının eklenmesiyle modelin uyum iyiliği indeksleri şu şekildedir: Satorra–Bentler χ^2 (2, N= 357) =3.27, $p > .05$, RMSEA= .04, GFI= 1.00, CFI= 1.00, NFI= 1.00, ve SRMR= .02. Bu değerlere göre, model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve doğrulanmıştır. Bu modelin sonuçları evliliğini sürdüren kişilerin davranışa yönelik tutumlarının ($\beta=.26$), öznel normların etkisinin ($\beta=.09$) ve evliliğini sürdürme yönünde algıladıkları davranışsal kontrolün ($\beta=.62$) evliliğini sürdürme niyeti ile evliliği sürdürme niyetinin de sürdürme mekanizmaları ile ($\beta=.68$) istatistiksel olarak anlamlı

düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Standardize edilmiş yol katsayılarına bakıldığında, bu değerlerin .10'dan küçük olması küçük etki, .11'den .49'a kadar olması orta etki, .50'nin üzerinde olması ise büyük etki anlamına gelmektedir (Kline, 2016; Aksu vd., 2017); bu modelde ise davranışa yönelik tutum orta, öznel normlar küçük, algılanan davranışsal kontrol büyük ve niyetin de büyük etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca modelde elde edilen denklemlerin eşitliği incelendiğinde, evliliği sürdürme niyetine öznel normların etkisi küçük olmasına rağmen hem öznel normlar hem tutum ve algılanan davranışsal kontrolün niyeti açıklama varyansı %70, sürdürme mekanizmalarının niyet tarafından açıklanan varyansı da %23 oranındadır. Bu durumda evliliğe yönelik olumlu tutumların yüksek, algılanan davranışsal kontrolün yüksek olması evliliği sürdürme niyetini güçlendirmekte ve bu da sürdürme davranışlarına yol açıyor görünmektedir.

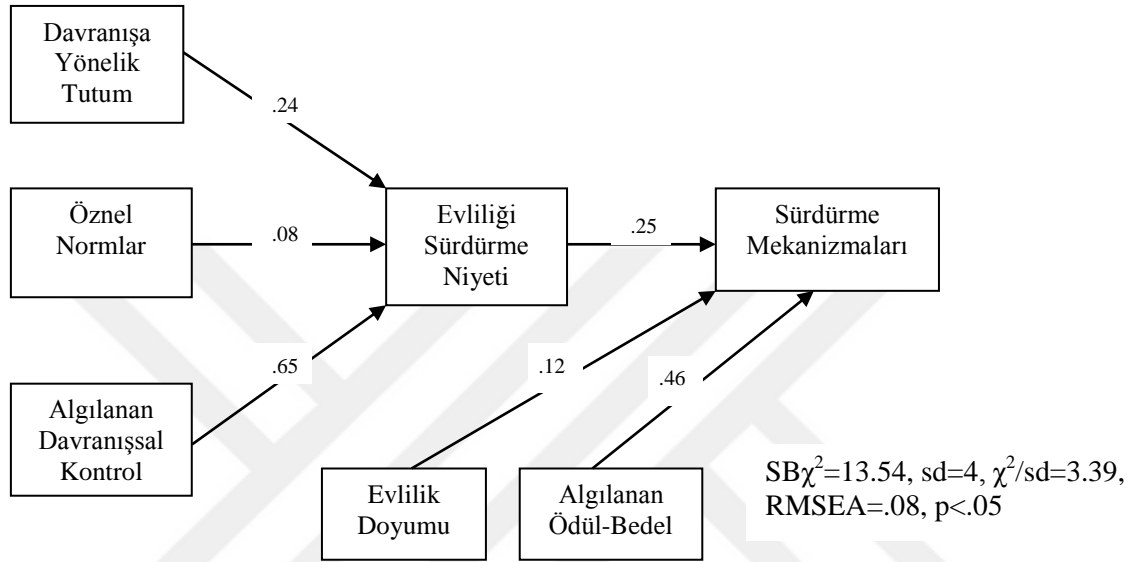


Şekil 3.2. PDT ana değişkenlerinin yer aldığı modelin standardize edilmiş yol katsayıları

3.2.1.3. PDT, evlilik doyumu ve algılanan ödül-bedelin yol analizi ile incelenmesi

PDT modeline evlilik doyumu ve algılanan ödül-bedel değişkenlerinin eklendiği modelin yol analizine ait bulgular Şekil 3.3.'de gösterilmiştir. Bir hata kovaryansının eklenmesiyle modelin uyum indeksleri şu şekildedir: Satorra–Bentler χ^2 (4, N= 347) =13.54, p< .05, RMSEA= .08, GFI= .99 CFI= 1.00, NFI= .99, ve SRMR= .02. Bu değerlere göre, model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve doğrulanmıştır. Bu modelin sonuçları evliliğini sürdüren kişilerin davranışa yönelik tutumlarının (β =.24), öznel normların etkisinin (β =.08) ve evliliğini sürdürme yönünde algıladıkları davranışsal kontrolün (β =.65) evliliğini sürdürme niyeti ile evliliği sürdürme niyetinin de sürdürme mekanizmaları ile (β =.25) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişkili olduğu, yukarıdaki

modele ek olarak algılanan ödül-bedelin sürdürme mekanizmaları ile anlamlı ilişkide ve orta etkiye sahip olduğu ($\beta=.46$); ancak evlilik doyumu'nun sürdürme mekanizmaları ile ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($\beta=.12$) görülmektedir. Modele eklenen algılanan ödül-bedel ve evlilik doyumu'nun etkisi ile evliliği sürdürme niyetinin sürdürme mekanizmalarını açıklama oranı (.25) düşerken, bütün değişkenlerin birlikte sürdürme mekanizmalarını açıklama varyansı %48'e çıkmıştır.

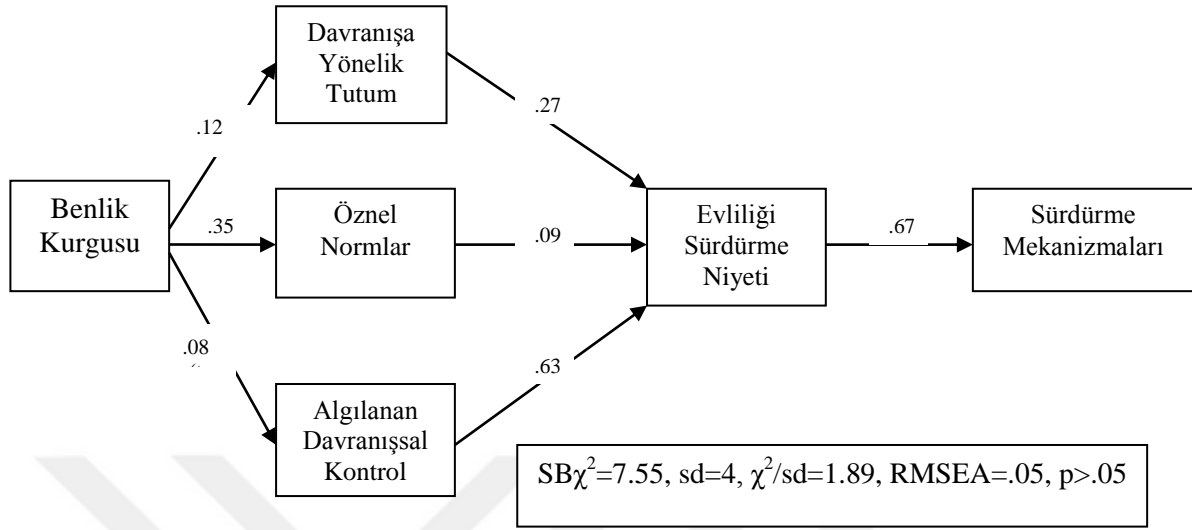


Şekil 3.3. PDT ve evlilik doyumu ile algılanan ödül-bedel modelinin standardize edilmiş yol katsayıları

3.2.1.4. PDT'nin ilişkisel-özerk benlik kurgusu ile ilişkisinin yol analizi ile incelenmesi

PDT'nin ilişkisel özerk benlik kurgusu ile ilişkisini ele alan modelin yol analizine ait bulgular Şekil 3.4.'de gösterilmiştir. 4 hata kovaryansının bağlanmasıyla iyileşen modelin uyum indeksleri şu şekildedir: Satorra-Bentler χ^2 (4, N= 357) =7.55, p> .05, RMSEA=.05, GFI= .99, CFI= 1.00, NFI= .99, ve SRMR= .03. Bu değerlere göre, model istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve doğrulanmıştır. Modelde yer alan değişkenlerden benlik kurgusu ile algılanan davranışsal kontrol arasındaki ilişki anlamlı değil; ancak diğer değişkenler arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu modelin sonuçları ilişkisel benlik kurgusu düzeyinin yüksek olmasının davranışa yönelik tutumları ($\beta=.12$) ve öznel normları etkilediği ve bu etkinin orta düzeyde olduğu ($\beta=.35$) görülmektedir. Buna karşın ilişkisel benlik kurgusu düzeyi yüksek olan kişilerin evliliğini sürdürme yönünde algıladıkları davranışsal kontrolle ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur. Ayrıca modelde elde edilen denklemlerin eşitliği incelendiğinde, ilişkisel benlik kurgusu düzeyinin davranışa yönelik tutumu açıklama varyansı %2, öznel normları açıklama varyansı % 13'tür. Bu durumda ilişkisel benlik kurgusu yüksek olanların evliliği

sürdürmeye yönelik tutumlarının daha olumlu, diğerlerinden sürdürmeleri yönünde algıladıkları baskı daha yüksek görünmektedir.



Şekil 3.4. PDT'nin ilişkisel-özerk benlik kurgusu ile ilişkisi modelinin standardize edilmiş yol katsayıları

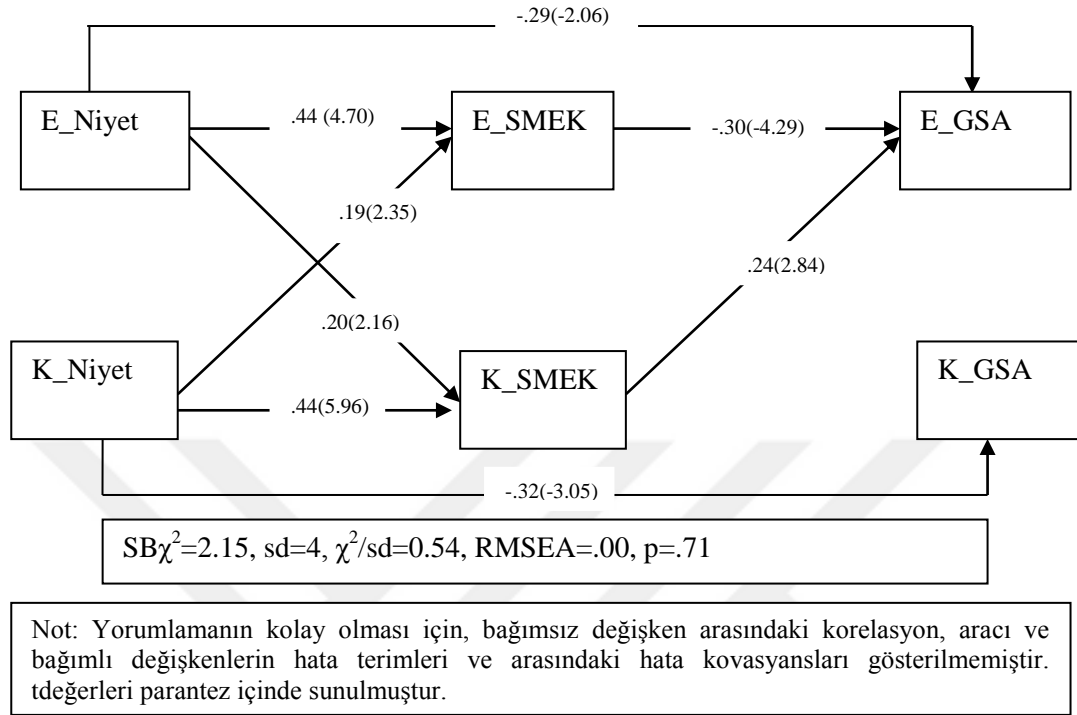
3.2.2 Aktör-partner karşılıklı bağımlı aracılık (APIMeM) modelleri

Çalışmanın bu kısmında çiftlerin evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu ve ruhsal sağlık arasındaki etkileşimde ilişkiyi sürdürme davranışlarının rolü ikili ilişki düzeyinde incelenmiştir. Kenny ve diğerlerinin (2006) APIMeM analizi için önerdikleri gibi öncelikle bütün ilişkilerin tanımlandığı tamamen doygun model oluşturulmuş ve sonrasında t değerleri anlamsız olan ilişkiler en küçük değerden başlanarak sırası ile modelden çıkarılarak tekrar test edilmiştir. Modelde sadece anlamlı ilişkiler kalana kadar devam edilmiştir.

3.2.2.1. Evliliği sürdürme niyeti ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi

Hem kadının hem erkeğin evliliği sürdürme niyetinin sürdürme mekanizmaları ve genel ruh sağlıkları üstünde; sürdürme mekanizmalarının da genel ruh sağlığı üzerindeki yordayıcı rolü araştırılmış ve evliliği sürdürme niyeti ile genel ruhsağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı rolü incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle bütün aktör ve partner ilişkileri tanımlanarak tamamen doygun modelle analize başlanmıştır. Sonrasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan yollar analizden çıkarıldığında elde edilen son modelin uyum indekslerinin iyi uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Son modelin uyum indeksleri şu şekildedir: Satorra-Bentler χ^2 (4, N =168) =2.15, p>.05, RMSEA= .00, GFI= .99, CFI=

1.00, NFI= .99, ve SRMR= .03 ve son modelin yol analizine dair standardize edilmiş katsayı değerleri Şekil 3.5.'te gösterilmiştir.



Şekil 3.5. Evliliği sürdürme niyeti ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi

Aktör etkileri açısından kadınların sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının kendi ruh sağlıkları üzerindeki;partner etkileri açısından erkeklerin ve kadınların evliliği sürdürme niyetlerinin genel ruh sağlıkları üzerindeki ve erkeklerin sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının kadınların ruh sağlıkları üzerindeki etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Şekil 3.5. incelendiğinde, öncelikle aktör etkileri açısından evliliği sürdürme niyetinin hem sürdürme mekanizmaları hem de genel ruh sağlığı üzerinde yordayıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Hem erkeklerin hem kadınların evliliği sürdürme niyetinden aldığı yüksek puanların kendi sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının yüksek düzeyini yordadığı görülmektedir (her iki cinsiyet için β =.44, p <.01). Hem erkeklerin hem de kadınların evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek düzeyi, genel ruh sağlığından düşük puan almalarını yordamaktadır (sırasıyla β =-.29, p <.05; β =-.32, p <.01). Ayrıca yalnızca erkeklerin sürdürme mekanizmalarının yüksek düzeyi, genel ruh sağlığından aldıkları düşük puanları yordamaktadır (β =-.30, p <.01). Erkeklerin ve kadınların evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olması sürdürme mekanizmalarını kullanmalarını arttırmaktadır; ayrıca erkeklerin ve kadınları evliliği sürdürme niyetinin yüksek olması kendilerinin ruh sağlığını olumlu etkilemektedir. Aynı zamanda yalnızca erkekler için sürdürme mekanizmalarının

yüksek düzeyde kullanımı genel ruhsağlıklarına olumlu etki etmektedir; aynı etki kadınlar için bulunmamıştır.

Partner etkileri açısından incelendiğinde, hem erkeklerin hem de kadınların evliliği sürdürme niyetinin yüksek olması partnerinin sürdürme mekanizmalarını kullanmasının yüksek düzeyini yordamaktadır (sırasıyla $\beta=.19$, $p<.05$; $\beta=.20$, $p<.05$). Ayrıca kadınların sürdürme mekanizmalarından aldıkları puanlar arttıkça, erkeğin genel ruh sağlığı puanları da artış göstermektedir ($\beta=.24$, $p<.01$); kadınların sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının erkeklerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

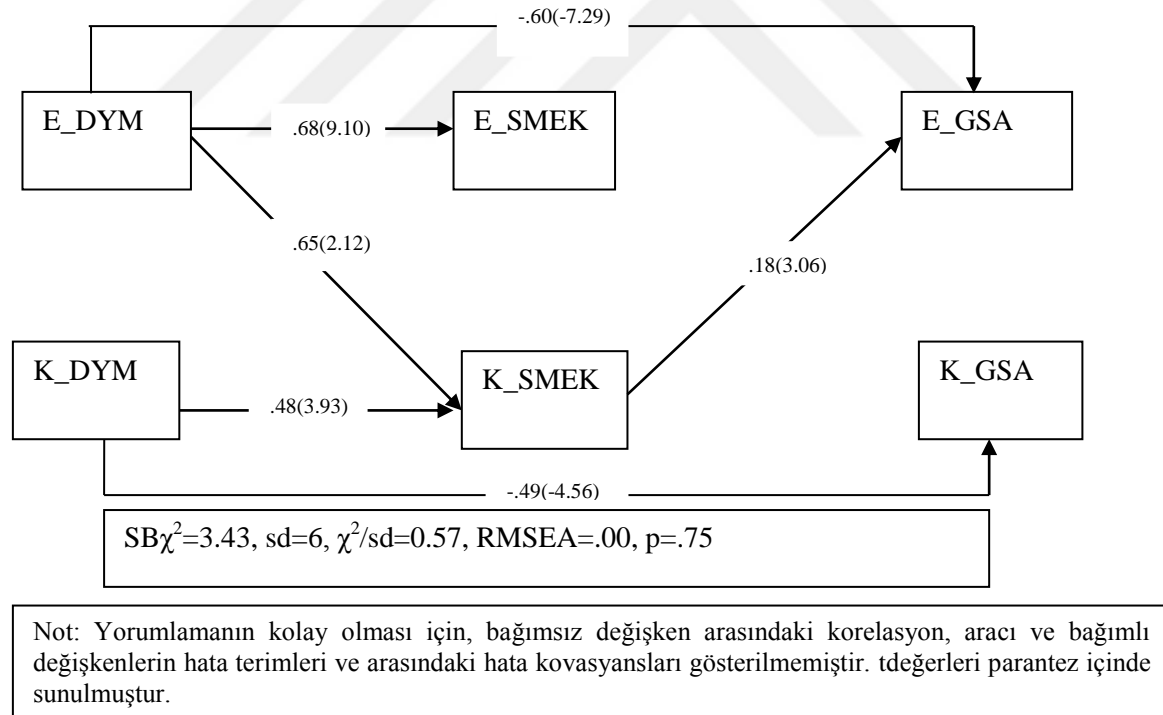
Yapılan analiz sonucunda aracı etkilerden yalnızca ikisinin anlamlı olduğu bulunmuştur. İlk olarak aktör aracılık etkisi olan erkeğin evliliği sürdürme niyeti kendi ruh sağlığını kendisinin sürdürme mekanizmalarını kullanması aracılığıyla anlamlı olarak yordamıştır (dolaylı etki=-.13). İkinci olarak partneraracılık etkisi olan, erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile kendi ruh sağlığı arasında kadının sürdürme mekanizmalarını kullanmasının kısmi aracı rolü anlamlı bulunmuştur (dolaylı etki=.05). Buna göre, erkeğin evliliği sürdürme niyeti genel ruh sağlığını doğrudan ve hem kendi sürdürme mekanizmalarını kullanması hem de eşinin sürdürme mekanizmalarını kullanması aracılığıyla yordamaktadır. Sonuç olarak erkeğin evliliği sürdürme niyeti arttıkça, kendi sürdürme mekanizmalarını kullanması artmakta, bu durum erkeğin ruh sağlığında olumlu etkiye neden olmaktadır; ayrıca erkeğin evliliği sürdürme niyeti arttıkça kadının sürdürme mekanizmalarını kullanması artmakta, ancak bu durum erkeğin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Aktör ve partner etkilerinin sonuç değişkenleri üzerindeki etkilerinin erkek ve kadınlarda farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için Kenny ve Lederman (2010)'ın önerdiği gibi ek analizler yürütülmüştür. Yürütülen bu analizlerde erkeklerde ve kadınlarda birbirlerine karşılık gelen yollar eşitlenerek bir dizi iç içe geçmiş modeller (nested model) test edilmiştir. Aktör etkileri açısından (Satorra-Bentler χ^2 (2, N= 168)= 4.39, $p= .11$, RMSEA= .08) ve partner etkileri açısından (Satorra-Bentler χ^2 (2, N= 168)= 5.58, $p= .06$, RMSEA= .10) modelin anlamlı olmadığı ve cinsiyetler arasında farklılık olmadığı görülmüştür. Modeldeki yolların erkekler ve kadınlarda farklılaşmadığı ve benzer olduğu bulunmuştur.

Genel olarak tüm modeldeğerlendirildiğinde hem erkeğin hem kadının evliliği sürdürme niyeti erkeğin sürdürme mekanizmalarını kullanması üzerindeki varyansın %30'unu açıklarken; kadının sürdürme mekanizmasını kullanma üzerindeki varyansın %32'sini açıklamaktadır. Ayrıca bütün modelin erkeğin ruh sağlığı üzerindeki varyansın %18'ini, kadının ruh sağlığı üzerindeki varyansın ise %10'unu açıkladığı bulunmuştur.

3.2.2.2. Evlilik doyumu ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi

Hem kadının hem erkeğin evlilik doyumu ile genel ruhsağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı rolü incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle bütün aktör ve partner ilişkileri tanımlanarak tamamen doymun modelle analize başlanmıştır. Sonrasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan yollar analizden çıkarıldığında elde edilen son modelin uyum indekslerinin iyi uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Son modelin uyum indeksleri şu şekildedir: Satorra–Bentler χ^2 (6, N = 168) = 3.43, $p > .05$, RMSEA = .00, GFI = .99, CFI = 1.00, NFI = .99, ve SRMR = .03 ve son modelin yol analizine dair standardize edilmiş katsayı değerleri Şekil 3.6.'te gösterilmiştir.



Şekil 3.6. Evlilik doyumu ve genel ruh sağlığı arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi

Aktör etkileri açısından hem erkeklerin hem kadınların sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının kendi ruh sağlıkları üzerindeki etkisi; partner etkileri açısından erkeklerin ve kadınların evlilik doyumlarının genel ruh sağlıkları üzerindeki etkisi; kadınların evlilik doyumlarının erkeklerin sürdürme mekanizmalarını kullanmaları üzerindeki ve erkeklerin

sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının kadınların ruh sağlıkları üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Şekil 3.6. incelendiğinde, öncelikle aktör etkileri açısından evlilik doyumunun hem sürdürme mekanizmaları hem de genel ruh sağlığı üzerinde yordayıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Hem erkeklerin hem kadınların evlilik doyumundan yüksek puan almaları kendi sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının yüksek düzeyini yordadığı görülmektedir (sırasıyla $\beta=.68$, $p<.01$; $\beta=.37$, $p<.01$). Hem erkeklerin hem de kadınların evlilik doyumlarının yüksek düzeyi, genel ruh sağlığından düşük puan almalarını yordamaktadır (sırasıyla $\beta=-.60$, $p<.01$; $\beta=-.49$, $p<.01$). Erkeklerin ve kadınların evlilik doyumlarının yüksek olması sürdürme mekanizmalarını kullanmalarını arttırmaktadır; ayrıca kendilerinin ruh sağlığını olumlu etkilemektedir.

Partner etkileri açısından incelendiğinde, yalnızca erkeklerin doyumunun yüksek olması, kadınların sürdürme mekanizmalarının yüksek puanlarını ($\beta=.21$, $p<.05$); kadınların sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının yüksek düzeyi de, erkeklerin genel ruh sağlığından aldığı yüksek puanları ($\beta=.18$, $p<.01$) yordamaktadır. Yalnızca erkeklerin doyumunun yüksek olması kadınların sürdürme mekanizmalarının yüksek düzeyde kullanımını etkilemekteken; kadınların sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının erkeklerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği görülmektedir.

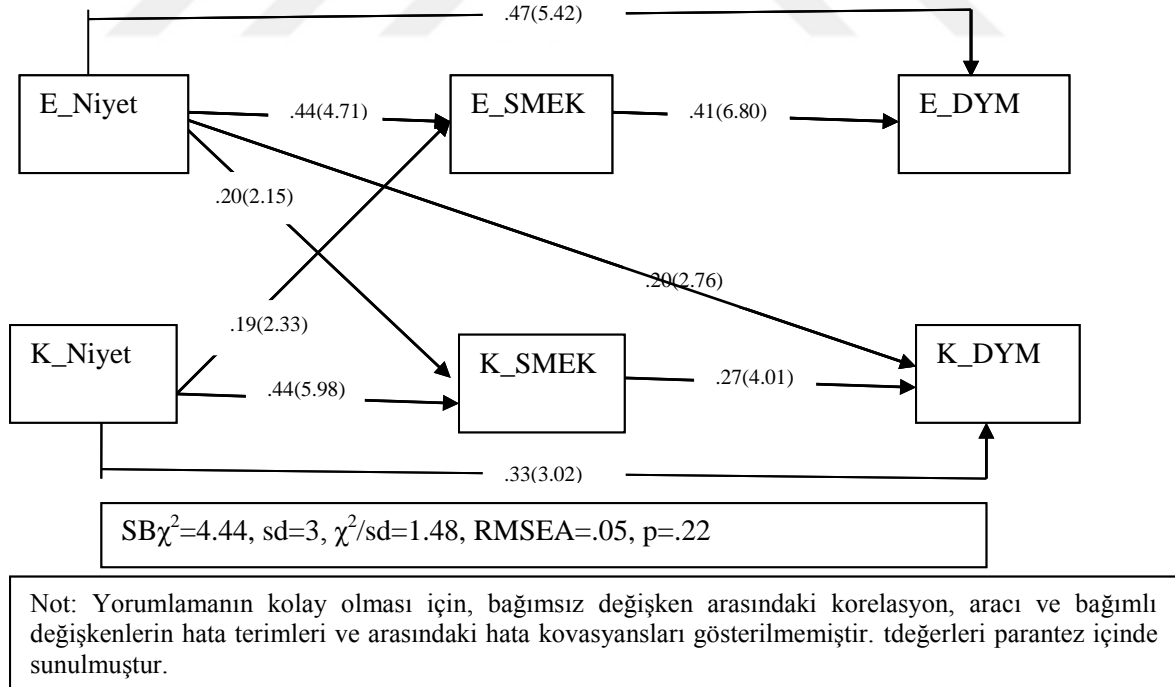
Yapılan analiz sonucunda aracı etkilerden yalnızca birinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Evliliği sürdürme niyeti ve ruh sağlığı arasındaki aracılık ilişkisinde de görüldüğü gibi, partner aracılık etkisi olan, erkeğin evlilik doyumu ile kendi ruh sağlığı arasında kadının sürdürme mekanizmalarını kullanmasının kısmi aracı rolü anlamlı bulunmuştur (dolaylı etki=.04). Buna göre, erkeğin evlilik doyumu genel ruh sağlığını partnerininsürdürme mekanizmalarını kullanması aracılığıyla yordamaktadır. Sonuç olarak erkeğin evlilik doyumu arttıkça, kadının sürdürme mekanizmalarını kullanması artmakta, ancak bu durum erkeğin ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir.

Aktör ve partner etkilerinin sonuç değişkenleri üzerindeki etkilerinin erkek ve kadınlarda farklılaşıp farklılaşmadığını test eden iç içe geçmiş modellerin ek analizleri incelendiğinde, aktör etkileri açısından (Satorra–Bentler χ^2 (1, N= 168) =0.34, $p=.56$, RMSEA= .00) ve partner etkileri açısından (Satorra–Bentler χ^2 (2, N= 168)= 3.13, $p=.20$, RMSEA=.06) modelin anlamlı olmadığı ve cinsiyetler arasında farklılık olmadığı görülmüştür. Modeldeki yolların erkekler ve kadınlarda farklılaşmadığı ve benzer olduğu bulunmuştur.

Genel olarak tüm model değerlendirildiğinde, erkeğin evlilik doyumunun kendi sürdürme mekanizmalarını kullanması üzerindeki varyansın %46'sını hem erkeğin hem kadının evlilik doyumunun kadının sürdürme mekanizmasını kullanması üzerindeki varyansın %27'sini açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca bütün model erkeğin ruh sağlığı üzerindeki varyansın %30'unu, kadının ruh sağlığı üzerindeki varyansın ise %24'ünü açıklamaktadır.

3.2.2.3. Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi

Hem kadının hem erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile evlilik doyumu arasında sürdürme mekanizmalarının aracı rolü incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle bütün aktör ve partner ilişkileri tanımlanarak tamamen doygun modelle analize başlanmıştır. Sonrasında istatistiksel olarak anlamlı olmayan yollar analizden çıkarıldığında elde edilen son modelin uyum indekslerinin iyi uyum gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Son modelin uyum indeksleri şu şekildedir: Satorra-Bentler χ^2 (3, N= 168) =4.44, $p > .05$, RMSEA= .05, GFI= .99, CFI= 1.00, NFI= .99, ve SRMR= .03 ve son modelin yol analizine dair standardize edilmiş katsayı değerleri Şekil 3.6.'te gösterilmiştir.



Şekil 3.7. Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu arasında sürdürme mekanizmalarının aracı etkisi

Aktör etkileri açısından bütün yolların anlamlı olduğu; ancak partner etkileri açısından hem erkeğin hem kadının sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının

partnerlerinin doyumunu üzerindeki etkisi ve kadının evliliği sürdürme niyetinin partnerinin evlilik doyumunu üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Şekil 3.7. incelendiğinde, öncelikle aktör etkileri açısından evliliği sürdürme niyetinin hem sürdürme mekanizmaları hem de evlilik doyumunu üzerinde yordayıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Hem erkeklerin hem kadınların evliliği sürdürme niyetinden aldığı yüksek puanların kendi sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının yüksek düzeyini yordadığı görülmektedir (her iki cinsiyet için $\beta=.44$, $p<.01$). Hem erkeklerin hem de kadınların evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek düzeyi (sırasıyla $\beta=.47$, $p<.01$; $\beta=.33$, $p<.01$) ve sürdürme mekanizmalarının yüksek düzeyi (sırasıyla $\beta=.41$, $p<.01$; $\beta=.27$, $p<.01$) evlilik doyumundan yüksek puan almalarını yordamaktadır. Erkeklerin ve kadınların evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olması sürdürme mekanizmalarını kullanmalarını arttırmakta ve kendilerinin evlilik doyumlarını olumlu etkilemektedir. Aynı zamanda sürdürme mekanizmalarının yüksek düzeyde kullanımı da evlilik doyumlarına olumlu yönde etki etmektedir.

Partner etkileri açısından incelendiğinde, hem erkeklerin hem de kadınların evliliği sürdürme niyetinin yüksek olması partnerinin sürdürme mekanizmalarını kullanmasının yüksek düzeyini yordamaktadır (sırasıyla $\beta=.19$, $p<.05$; $\beta=.20$, $p<.05$). Aynı zamanda yalnızca erkeklerin evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olmasının, kadınların evlilik doyumununun yüksek olmasını etkilediği görülmektedir ($\beta=.20$, $p<.01$).

Yapılan analiz sonucunda aracı etkilerden üçünün anlamlı olduğu bulunmuştur. İlk olarak aktör aracılık etkisi olan erkeğin ve kadının evliliği sürdürme niyeti kendi evlilik doyumlarını kendisinin sürdürme mekanizmalarını kullanması aracılığıyla anlamlı olarak yordamıştır (erkekler için dolaylı etki=.18; kadınlar için dolaylı etki=.12). Partner aracılık etkisi ise, yalnızca erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile kadının evlilik doyumunu arasında kadının sürdürme mekanizmalarını kullanmasının aracı rolü anlamlı bulunmuştur (dolaylı etki=.05). Buna göre, erkeğin evliliği sürdürme niyeti kadının evlilik doyumunu doğrudan ve kadının sürdürme mekanizmalarını kullanması aracılığıyla yordamaktadır. Sonuç olarak erkeğin evliliği sürdürme niyeti arttıkça, kadının sürdürme mekanizmalarını kullanması artmakta ve bu durum kadının evlilik doyumunu olumlu etkilemektedir.

Aktör ve partner etkilerinin sonuç değişkenleri üzerindeki etkilerinin erkek ve kadınlarda farklılaşıp farklılaşmadığını test eden iç içe geçmiş modellerin ek analizleri incelendiğinde, aktör etkileri açısından (Satorra–Bentler χ^2 (2, N= 168) =3.92, $p= .14$,

RMSEA= .08) ve partner etkileri açısından (Satorra–Bentler χ^2 (2, N= 168)= 3.40, p=.18, RMSEA=.07) modelin anlamlı olmadığı ve cinsiyetler arasında farklılık olmadığı görülmüştür. Modeldeki yolların erkekler ve kadınlarda farklılaşmadığı ve benzer olduğu bulunmuştur.

Genel olarak tüm model değerlendirildiğinde, erkeğin ve kadının evliliği sürdürme niyetlerinin erkeğin sürdürme mekanizmalarını kullanması üzerindeki varyansın %30'unu; kadının sürdürme mekanizmasını kullanması üzerindeki varyansın %32'sini açıklamaktadır. Ayrıca bütün modelin erkeğin evlilik doyumu üzerindeki varyansın %60'ını, kadının evlilik doyumu üzerindeki varyansın ise %43'ünü açıkladığı bulunmuştur.



4. BÖLÜM

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada PDT kapsamında evliliklerin sürmesine ilişkin dinamiklerin, evli kişilerin evliliği sürdürme niyetleri ve bu yönde gösterdikleri sürdürme davranışlarına dair sürecin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle PDT'ne uygun şekilde ilişkili boyutların değerlendirilebilmesi için ölçek geliştirilmiş ve ölçeğin geçerliği ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Ayrıca evliliği sürdürme niyeti ve sürdürme davranışlarına ilişkin sürece evlilik doyumu, algılanan ödül-bedel ve benlik kurgularının nasıl etki ettiği incelenmiştir. Aynı zamanda evliliğin karşılıklı doğası göz önünde bulundurularak, çiftlerin evliliği sürdürme niyetleri ve evlilik doyumlarının hem kendi hem de eşinin sürdürme davranışlarını nasıl etkilediği ve bu davranışları aracılığıyla ruh sağlıklarının nasıl etkilendiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Evlilik doyumu ve sürdürme davranışlarının alanyazındaki çift yönlü etkileşimi nedeniyle, son olarak da evliliği sürdürme niyeti ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarının aracı rolü aktör-partner etkileri açısından araştırılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde araştırma amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılmaktadır. İlk olarak evliliği sürdürme niyeti ve sürdürme davranışlarına dair sürecin PDT'nin inanç boyutlarının da yer aldığı modele ilişkin bulgular, daha sonrasında ise PDT'nin ana boyutlarının yer aldığı modele dair bulgular değerlendirilecektir. Ardından bu sürece evlilik doyumu, algılanan ödül-bedel ve benlik kurguları değişkenlerinin etkisi, ilgili alanyazın bağlamında ele alınacaktır. Son olarak APIMeM analizlerinin yer aldığı modeller olan evliliği sürdürme niyeti, evlilik doyumu, ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme mekanizmalarının aracı rolü diğer araştırma bulguları üzerinden tartışılacaktır. Bu çalışmanın sınırlılıkları, klinik doğurguları ve gelecek araştırmalar için öneriler ile bu bölüm sonlandırılacaktır.

4.1. PDT'nin İnanç Boyutlarına Ait Bulguların Değerlendirilmesi

PDT'nde davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol temel boyutlarının öncülleri olarak davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları yer alır (Ajzen, 1989, 2002, 2005, 2006; Gagne ve Godin, 2000). Bu inançlar temel boyutlara neden olurken; temel boyutların birleşimi de davranış niyetini üretir ve

niyet de doğrudan davranışla sonuçlanır (Ajzen, 2002). Bu amaçla PDT kapsamında inançlar üzerinden çizilen model yol analizi ile incelenmiştir. Yol analizinin sonuçlarına göre modelin veri ile uyum göstermediği görülmüş ve model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Modelin standardize edilmiş yol katsayıları incelendiğinde davranışsal inançların davranışa yönelik tutumlar üzerinde orta etkiye, normatif inançların öznel normlar üstünde ve kontrol inançlarının da algılanan davranışsal kontrol üzerinde büyük etkiye sahip olduğu ve inançların temel boyutlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Gagne ve Godin (2000)'in önerdiği gibi bu boyutlar arasındaki ilişki korelasyon analizleri sonucunda da (yukarıda bahsedilen sıralamasıyla $r=.35$, $r=.57$, $r=.62$; $p<.01$) görülmektedir ve beklenen yöndedir. PDT'nde yer alan bu boyutların ölçülmesi ve aralarında çıkan orta ve yüksek düzeyde korelasyonlar modelde yer almasa da teori tarafından önerilen davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol boyutları için bilgi kaynakları olarak işlev göstermektedir (Hrubes vd., 2001). Bu çalışmada evliliği sürdürme niyetini açıklayan temel değişkenlerin alt yapısını oluşturan inanç boyutları için geliştirilen ölçek soruları, evli kişilerin bu niyetlerini devam ettirmelerini sağlayan inançlara, değerlere, düşüncelere ve evliliklerini sürdürme nedenlerine ilişkin bilgi vermektedir. Altunal (2019)'ın aynı dönemde gerçekleştirilen tezinde de geliştirilen “Evliliği Sürdürme Nedenleri Ölçeği”nde yer alan maddelerle benzerlik göstermesinin, sonraki karşılaştırmalı çalışmalar için yararlı olabileceği düşünülmüştür. Aynı dönemde evliliği sürdürme üzerine benzer yöntemlerle benzer konuların çalışılıyor olması da bu alana ilginin arttığını ve özellikle bu konuda bilgi ihtiyacının olduğunu düşündürmüştür.

Bu çalışma için modelin inanç boyutları öncelikle yapılandırılmış görüşmeler sonucunda ortaya çıkan belirgin inançların listelenmesi ile oluşturulmuştur. Bu listenen inançlar modele Ajzen (2002)'in önerdiği gibi, beklenti-değer teorisine göre olası sonuçların kişi tarafından olasılığı ile kişideki öznel etkisinin çarpımıyla elde edilerek eklenmiştir. Yapılandırılmış görüşme ile inançların listelenmesi çalışmanın güçlü yanı olsa da, teori gereği inançların iki boyutta katılımcılara sunulmasının (Örneğin, “evliliğim sürdükçe hayatım düzenli olur” maddesine ne kadar katıldığı 1 ile 5 arası ve “evliliğim sürdükçe hayatımın düzenli olması” maddesinin kişi için ne kadar önemli olduğu 1 ile 5 arası), maddelerin benzerliği nedeniyle katılımcılarda sıkıntı yaratmış olabileceği, maddelerin daha az dikkatli düşünülmesine neden olabileceği ve yanıt yanlılığı (response set) oluşturmuş olabileceği düşünülmüştür. Young ve diğerlerinin (1991) çalışmasında da bu teori için bu yanlılığın önemli olabileceği ve güvenilirliğe yönelik bir tehdit olarak açıklanmıştır. PDT'nin

bütün değişkenlerinin yer aldığı hipotezin test edildiği bu modelin bu tehditten etkilediğini düşündürmüştür.

4.2. PDT'nin Ana Boyutlarına Ait Bulguların Değerlendirilmesi

PDT'nin ana boyutlarının olduğu davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin, evliliği sürdürme niyetine yol açtığı ve niyetin de davranışla sonuçlandığı model yol analizi ile incelenmiştir ve modelin uyum indeklerinin veri ile mükemmel uyum gösterdiği bulunmuştur. Bu modele göre, evliliğini sürdürmeye yönelik olumlu tutumları yüksek olan, çevresinde önem verdiği diğerlerinden sürdürmesi yönünde baskı hissedenden ve evliliğini sürdürüp sürdürmeme kontrolünü daha yüksek düzeyde kendinde hissedenden kişilerin evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olduğu; bunun sonucunda da sürdürme niyeti yüksek olanların ilişki sürdürme davranışlarını daha yüksek oranda gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Modelin yol katsayıları incelendiğinde, niyet üzerinde evliliği sürdürmeye yönelik tutumun orta ($\beta=.26$), öznel normların küçük ($\beta=.09$), algılanan davranışsal kontrolün büyük ($\beta=.62$) etkiye ve davranış üzerinde ise niyetin büyük ($\beta=.68$) etkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Alanyazındaki meta-analiz çalışmaları incelendiğinde, özellikle davranışa yönelik tutum ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin modelde daha büyük etkilerinin olduğu, öznel normların ise görece daha küçük etkiye sahip olduğu görülmektedir (Hausenblas vd., 1997; Armitage ve Conner, 2001); benzer şekilde bu çalışmada da algılanan davranışsal kontrol büyük, davranışa yönelik tutum orta etkiye sahipken, öznel normlar küçük etkiye sahip çıkmıştır. Aynı şekilde yakın ilişkilerde özellikle istismar içeren ilişkilerde ayrılma ya da kalma kararının ele alındığı bir çalışmada (Byrne ve Arias, 2004), ayrılma yönünde olumlu tutumları olan ve ayrılmanın kontrolünü kendisinde algılayan kadınların ayrılma niyetlerinin daha yüksek olduğu görülmüş; ancak aynı sonuç öznel normlarda bulunmamıştır. Ayrılma niyetinin tersine, evliliği sürdürme niyetini inceleyen bu çalışmada da benzer şekilde tutumlar ve algılanan davranışsal kontrolün niyet üzerindeki etkisi daha fazla iken; öznel normlar çok küçük etki göstermiştir. Bu durumun çalışmaya katılan örneklemin özelliği ile ilgili olduğu, özellikle eğitim seviyesinin yüksek ve yalnızca Aydın ili ile sınırlı kalmasının etkisi olduğu söylenebilir. Evliliğinin devamlılığı konusunda, evli kişilerin çevresindeki önemli diğerleri ile konuşmuyor olabileceği ya da onların görüşlerinin kendi kararlarını etkilemiyor olabileceği düşünülebilir. Ayrıca ilişkiyi sürdürme isteğinde (bağlanımda) yalnızca öznel normların incelendiği üç araştırmada (Etcheverry ve

Agnew, 2004; Etcheverry vd.,2008; Can ve Hovardaoğlu, 2015) öznel normların sürdürme isteğini yordadığı bulunmuştur; ancak bu çalışmalar üniversite öğrencileri ve flört ilişkisi olan kişilerle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada evli kişilerde öznel normlar sürdürme niyetini etkilese de bu etkinin küçük olması, bahsedilen araştırmaların farklı bir örneklem grubuyla gerçekleştirilmiş olması ile ilgili olabileceğini ve flört ilişkisi ile evlilik ilişkisinin farklı dinamiklerinin olduğunu düşündürmüştür. Evli kişilerde sosyal ağ onayının sürdürme isteğini yordamadığı (Can ve Hovardaoğlu, 2015) ve sosyal ağ kabulü ile sürdürme isteği arasındaki ilişkide reddedilme duyarlılığının düzenleyici etkisi olduğu (Beşikçi vd.,2016) sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Bu nedenle, öznel normlar ile sürdürme niyeti arasındaki ilişkide başka değişkenlerin aracılığının olabileceği göz önünde bulundurularak yapılacak gelecek çalışmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Çeşitli metaanaliz çalışmalarında niyet ile tutumların ortalama korelasyonu .45 ile .60 arasında, algılanan davranışsal kontrolün .35 ile .46 arasında, öznel normların ise .32 ile .42 arasında bulunmuştur (Ajzen, 2005). Bu çalışmada ise niyetle tutumun korelasyonunun .64, algılanan davranışsal kontrolle korelasyonunun .81 ve öznel normlarla korelasyonunun .35 olduğu görülmüştür. Davranışa yönelik tutum ve öznel normların niyetle ilişkisi yaklaşık beklenen düzeydedir; ancak algılanan davranışsal kontrolün niyetle ilişkisi yüksek çıkmıştır. Bu durum, yukarıda da belirtildiği gibi, eğitim seviyesi, gelir düzeyi yüksek ve belli bir yerde yaşayan kişilerle gerçekleştirilen bu çalışmada, katılımcıların evliliklerini sürdürmeleri yönündeki kontrolü daha fazla kendilerinde algılamış olduklarını düşündürebilir. Ayrıca yalnızca bu çalışma için geliştirilen ve kullanılan evliliği sürdürme niyeti ve algılanan davranışsal kontrol maddelerinin örtüşme göstermiş olabileceği söylenebilir.

Modelde elde edilen denklemlerin eşitliği incelendiğinde, davranışa yönelik tutumun, öznel normların ve algılanan davranışsal kontrolün niyeti açıklama varyansı %70, sürdürme mekanizmalarının niyet tarafından açıklanan varyansı da %23 oranında bulunmuştur. 185 çalışmanın yer aldığı meta analiz çalışmasında (Armitage ve Conner, 2001), ana değişkenlerin niyeti açıklama varyansının %39 oranında, davranışın niyet tarafından açıklanan varyansının da %27 oranında olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada, davranışın açıklanma oranı metaanaliz çalışması ile yaklaşık aynı olsa da değişkenler aracılığıyla evliliği sürdürme niyetine dair varyans daha yüksek oranda açıklanmıştır. Yakın ilişkilere yönelik çalışmalar temelinde ele alındığında, teorinin değişkenlerinin evlenme

niyetini %44 oranında (Shahrabadi vd., 2017); fiziksel şiddete uğrayan kadınların ilişkide kalma ya da ayrılma niyetini %69 oranında (Byrne ve Arias, 2004); boylamsal başka bir çalışmada, şiddete uğrayan kadınların ilişkiden ayrılma niyetlerini %64 oranında ve ayrılma kararını ya da davranışını %15 oranında (Edwards vd., 2015) açıkladığı görülmüştür. Yakın ilişkilerle ilgili bahsedilen bu çalışmalarda, niyetin açıklanan varyans oranı bu çalışmadaki varyans oranına daha yakın çıkmıştır. Çalışmalarda daha çok belli bir davranışın varolup olmadığı sorulmakta iken; bu çalışma için sürdürmeye ilişkin ele alınabilecek pek çok davranış listesi katılımcılara verilmiş ve bu davranışları ne oranda yaptıkları sorulmuştur. Diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmanın herhangi bir davranışı açıklamaktan ziyade, PDT için sürdürmeye yönelik kullanılabilir geniş davranış aralığını açıklamakta da yararlı olduğu görülmüştür; bu sonuç eğer kişinin evliliği sürdürme niyeti varsa, sürdürme davranışlarını da kullandığı anlamına gelmektedir.

Evliliğin sürdürülmesine ilişkin dinamikleri ilk kez PDT'nin bütün değişkenleri ile ele almış olan ilk çalışma olması nedeniyle diğer çalışmalarla karşılaştırma yapma imkânı sınırlı kalmıştır; bu sebeple evliliklerin sürdürülmesinde bu teori ile yapılacak farklı çalışmalara ihtiyaç vardır.

4.3. PDT ile Evlilik Doyumu ve Algılanan Ödül-Bedel

PDT'nin ana boyutlarının olduğu davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin evliliği sürdürme niyetine, niyetin de sürdürme davranışlarına yol açtığı modele, evlilik doyumu ve algılanan ödül-bedelin sürdürme davranışlarını etkilediği yollar eklenerek gerçekleştirilen yol analizine ilişkin model veri ile iyi uyum göstermiş ve model istatistiksel olarak doğrulanmıştır. PDT modeline ek olarak, bu modelde evlilik doyumunun sürdürme davranışları ile ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı; ancak algılanan ödül-bedelin anlamlı ve orta düzeyde etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Modele eklenen iki değişken ile evliliği sürdürme niyetinin sürdürme davranışlarını açıklama oranı ($\beta=.68$ 'den $\beta=.25$ 'inmesi) düşerken, modelin sürdürme davranışlarını açıklama varyansı %48'e çıkmıştır.

Evliliği sürdürme niyeti sürdürme davranışlarının önemli bir varyansını açıklarken; modele eklenen algılanan ödül-bedel değişkeninin de sürdürme davranışlarını açıklamada önemli katkısı olduğu görülmektedir. Kişinin evliliği sürdürme niyeti yükseldikçe ve evlilikten algıladığı ödül arttıkça, sürdürme davranışı gösterme olasılığı artacaktır. İlişkideki

teşvik ve ödüllere yaklaşma ile ayrılmanın getireceği bedeller ve olumsuz sonuçlardan kaçınma sürdürme isteğinin önemli güdüsel yanı olarak görülmektedir ve sürdürmenin hedef yönelimliğine işaret eder (Strachman ve Gable, 2006). Bu durumda ödülleri yüksek algılayan kişinin Ogolsky'nin (2009) belirttiği güdüsel modeldeki gibi ilişkiyi sürdürme yönünde gösterdiği davranışları yapması, yani bu hedefte ilerlemesi daha olasıdır. Bu çalışmada da sürdürme niyeti olan ve evlilikte algıladıkları ödül düzeyi yüksek olan kişilerin davranışı göstermelerini yordaması güdüsel modelle açıklanabilir. Yapılan boyamsal bir çalışmada bedellerin yüksek algılandığı evliliklerde mutsuz olduğu ve boşanma olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Previti ve Amato, 2003). Bu açıdan Karşılıklı Bağımlılık Kuramı'nda (Thibaut ve Kelley, 1959) varsayıldığı gibi, bedellerin yüksek algılanması ilişkinin sonlanmasına neden olurken; ödüllerin fazla olması da ilişkiyi sürdürme çabasını ve bu yönde gösterilen davranışları daha fazla kullanmayı yordamaktadır.

Bu çalışmadan farklı olarak alanyazında daha çok romantik ilişkilerdeki ödül-bedel eşitliğinin partnere göre kıyaslanması daha çok çalışılmış ve ilişkilerdeki ödül-bedel algısındaki eşitlik sürdürme davranışları ile ilişkili bulunmuştur (Canary ve Stafford, 1992; Dainton, 2003; Stafford ve Canary, 2006; Dainton, 2017). Bu noktada yalnızca ne kadar ödül algıladığı değil, ilişkide partnere göre ne düzeyde algılandığı da önemli bir değişken olmaktadır. Özellikle evliliklerde eşinin daha çok ödül kazandığını düşünen kişilerin yaklaşımının daha farklı olacağı sonraki çalışmalar için düşünülmesi gereken bir noktadır.

Algılanan ödül-bedelin ilişkiyi sürdürme davranışlarının yordanmasında evliliği sürdürme niyeti kadar etkili olduğu; ancak evlilik doyumunun sürdürme davranışları üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür. Evlilik doyumunun sürdürme davranışları üzerinde etkili olduğunu gösteren çalışmaların (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Ramirez, 2008) aksine, bu çalışmada evlilik doyumunun sürdürme davranışları üzerinde yordayıcı etkisi modelde anlamlı bulunmamıştır. Bu durum modeldeki diğer değişkenlerin sürdürme davranışları üzerinde daha fazla etkili olduğunu ve evliliği sürdürme niyeti ile algılanan ödül bedel değişkenlerinin daha güçlü yordayıcılar olduğunu göstermektedir.

4.4. PDT ile Benlik Kurgusu

PDT'nin ana boyutlarının olduğu davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin evliliği sürdürme niyetine, niyetin de sürdürme davranışlarına yol açtığı modele, kişisel ve arka plan değişkeni olarak ilişkisel-özerk benlik kurgusu eklenerek incelenmiştir. Yapılan yol analizi sonucuna göre, modelin veri ile iyi uyum gösterdiği ve doğrulandığı bulunmuştur. Bu modele göre ilişkisel benlik kurgusu düzeyi yüksek olan kişilerin evliliği sürdürmeye yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğu ve önemli diğer kişilerin sürdürme yönündeki görüşlerine daha fazla önem verdikleri görölmektedir; ancak evliliğini sürdürme yönünde algıladıkları davranışsal kontrolün evliliği sürdürmeye yönelik niyet ile arasındaki ilişkide aracılık etmediği bulunmuştur. İlişkisel benlik kurgusunun davranışa yönelik tutumu %2 oranında, öznel normları da %13 oranında açıkladığı görölmüştür.

İlişkisel benlik kurgusu puanı yüksek olan kişilerin romantik ilişkiyi sürdürme isteğinin ve partnerin istek ya da ihtiyaçlarını dikkate alma düzeyinin daha yüksek olduğu (Cross vd., 2000); aynı zamanda ilişkiyi destekleyici davranışları daha fazla kullandığı (Morry ve Kito, 2009; Mattingly vd., 2011) çalışmalarla desteklenmektedir. Bahsedilen çalışmalar romantik ilişkisi olan üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir; ancak bu çalışmada evli kişilerin ilişkisellik düzeyi dikkate alınmış ve evliliği sürdürme niyeti ve davranışları ilişkisinde davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin aracılığına bakılmıştır. Beklendiği gibi ilişkisellik düzeyinin yükselmesinin öznel normları etkilediği görölmüştür. İlişkisel benlik kurgusunda davranış, duygu ve düşüncelerin sosyal durumlarla ve diğerleri ile bağlantılı şekilde geliştiği (Markus ve Kitayama, 1991) düşünöldüğünde, bu çalışmadaki evli kişilerin evliliğini sürdürmeleri yönünde önemli bulduğu diğer kişilerin görüşlerine değer verdiği söylenebilir. Tersine şekilde toplulukçu kültür olarak ele alınan Koreli öğrenciler ve bireyci kültür olarak ele alınan Amerikalı öğrencilerle yapılan çalışmalarda ilişki kalitesi üzerinde algılanan sosyal ağ desteğinin etkisinin farklılaşmadığı (Jin ve Oh, 2010); ayrıca sosyal davranışlar üzerinde de tutumlar ve öznel normların iki kültürde de farklı olmadığı (Park, 2000) görölmüştür. Kültürlerarası farklılıkların ele alındığı bu çalışmalarda, yalnızca üniversite öğrencileri yer almıştır ve kişilerin benlik kurgularına ilişkin bilgiler yaşadıkları toplum üzerinden açıklanmıştır. Bu durumda aynı kültürde yaşasa da kişinin ilişkisel ya da özerk olması

evliliğe ya da ilişkilere yönelik tutumlarını ve algıladıkları sosyal ağın etkisini değiştirdiği söylenebilir.

Girişimcilik niyetinin ele alındığı bir çalışmada, öznel normların etkisinin olmadığı ve özerk benlik kurgusu ile davranışa yönelik tutum ve algılanan davranışsal kontrolün anlamlı düzeyde ilişkili olduğu; ancak aynı ilişkinin ilişkisel benlik kurgusu ile görülmediği bulunmuştur (Zampetakis vd., 2015). Bu noktada davranışın özelliğinin de benlik kurguları ile ilişkisinde önemli olduğu göze çarmaktadır. Evliliği sürdürme, doğası gereği daha ilişkisel bir davranış olduğu için öznel normların ilişkisellik düzeyi yüksek kişilerde daha yüksek ve evliliğe yönelik tutumların daha olumlu çıktığı; ayrıca kişinin kontrolü kendinde algılaması daha özerk bir duruma işaret ettiği için de ilişkisel benlik kurgusu ile ilişkisinin anlamlı çıkmadığı düşünülmüştür.

4.5. Evliliği Sürdürme Niyeti ve Ruh Sağlığı İlişkisinde Sürdürme Mekanizmalarının Aracı Rolü: Aktör ve Partner Etkileri

Kadının ve erkeğin evliliği sürdürme niyetinin sürdürme mekanizmaları ve genel ruh sağlıkları üstünde; sürdürme mekanizmalarının da genel ruh sağlıkları üzerindeki yordayıcı rolü ve evliliği sürdürme niyeti ile genel ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme mekanizmalarının aracı rolü araştırılmıştır. Evliliğin karşılıklı bağımlılığadair ilişkisel dinamiği düşünülerek hem aktör hem de partner etkilerinin ortaya çıkarılması amacıyla APIMeM analizleri yürütülmüştür. Gerçekleştirilen analizler sonucunda, kadınların ve erkeklerin hem kendi davranışları ve ruh sağlıkları üzerinde hem de partnerinindavranışları ve ruh sağlıkları üzerinde etkilerinin olduğu görülmüştür.

Kadınların ve erkeklerin evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olmasının sürdürme mekanizmalarını kullanmalarını yordadığı ve evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olmasının kendi ruh sağlıklarına iyi geldiği bulunmuştur. Ayrıca yalnızca erkeklerin sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının kendi ruh sağlıkları üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Aktör etkileri olarak bilinen bu bulgular, alanyazınla uyumlu görünmektedir. Özellikle evliliği sürdürme niyetinin yüksek olması kişinin kendisinin sürdürme davranışlarını kullanma olasılığını arttırmaktadır (örneğin, Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Weigel ve Ballard-Reisch, 2008). İlişkiyi sürdürme isteğinin güçlü olmasının, tehdit edici kişilerarası durumlardaki olumsuz etkiye karşı bile tampon görevi gördüğü ve yapıcı ilişki yanlısı davranışları ortaya çıkardığı görülmüştür (Tran ve Simpson,

2009). Kişinin evliliği sürdürme isteği ile kendi ruh sağlığı arasındaki ilişki de beklenen yöndedir. İlişkiyi sürdürme tanımı ve doğası gereği, ilişkinin mevcut durumunu koruma ya da iyi durumda tutmayı kapsar (Dindia ve Canary, 1993) ve kişiler ilişkilerinde ortaya çıkan herhangi bir dalgalanmadan olumsuz etkilenmektedirler (Whitton vd., 2014); bu sebeple kadınların ve erkeklerin evliliklerini sürdürme niyetleri mevcut durumu koruma ya da iyi durumda tutma isteklerini göstermektedir ve genel ruh sağlıkları da kişinin evliliğini sürdürme isteğinden olumlu yönde etkilenmektedir. Sadece erkeklerin sürdürme davranışlarını kullanmasının kendi ruh sağlıkları üzerinde olumlu etkisi olduğu görülürken; aynı etki kadınlar için bulunmamıştır. Bu durum önceki araştırmaların da gösterdiği gibi kadınların evlilikte erkeklere göre daha dezavantajlı olduklarını (Gove, 1973; Horwitz vd., 1996) ve ruh sağlıklarının ilişkide gösterdikleri davranışlarla açıklanamayacağını düşündürmüştür. Aynı zamanda bu duruma erkeklerin ruh sağlıklarının evlilikte iyi olmasının sürdürme davranışlarını kullanma olasılığını arttırdığı şeklinde çift yönlü nedensellik açısından bakıldığında, kadınlara göre erkeklerin sürdürme davranışlarının kendi ruh sağlıklarından daha fazla etkileniyor olabileceği düşünülebilir. Ayrıca zamanda kadınların kendi gösterdikleri davranış dışında, eşinin gösterdiği sürdürme davranışlarını nasıl algıladığı da genel ruh sağlıkları açısından daha önemli bir değişken olabilir.

Kadınların ve erkeklerin yüksek düzeyde evliliği sürdürme niyetlerinin partnerinin sürdürme mekanizmalarını daha fazla kullanmasını yordadığı ve yalnızca kadınların sürdürme mekanizmalarını daha fazla kullanmalarının partnerinin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Partner etkileri olarak bilinen bu sonuçlardan ilki ele alındığında hem kadının hem de erkeğin evliliği sürdürme niyetinin partnerinin sürdürme davranışlarını arttırdığına ilişkin alanyazında cinsiyet farklılıklarına dair bulgular yer almaktadır. Genellikle erkeğin sürdürme isteğinin kadının sürdürme davranışlarına yol açtığı (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Landis vd., 2014); ancak aynı etkinin erkekler için bulunmadığı görülmüştür. Cinsiyet rolleri açısından ele alındığında kadınların kendilerini daha fazla ilişki üzerinden tanımlaması ve ilişkiyi sürdürmenin kadının rolü gibi düşünülmesi (Acitelli, 1992) olası sonuçları gündeme getirmiş olsa da özellikle toplulukçu kültürlerde, kişi mevcut ilişkisini sürdürme eğilimindedir ve davranışları sosyal ilişkideki diğerleri ile bağlantılı ortaya çıkar (Markus ve Kitayama, 1991). Bu çalışmada yer alan erkeklerin ilişkisellik düzeylerinin yüksek olmasının etkisiyle eşlerinin ilişkiyi sürdürme isteğinden etkilendikleri ve bu yönde daha fazla sürdürme davranışları gösterdikleri düşünülebilir.

Bu çalışmada kadınların genel ruh sağlığı üzerinde partnerinin herhangi bir etkisi bulunmazken; erkeklerin ruh sağlığı eşlerinin sürdürme davranışlarını daha fazla kullanmasından olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu noktada, alanyazında sürdürme davranışlarının kişinin veya çiftin ruh sağlığı ve iyi oluşuna olumlu etkilerinin olduğu (Rogers vd., 1970; Badr ve Taylor, 2008) bulgularından farklı olarak ilginç bir sonuç elde edilmiştir. Kadınlar daha fazla sürdürme davranışı kullanmakta (Ragsdale, 1996) ve ilişki hakkında daha fazla konuşmaktadır (Acitelli, 1992). Ayrıca erkeğin ilişki hakkında konuşması kadının ilişkideki memnuniyeti ile ilişkili iken; kadının ilişki hakkında konuşması erkeğin ilişki memnuniyeti ile ilişkili bulunmamıştır (Acitelli, 1992). Cinsiyetler arası farklılıklar açısından ele alındığında, erkeğin geleneksel rollerin etkisiyle duygularını ifade etmede daha yetersiz kaldığı ve bunun depresyona neden olabileceği ya da iyi oluşunu olumsuz etkileyeceği varsayılmaktadır (Faulkner vd., 2005), aynı zamanda kadının talep eden erkeğin geriçekilen örüntüsü vurgulanmaktadır (Faulkner vd., 2005; Karagöz-Okutan, 2016; Hou vd., 2019). Bu çalışmada kadının daha çok davranış göstermesi aynı zamanda erkek tarafından partnerinin daha çok talep eden olarak algılanmasına neden olmuş olabilir. Aynı zamanda kadının ilişki için gösterdiği bu davranışların erkek tarafından nasıl algılandığı da kritik öneme sahip gibi gözükmektedir. Gösterilen bu davranışlar geleneksel erkek rollerinde daha çok partnerinin kendisini zorlaması ya da sıkboğaz etmesi gibi, daha olumsuz olarak algılanmış olabilir ve bu durum bilinen fail erkek olma haliyle uyumadığından erkeğin ruh sağlığını olumsuz etkilemiş olabilir.

Evliliği sürdürme niyeti ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarını kullanmanın aracı rolünün test edildiği bu modelde, yalnızca iki aracı yol anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin evliliklerini sürdürme niyetleri ile ruh sağlıkları arasında kendilerinin sürdürme davranışlarını kullanması ve partnerinin sürdürme davranışını kullanması aracılık etmektedir. Erkekler evliliği sürdürme niyetleri yükseldikçe, daha fazla sürdürme davranışları kullanmaktalar ve bu durum dolaylı olarak ruh sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir. Ayrıca erkeklerin evliliği sürdürme niyetleri arttıkça, kadınların sürdürme davranışlarını kullanması artmakta ve bu durum erkeklerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Evliliği sürdürme niyeti ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarının aracı etkisini ele alan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak günlük stresle ilişki niteliği arasında evlilik hakkında konuşmanın (Ledermann vd., 2010), aleksitimi ile ilişki kalitesi arasındaki ilişkiyi sürdürme davranışlarının (Hesse vd., 2015) aracılık ettiği görülmüştür. Bu açıdan ele alındığında, ilişki yanlısı ve ilişkiyi sürdürmeye

yönelik davranışların ilişki kalitesine ve niteliğine olumlu etkileri olduğu ve kişideki stresle ilişkili etmenlerin ilişki üzerindeki etkisini hafifletici olduğu göze çarpmaktadır. Bu çalışmada ise, kişinin ruh sağlığı üzerindeki ters yönlü ilişkisi incelenmiştir. Özellikle erkeklerin ruh sağlığının ilişki dinamiklerinden etkilendiği görülmektedir. Mutlu ve doyum sağlanan evliliklerin kişinin sağlığına olumlu etkisi görülürken; sağlık üzerinde bu etkinin gerek kişinin davranışlarından gerekse partnerinin davranışlarından etkileneceği düşünülmüştür. Evliliği sürdürme niyeti yüksek olan erkeklerin kendi davranışlarındaki yükselme ruh sağlıklarını olumlu etkilerken; partnerinin aynı davranışları göstermesi ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Ogolsky ve Bowers'ın (2013) gerçekleştirdiği meta-analiz çalışmasında da, doyum ve sürdürme niyeti ile davranış arasındaki ilişkinin özellikle algılanan partnerin sürdürme davranışlarının kişinin kendi kullandığı davranışlardan daha güçlü olduğu bulunmuştur. Bu durumda kişi tarafından algılanan partner davranışlarının neler olduğu gelecek çalışmalar için önemli görülmüştür.

4.6. Evlilik Doyumu ve Ruh Sağlığı İlişkisinde Sürdürme Mekanizmalarının Aracı Rolü: Aktör ve Partner Etkileri

Kadının ve erkeğin evlilik doyumunun sürdürme mekanizmaları ve genel ruh sağlıkları üstünde; sürdürme mekanizmalarının da genel ruh sağlıkları üzerindeki yordayıcı rolü ve evlilik doyumu ile genel ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme mekanizmalarının aracı rolü araştırılmıştır. Gerçekleştirilen APIMeM analizleri sonucunda gerek aktör gerekse partner etkileri ve aracı etkiler ortaya çıkmıştır.

Kadınların ve erkeklerin evlilik doyumlarının yüksek olmasının sürdürme mekanizmalarını kullanmalarını yordadığı ve evlilik doyumlarının yüksek olmasının da ruh sağlıklarına iyi geldiği bulunmuştur. Aktör etkileri olarak bilinen bu bulgular, alanyazınla uyumlu görünmektedir. Evlilikte kişinin doyumunun yüksek olması, sürdürme davranışlarını kullanmasını arttırmaktadır (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Weigel ve Ballard-Reisch, 2008). Aynı zamanda doyumu yüksek olan kişilerin evlilik işlevselliğinde daha fazla olumlu davranış gösterdiği ve daha uygun çatışma çözümlerine sahip olduğu (Bertoni ve Bodenmann, 2010) görülmektedir. Ayrıca doyumun yüksek olmasının da kişinin sağlığına iyi geldiği çalışmalarla desteklenmektedir (Rogers vd., 1970; Whitton vd., 2014).

Erkeklerin evlilik doyumlarının yüksek olmasının partnerinin sürdürme mekanizmalarını daha fazla kullanmasını yordadığı ve kadınların sürdürme mekanizmalarını

daha fazla kullanmalarının partnerinin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Partner etkileri olarak bilinen bu sonuçlardan ilki değerlendirildiğinde, evlilik doyumunun partnerinin sürdürme davranışlarını arttırdığına ilişkin alanyazında cinsiyet farklılıklarına dair bulgular yer almaktadır. Doyum niyete göre daha ilişkisel bir kavram olarak nitelendirilmektedir ve kişinin partnerinin doyum düzeyini belirlemeyle aktif olarak daha çok meşgul olduğu söylenmektedir (Weigel ve Ballard-Reisch, 2008). Doyumun daha ilişkisel bir kavram olması kadının erkeğin doyum düzeyi arttıkça, daha fazla sürdürme davranışı göstermesini açıklar niteliktedir; ancak aynı etki erkeklerin sürdürme davranışları için görülmemiştir. Alanyazında Weigel ve Ballard-Reisch'in (1999a) çalışmasında da benzer şekilde erkeğin evlilik doyum düzeyinden kadının davranışı etkilenirken; kadının doyum düzeyinden erkeğin davranışının etkilenmediği görülmektedir. Kadınların erkeklere göre kendilerini daha fazla ilişki üzerinden açıkladıkları ve ilişki ile ilgili dinamiklerin onlar için daha önemli olduğu vurgusu (Acitelli, 1992; Ragsdale, 1996; Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a) düşünöldüğünde, özellikle kadınların davranışlarının partnerinin evlilik doyumundan etkilenmesi şaşırtıcı değildir. Bu noktada kadınların evlilikte daha ilişki yönelimli erkeklerin de daha bireysel yönelimli olduğu düşünölebilir. Ayrıca kadınlara göre, erkeklerin davranışlarının ilişkisel etkiden çok sosyal olarak istenen davranışları göstermenin bir yolu olabileceği (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a) vurgulanmaktadır; bu noktada kadınların ve erkeklerin ilişkiyi sürdürmelerinin farklı anlamları olduğu, kadınlar daha ilişkisel dinamiklerden etkilenirken; erkekler daha ilişki dışı dinamiklerden etkileniyor olabilir.

Evlilik doyumunu ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarını kullanmanın aracı rolünün de test edildiği bu modelde, yalnızca bir aracı yol anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin evlilik doyumları ile ruh sağlıkları arasında partnerinin sürdürme davranışını kullanması aracılık etmektedir. Erkeklerin evlilik doyumları arttıkça, kadınların sürdürme davranışlarını kullanmaları artmakta ve bu durum erkeklerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Evlilik doyumunu ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarının aracı rolünü inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yukarıda partner etkisinde de bahsedildiği gibi erkeğin evlilik doyumunun yüksek olmasının kadının sürdürme davranışlarını kullanma sıklığını arttırması beklenen bir sonuç iken; bir önceki evliliği sürdürme niyeti ve ruh sağlığı arasındaki aracılık ilişkisinde olduğu gibi kadınların sürdürme davranışlarını kullanmasının erkeklerin ruh sağlıklarını olumsuz etkilediği görülmektedir. Doyum sağlanan ilişkilerin ruh sağlığına olumlu etkileri bilinmektedir (Horwitz vd., 1998; Hawkins ve Booth, 2005; Ola ve Mathur, 2016); ancak bu ilişkide

erkeğin doyumunun yüksek olması kendi ruh sağlığını olumlu yönde etkilerken; partnerinin sürdürme davranışlarını kullanma sıklığının yüksek olmasının erkeğin ruh sağlığını olumsuz etkilediği görünmektedir. Bu noktada hem kadınların hem erkeklerin ilişki sürdürme davranışlarından ne anladıkları ve partnerinin gösterdiği davranıştan ne çıkardığı önemli gözükmektedir.

4.7. Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu ilişkisinde sürdürme mekanizmalarının aracı rolü: Aktör ve Partner Etkileri

Kadının ve erkeğin evliliği sürdürme niyetinin sürdürme mekanizmaları ve evlilik doyumları üstünde; sürdürme mekanizmalarının da evlilik doyumları üzerindeki yordayıcı rolü ve evliliği sürdürme niyeti ile evlilik doyumu arasındaki ilişkide sürdürme mekanizmalarının aracı rolü araştırılmıştır. Gerçekleştirilen APIMeM analizleri sonucunda, kadınların ve erkeklerin hem kendi davranışları ve evlilik doyumları üzerinde hem de partnerinin davranışları ve evlilik doyumları üzerinde etkilerinin olduğu, gerek doğrudan aktör ve partner etkileri gerekse aracı etkilerin ortaya çıktığı görülmüştür.

Kadınların ve erkeklerin evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olmasının sürdürme mekanizmalarını kullanmalarını yordadığı ve niyetlerinin yüksek olmasının evlilik doyumlarını arttırdığı bulunmuştur. Ayrıca hem kadınların hem de erkeklerin sürdürme mekanizmalarını kullanmalarının kendi evlilik doyumları üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Aktör etkileri olarak bilinen bu bulgular, alanyazınla uyumlu görünmektedir. Daha önceki (bknz. Evliliği Sürdürme Niyeti ve Ruh Sağlığı İlişkisinde Sürdürme Mekanizmalarının Aracı Rolü) araştırma sorusunda olduğu gibi, kişinin evliliği sürdürme niyetinin yüksek olmasının kendi sürdürme davranışlarını arttırdığı çalışmalarla desteklenmektedir (örneğin, Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Weigel ve Ballard-Reisch, 2008; Tran ve Simpson, 2009). Aynı şekilde kişinin evliliği sürdürme niyetinin yüksek olması, kendi evlilik doyumlarını olumlu yönde etkilemektedir ve alanyazında yer alan Rusbult'un (1980) Yatırım Modeli'ndeki doyumun sürdürme niyetinin (teoride bağlanım olarak kavramlaştırılmış) yordayıcısı olduğu görüşünden farklıdır. Evliliği sürdürme niyetinin doyumu arttırdığı yönündeki bu ilişki, alanyazındaki diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Givertz ve Segrin, 2005; Givertz vd., 2015). Givertz ve diğerlerinin (2015) çalışmasında, özellikle kadının evliliği sürdürme niyetinin kendi doyumunu etkilediği görülürken; ancak erkekler için aynı sonuç görülmemiştir. Bu çalışmada hem

kadınların hem de erkeklerin evliliği sürdürme niyetlerinin kendi evlilik doyumlarını arttırdığı bulunmuştur; bu durum evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu için kullanılan ölçüm araçlarının farklı olması ile ilişkili düşünülebilir. Ayrıca hem kadınların hem de erkeklerin sürdürme davranışlarını kullanmasının kendi evlilik doyumlarını arttırdığı görülmüştür. Sürdürme davranışları ile doyum arasındaki karşılıklı ilişkide, bu sonuç alanyazında yer alan çalışmaları destekler niteliktedir (Carey, 2005; Weigel ve Ballard-Reisch, 2008; Ogolsky ve Bowers, 2013; Weiser ve Weigel, 2016).

Partner etkileri açısından incelendiğinde, kadınların ve erkeklerin yüksek düzeyde evliliği sürdürme niyetlerinin partnerinin sürdürme mekanizmalarını daha fazla kullanmasını yordadığı ve yalnızca erkeklerin evliliği sürdürme niyetlerinin yüksek olmasının partnerinin evlilik doyumunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Daha önceki (bkz. Evliliği Sürdürme Niyeti ve Ruh Sağlığı İlişkisinde Sürdürme Mekanizmalarının Aracı Rolü) araştırma sorusunda da belirtildiği gibi, alanyazında erkeklerin sürdürme niyetinden kadınların davranışlarının etkilendiği; ancak kadınların evliliği sürdürme niyetinden erkeklerin davranışlarının etkilenmediğine dair cinsiyet farklılığına dair bulgular yer almaktadır (Weigel ve Ballard-Reisch, 1999a; Landis vd., 2014). Bu çalışmada yer alan erkeklerin evliliği sürdürme niyetinin partnerinin davranışını etkilediği bulgusu alanyazın ile uyumlu iken; kadınların evliliği sürdürme niyetinin erkeklerin davranışlarını etkilediği sonucu paralellik göstermemektedir. Bu durum kültürel farkın yarattığı ilişkisellik düzeyinin yüksek olması ile bağlantılı olarak, erkeklerin de partnerinin niyetinden etkilendiğini düşündürebilir. Ayrıca yalnızca erkeklerin evliliği sürdürme niyetinin kadınların evlilik doyumlarını etkilediği; ancak kadınların evliliği sürdürme niyetlerinin partnerinin doyumu üzerinde etkisi olmadığı görülmektedir. Bu sonuç benzer çalışmadaki (Givertz vd., 2015) kadının sürdürme niyetinin erkeğin doyumunu doğrudan etkilediği; ancak erkeğin niyetinin kadının doyumu üzerinde etkisi olmadığı sonucundan farklıdır. Bu farklılık kullanılan ölçüm araçlarının ve örneklemin farklılığından kaynaklanmış olabileceği gibi, sonraki çalışmalar için netleştirilmeye muhtaçtır.

Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarını kullanmanın aracı rolünün de test edildiği bu modelde, üç aracı yol anlamlı bulunmuştur. İki aktör aracılık etkisi olan hem kadın hem de erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile evlilik doyumu arasında sürdürme davranışlarını kullanmasının aracılık ettiği görülmektedir. Givertz ve diğerlerinin (2015) bağlanım ve evlilik doyumu arasındaki

ilişkide karşılıklı bağımlılığın aracı etkisini inceledikleri çalışmalarında da bu çalışmayla benzer şekilde aktör aracılık etkilerinin olduğu görülmüştür. Aracılık etkisi olarak evlilikte karşılıklı bağımlılığın ölçülmesi için sorunların çözümü, sorumlulukların paylaşımı, duygularını göstermenin karşılıklı olması gibi maddeler içeren bir araç kullanılmıştır. Bu çalışma ile benzer şekilde, Givertz ve diğerlerinin (205) yaptığı araştırmanın da niyet ve doyum arasında sürdürmeye ilişkin davranışların ele alındığı söylenebilir. Ayrıca ilişki öz yeterliliği ve doyum arasındaki ilişkide sürdürme mekanizmalarının incelendiği bir çalışmada (Weiser ve Weigel, 2016), ilişkiyi sürdürme davranışlarının aracılığı anlamlı bulunmuştur. Bu çalışmada da olduğu gibi, kişinin ilişki doyumunun bireysel değişkenlerle arasındaki ilişkide göstermiş oldukları davranışların aracılık ettiği göze çarpmaktadır. Elde edilen partner aracılık etkisinde ise yalnızca erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile kadının evlilik doyumunu arasında kadının sürdürme mekanizmalarını kullanmasının anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu durumda erkeğin evliliği sürdürme niyeti arttıkça kadının sürdürme davranışlarını kullanması artmakta ve sonucunda kadının evlilik doyumunu da artmaktadır. Bu sonuç alanyazında yer alan (Givertz vd., 2015) kadının bağlanımı ile erkeğin evlilik doyumunu arasında kadının karşılıklı bağımlılığının aracı etkilerinden farklıdır. Ölçüm araçlarının farklı olması bu sonucu etkilemiş olabilir; ayrıca yalnızca kadınların doyumunu üzerinde partner etkilerinin görülmesi ele alınan doyumun daha çok ilişki bir değişken olması ve kadınların ilişki dinamiklerden daha fazla etkilenmesi ve erkeklerin daha ilişki dışı dinamiklerden etkilenmesi ile açıklanabilir.

4.8. Araştırmanın Sonuçları

Bu çalışmada ele alınan araştırma soruları doğrultusunda elde edilen sonuçlar aşağıda listelenmiştir:

1. PDT’nde yer alan davranışsal inançlar, normatif inançlar ve kontrol inançları, ana değişkenler olan davranışa yönelik tutuma, öznel normlara ve algılanan davranışsal kontrole neden olurken; ana boyutların birleşiminin evliliği sürdürme niyetini yordadığı ve niyetin de ilişkiyi sürdürme davranışları ile sonuçlandığı model istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.
2. Evliliğini sürdürmeye yönelik davranışsal tutumların, öznel normların ve algılanan kontrolün yüksek olması evliliği sürdürme niyetini olumlu yönde etkilemekte; bunun sonucunda da sürdürme niyeti ilişki sürdürme davranışlarına yol açmaktadır.

3.Evliliği sürdürmeye ilişkin davranışa yönelik tutum, öznel normlar ve algılanan davranışsal kontrol değişkenlerinin evliliği sürdürme niyetine, niyetin de sürdürme davranışlarına yol açtığı bulunmuş; PDT değişkenlerine ek olarak, evlilik doyumunun sürdürme davranışları ile ilişkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı; ancak algılanan ödül-bedelin anlamlı ve orta düzeyde etkiye sahip olduğu görülmüştür.

4.İlişkisel benlik kurgusu düzeyinin yüksek olmasının evliliği sürdürmeye yönelik daha olumlu tutumlara ve daha yüksek öznel normlara neden olduğu görülmektedir; ancak evliliğini sürdürme yönünde algılanan davranışsal kontrolün ilişkisel benlik kurgusu düzeyi ile evliliği sürdürmeye yönelik niyet arasındaki ilişkide aracılık etmediği bulunmuştur.

5. Evliliği sürdürme niyeti ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarını kullanmanın test edildiği modelde, yalnızca iki aracı yol anlamlı bulunmuştur. Erkeklerin evliliklerini sürdürme niyetleri ile ruh sağlıkları arasında kendilerinin sürdürme davranışlarını kullanması ve partnerinin sürdürme davranışını kullanması aracılık etmektedir.

6.Evlilik doyumu ve ruh sağlığı arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarını kullanmanın aracı rolünün de incelendiği modelde, yalnızca erkeklerin evlilik doyumları ile ruh sağlıkları arasında partnerinin sürdürme davranışını kullanması aracılık etmektedir.

7.Evliliği sürdürme niyeti ve evlilik doyumu arasındaki ilişkide sürdürme davranışlarını kullanmanın etkisinde, üç aracı yol anlamlı bulunmuştur. İki aktör aracılık etkisi olan hem kadın hem de erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile evlilik doyumu arasında sürdürme davranışlarını kullanmasının aracılık ettiği görülmektedir.Partner aracılık etkisinde ise yalnızca erkeğin evliliği sürdürme niyeti ile kadının evlilik doyumu arasında kadının sürdürme mekanizmalarını kullanmasının anlamlı olduğu bulunmuştur.

4.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmanın özellikle PDT kapsamında evliliği sürdürme niyeti ve sürdürme davranışlarını açıklamasının ve ruh sağlığına etkilerinin hem aktör hem partner açısından araştırılmasının alanyazına katkısının yanısıra bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır.

İlk olarak çalışma belli bir zaman diliminde yalnızca kesitsel olarak elde edilen verilerle gerçekleştirildiği için, çalışmada yer alan olası değişkenlerin arasındaki ilişkileri daha iyi anlamak ve neden-sonuç ilişkisini verebilmek için boylamsal çalışmalara ihtiyaç

duyulmaktadır. Ayrıca evliliği sürdürmenin önemli ve zaman içinde değişen bir süreç olduğu düşünüldüğünde de, boylamsal çalışılmamış olması sınırlılık olarak gözükmektedir.

İkinci olarak çalışmanın yalnızca Aydın ilinde gerçekleştirilmesi ve çiftlerden en az birinin kamu çalışanı olması, verinin genellenebilirliğini düşürmektedir. Özellikle seçilen kitlenin belli bir yerleşim yerinde olması ve belli bir sosyoekonomik düzeye sahip olması evliliğe dair düşünce, davranış ve duygular o kitle ile sınırlı kalmasını getirmiş olabilir. Evliliğin kültürel verilerden etkilendiği de düşünüldüğünde, farklı örneklem gruplarında ele alınmasının yararlı olabileceği düşünülmüştür.

Üçüncü olarak, evliliği sürdürme niyetine ilişkin ölçek sorularının geliştirilmesi PDT kapsamında sınırlandırılarak ele alınmıştır. Evliliği sürdürme niyetine etki eden farklı değişkenlerin ve bu yönde ölçümlerin geliştirilmesi yararlı olabilir. Ayrıca bu çalışmada evliliği sürdürme niyeti üzerine ilk kez geliştirilen ölçek sorularının yer alması kıyaslanabilirliğini azaltmış olabilir.

Dördüncü olarak veriler öz bildirime dayalı şekilde elde edilmiştir; bu durum katılımcılar tarafından sosyal beğenirlik yönünde cevaplar verilmesine neden olmuş olabilir. Aynı zamanda çift verilerinin toplanmasında her ne kadar kapalı zarflarla ölçüm araçlarının yer aldığı formlar verilmiş ve toplanmış olsa da çiftlerin birbirlerinden etkilenmiş olmaları muhtemel olabilir ve bu durum da sonuçları etkilemiş olabilir.

Beşinci olarak bu çalışmada evliliği sürdürme davranışlarını incelemek için İlişki Sürdürme Mekanizmaları ölçeği kullanılmıştır ve bu ölçek kişinin kendisinin kullandığı davranışlar listesini içermektedir. Özellikle partner etkilerinin incelenmesi açısından kişinin kullandığı davranışların yanı sıra karşı tarafın algıladığı davranışların ne olduğuna yönelik incelemenin yapılmamış olması sınırlılık olarak düşünülebilir.

Son olarak bu çalışmanın ölçek soruları her ne kadar öncelikle nitel veriler üzerinden düzenlenmiş olsa da evliliği sürdürmeye yönelik dinamikler yalnızca PDT çerçevesindeki sorularla ele alınmıştır. Evliliği sürdürmeye ilişkin kadın ve erkeklerin farklılıkları da düşünüldüğünde de derinlemesine nitel görüşmeler daha iyi veri kaynağı olabilir.

4.10. Uygulamaya Dair Öneriler

Alanyazında evliliğin başlangıcı ve sonlanmasına dair bulguların daha çok olduğu göz önünde bulundurulduğunda, evliliğin sürdürülmesinde etkili olan değişkenlerin neler

olduğunun ele alındığı bu çalışmanın çift terapisi yürüten klinisyenler için yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu çalışmada ele alınan evliliği sürdürmeye yönelik tutumların olumlu olmasının, çevreden sürdürmeye ilişkin hissedilen baskının fazla olmasının ve kişinin sürdürmeye yönelik kendi kontrolünün yüksek olduğu algısının evliliği sürdürme isteğini ve bu yönde gösterdiği davranışları arttırdığı görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında evlilikleri ile ilgili yardım talebinde bulunan çiftlerin evlilik süreçlerinin bu değişkenler açısından da incelenmesi yararlı olacaktır ve bu değişkenlerin çiftlerin evlilik süreçlerine etkilerinin ele alınmasına yardımcı olacaktır. Eğitim düzeyi, gelir seviyesi yüksek ve çoğunluğu kendi isteğiyle evlenmiş olan çiftlerin yer aldığı bu çalışmada, sürdürmeye ilişkin çevreden hissedilen baskının düşük, sürdürmeye dair kontrol algısı yüksek çıktığı görülmüş olsa da, ele alınan örneklemin özellikleri de dikkate alınarak, düşünmesi gerekmektedir. Bu alanda çalışan uygulamacıların bu noktaları yardım arayan çiftlerin demografik özellikleri açısından değerlendirmeleri büyük önem taşımaktadır.

İkili analizlerle elde edilen bulgular ele alındığında, evlilikte kadının ve erkeğin hem kendileri hem de partneri üzerindeki etkilere dair çerçeve sunan bu çalışma, klinisyenlerin çiftlerin karşılıklı etkileşimlerini değerlendirmesi açısından önemlidir. Özellikle kadınların evliliği sürdürmeye dair kullandığı davranışların erkeklerin ruh sağlığını olumsuz etkilediği düşünüldüğünde, çiftlerin karşılıklı olarak birbirlerini nasıl etkilediklerinin farkında olmasının önemini göstermektedir. Çift terapilerinde özellikle çiftlerin birbirlerini anlamakta güçlük çektiği ve iletişim sıkıntıları olduğu düşünüldüğünde, kadının yaptığı davranışın erkek tarafından nasıl anlaşıldığı ve bunun erkek üzerindeki etkisinin karşılıklı ilişkide anlaşılır hale getirilmesinin evliliklerini düzeltmeye çalışan çiftler için kolaylaştırıcı olacağı düşünülmüştür.

Çift terapilerinde, özellikle davranışçı tekniklerin kullanıldığı terapilerde, davranış değişimini oluşturmak ön plandadır. Olumlu olabileceği düşünülen davranışların arttırılmasının gerekli olduğu düşünülür; ancak bu çalışmada da görüldüğü gibi bir eşin ilişkide ortaya koyduğu davranışların diğeri üzerindeki etkilerinin nasıl olduğunun ele alınması önemlidir. Özellikle evlilikte gösterilen davranışın partner tarafından nasıl algılandığının müdahalede ele alınması kritik öneme sahip görülmektedir. Evlilikte yalnızca bir eş tarafından bir davranışı göstermek ve arttırmak terapi sağaltımı açısından katkı sağlamaya yeterli gelmeyebilir, bu noktada gösterilen ve arttırılan davranışın partner üzerindeki etkisinin ve partner üzerindeki algısının ne olacağı da iyi değerlendirilmelidir.

Kadınların ve erkeklerin evlilik sürecinden ve birbirlerinin davranış ve hislerinden karşılıklı olarak nasıl etkilendiklerinin anlaşılması, aynı zamanda, evlilik öncesi eğitimlerin içinde de yer alması gereken bir nokta gibi gözükmektedir. Kadın ve erkeklerin ilişkiden bireysel olarak nasıl etkilendiklerini ve birbirlerini nasıl etkilediklerini farketmeleri, potansiyel farklılıklarını anlayabilmeleri, daha sağlıklı ilişkilerin yürütülmesi ve bireylerin ruhsal olarak daha sağlıklı olması için önemlidir ve gerek klinisyenler gerekse bu konuda çalışanların bunların farkında olması gerekmektedir.

4.11. Gelecek Çalışmalar İçin Öneriler

Evliliğin başlangıcı ve sonlanmasına dair alanyazında daha fazla kaynağın yer aldığı düşünüldüğünde, evliliğin sürdürülmesine ilişkin dinamiklerinin incelenmesinin yerinde olacağı varsayılmıştır; bu noktada evliliği sürdürmeye yönelik çalışmaların artırılmasında yarar vardır. Aynı zamanda evliliği sürdürmeye ilişkin dinamiklerin ilk kez PDT'nin bütün değişkenleri ile bu çalışmada ele alındığı düşünüldüğünde, karşılaştırma yapılabilmesi için bu teori ile evliliklerin ya da ilişkilerin sürdürülmesinde farklı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Sınırlılık bölümünde de bahsedildiği gibi evlilikle ilgili değişkenlerin daha detaylı incelenebilmesi ve süreç olarak ele alınabilmesi için özellikle evliliği sürdürme niyeti, gösterilen davranışlar ve ruh sağlığı ilişkisinin boylamsal olarak ele alınmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada yer alan evliliği sürdürme niyeti üzerine ilk kez geliştirilen ölçek maddelerinin sonraki çalışmalarda farklı örneklerle tekrarlanabilir ve farklı değişkenlerle ilişkileri incelenebilir. Ayrıca aynı zaman diliminde başka bir tez çalışmasında (Altunal, 2019) evliliği sürdürme nedenleri üzerine yeni bir ölçek geliştirilmiş olması, bu iki ölçümün karşılaştırılması yararlı olabilir.

Özellikle ilişkisellik düzeyinin evliliği sürdürme niyetine etkisi düşünüldüğünde, kültürel etkileri ele alan kültürlerarası çalışmaların yapılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Ayrıca ölçek maddelerinin hazırlanması aşamasında nitel veri yönteminden yararlanılmış olsa da evliliği sürdürmeye ilişkin dinamiklerin anlaşılması ve bu dinamiklerin hem evlilik hem bireyler üzerindeki etkilerin derinlemesine ele alınması için nitel çalışmalara ihtiyaç vardır.

Sınırlılıklarda da belirtildiği gibi bu çalışmada evliliği sürdürme davranışlarını incelemek için kişinin kullandığı davranışların neler olduğu ele alınmıştır; ancak partnerin karşı tarafın bu davranışlarını nasıl algıladığı kısmı eksik kalmış gözükmektedir. Özellikle çift ilişkisinin karşılıklılığı düşünüldüğünde, sonraki çalışmalarda hem kişinin ilişkide kendisinin gösterdiği davranışlarının hem de partnerinin davranışlarından ne anladığının birarada ele alınması yararlı olacaktır. Aynı zamanda sürdürme davranışlarının sıklığını bütün halinde incelemenin yanısıra, Weigel ve Ballard-Reish'in (1999a) çalışmasında da olduğu gibi sürdürme davranışlarının alt boyutları ile ele alınıp genişletilebilir.

Ülkemizde genellikle çift ilişkisinin yalnızca tek yönü ele alınmaktadır; bu yüzden bu çalışmada da olduğu gibi çiftlerin verilerinin birarada ele alarak farklı analiz yöntemleri ile inceleyen çalışmaların sayısının artırılması gerekmektedir. Özellikle alanyazında ilişki dinamikleriyle ruhsal sağlık ilişkisini inceleyen ve partner etkilerini ele alan çalışmalara daha fazla ihtiyaç vardır.

5. KAYNAKLAR

- Acitelli, L. K. (1992). Gender differences in relationship awareness and marital satisfaction among young married couples. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(1), 102-110.
- Adams, G. (2005). The cultural grounding of personal relationship: Enemyship in North American and West African worlds. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 948-968.
- Adams, J. M., & Jones, W. H. (Eds.). (1999). *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability*. New York: Springer Science & Business Media.
- Akın, A., Eroğlu, Y., Kayış, A. R. ve Satıcı, S. A. (2010). The validity and reliability of the Turkish version of the relational-interdependent self-construal scale. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 579-584. doi:10.1016/j.sbspro.2010.07.145.
- Albarracın, D., Johnson, B. T., Fishbein, M., & Muellerleile, P. A. (2001). Theories of reasoned action and planned behavior as models of condom use: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 127(1), 142.
- Ajzen, I. (1989). Attitude structure and behavior. A. R. Pratkanis, S. J. Breckler & A. G. Greenwald (Editörler), *Attitude structure and function içinde* (241-274). USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(4), 665-683.
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality, and behavior* (2. Baskı). London: McGraw-Hill Education.
- Ajzen, I. (2006). *Constructing a Theory of Planned Behavior questionnaire*. 20 Ocak 2017 tarihinde <http://people.umass.edu/ajzen/pdf/tpb.measurement.pdf> adresinden alınmıştır.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1973). Attitudinal and normative variables as predictors of specific behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27(1), 41.
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (1977). Attitude-behaviour relations: A theoretical analysis and review of empirical research. *Psychological Bulletin*, 84(5), 888-918.
- Ajzen, I., & Klobas, J. (2013). Fertility intentions: An approach based on the theory of planned behavior. *Demographic Research*, 29, 203-232.
- Ajzen, I., & Madden, T. J. (1986). Prediction of goal-directed behavior: Attitudes, intentions, and perceived behavioral control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22(5), 453-474.
- Altunal, E. (2019). *Erken dönem uyumsuz şemalar ile evliliği sürdürme nedenleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Akıllı, H. İ. (2018). *Fen bilimleri öğretmen ve öğretmen adaylarının güvenli laboratuvar kullanımını gerçekleştirme amaçlarının planlanmış davranış teorisiyle belirlenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Akyol, G. (2015). *Antecedents of nature of science teaching intention: Testing the applicability of the theory of planned behavior*. Yayınlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Armitage, C. J., & Conner, M. (2001). Efficacy of the theory of planned behaviour: A meta-analytic review. *British Journal of Social Psychology*, 40(4), 471-499.
- Ayres, J. (1983). Strategies to maintain relationships: Their identification and perceived usage. *Communication Quarterly*, 31(1), 62-67.
- Aydoğan, D., & Özbay, Y. (2015). Çiftlerde ilişkisel yılmazlık ve ilişkisel profesyonel yardım arama: İkili (dyadic) analiz. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 109-121.
- Badr, H., & Taylor, C. L. C. (2008). Effects of relationship maintenance on psychological distress and dyadic adjustment among couples coping with lung cancer. *Health Psychology*, 27(5), 616.
- Baker, L. R., McNulty, J. K., Overall, N. C., Lambert, N. M., & Fincham, F. D. (2013). How do relationship maintenance behaviors affect individual well-being? A contextual perspective. *Social Psychological and Personality Science*, 4(3), 282-289.
- Başkurt, A. B. (2017). *Career change intention among millennial professionals*. Yayınlanmamış doktora tezi, Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Baxter, L. A., & Dindia, K. (1990). Marital partners' perceptions of marital maintenance strategies. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7(2), 187-208.
- Bell, R. A., Daly, J. A., & Gonzalez, M. C. (1987). Affinity-maintenance in marriage and its relationship to women's marital satisfaction. *Journal of Marriage and the Family*, 445-454.
- Bejanyan, K., Marshall, T. C., & Ferenczi, N. (2015). Associations of collectivism with relationship commitment, passion, and mate preferences: Opposing roles of parental influence and family allocentrism. *PloS One*, 10(2), e0117374.
- Bertoni, A., & Bodenmann, G. (2010). Satisfied and dissatisfied couples. *European Psychologist*, 15, 175-184.
- Beşikci, E., Agnew, C. R., & Yıldırım, A. (2016). It's my partner, deal with it: Rejection sensitivity, normative beliefs, and commitment. *Personal Relationships*, 23(3), 384-395.
- Bilgin, N. (2013). Tutumlar ve tutum değişimi. N. Bilgin (Editör), *Sosyal Psikoloji içinde* (119-156). Ege Üniversitesi Yayınları: İzmir.
- Billari, F., Philipov, D., & Testa, M. R. (2005). The influence of attitudes, subjective norms and perceived behavioural control on union formation intentions. *Sözlü Bildiri, IUSSP Conference Tours (France)*.
- Boucher, H. C. (2014). The relational-interdependent self-construal and positive illusions in friendship. *Self and Identity*, 13(4), 460-476.
- Braiker, H. B., & Kelley, H. H. (1979). Conflict in the development of close relationships., R. L. Burges & T.L. Huston (Editörler), *Social exchange in developing relationships içinde* (135-168). USA: Academic Press.
- Broude, G. J. (1994). *Marriage, family, and relationships: A cross-cultural encyclopedia*. USA: Abc-Clio Inc.

- Byrne, C. A., & Arias, I. (2004). Predicting women's intentions to leave abusive relationships: An application of the Theory of Planned Behavior. *Journal of Applied Social Psychology, 34*(12), 2586-2601.
- Burman, B., & Margolin, G. (1992). Analysis of the association between marital relationships and health problems: An interactional perspective. *Psychological Bulletin, 112*(1), 39.
- Butterworth, P., & Rodgers, B. (2008). Mental health problems and marital disruption: Is it the combination of husbands and wives' mental health problems that predicts later divorce?. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 43*(9), 758-763.
- Büyükaşahin, A. (2007). Yakın ilişkilere bağlanım: Bilişsel ve davranışsal olarak ilişkiyi sürdürme mekanizmaları. *Türk Psikoloji Yazıları, 10*(19), 55-75.
- Can, F. ve Hovardaoğlu, S. (2015). Romantik ilişkilere sosyal ağ etkileri. *Nesne Dergisi, 3* (5), 43-65.
- Canary, D. J., & Stafford, L. (1992). Relational maintenance strategies and equity in marriage. *Communications Monographs, 59*(3), 243-267.
- Canary, D. J., Stafford, L., Hause, K. S., & Wallace, L. A. (1993). An inductive analysis of relational maintenance strategies: Comparisons among lovers, relatives, friends, and others. *Communication Research Reports, 10*(1), 3-14.
- Carey, B. J. (2005). *The role of maintenance behaviors in happy long-term committed marriages*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, The University of Maine, Orono, USA.
- Choice, P., & Lamke, L. K. (1999). Stay/leave decision-making processes in abusive dating relationships. *Personal Relationships, 6*(3), 351-367.
- Cingöz, B. (2003). *Comparison of same-sex friendships, cross-sex friendships and romantic relationships*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Coombs, R. H. (1991). Marital status and personal well-being: A literature review. *Family Relations, 97*-102.
- Cross, S. E., Bacon, P. L., & Morris, M. L. (2000). The relational-interdependent self-construal and relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*(4), 791-808.
- Cross, S. E., Morris, M. L., & Gore, J. S. (2002). Thinking about oneself and others: The relational-interdependent self-construal and social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology, 82*(3), 399.
- Çelik, E. (2015). Evlilik doyumu., A. Akın ve E. Çelik (Editörler), *Psikolojide güncel kavramlar III: Aile-Evlilik içinde* (21-33). Ankara: Nobel Yayınları.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dainton, M. (2003). Equity and uncertainty in relational maintenance. *Western Journal of Communication, 67*(2), 164-186.
- Dainton, M. (2011). Linking theoretical explanations for the use of marital maintenance: Equity, uncertainty, attachment, and reciprocity. *Psychological Research Records, 1*(2), 352-375.

- Dainton, M. (2017). Equity, equality, and self-interest in marital maintenance. *Communication Quarterly*, 65(3), 247-267.
- Demir, Y., & Durmuş, E. (2015). Uzun evlilikler: Bir yastıkta kırk yıl. *Journal of International Social Research*, 8(36), 636-645.
- Dindia, K., & Baxter, L. A. (1987). Strategies for maintaining and repairing marital relationships. *Journal of social and personal relationships*, 4(2), 143-158.
- Dindia, K., & Canary, D. J. (1993). Definitions and theoretical perspectives on maintaining relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(2), 163-173.
- Drake, C. R., & McCabe, M. P. (2000). Extrarelationship involvement among heterosexual males: An explanation based on the theory of planned behavior, relationship quality, and past behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(7), 1421-1439.
- Drigotas, S. M., Rusbult, C. E., & Verette, J. (1999). Level of commitment, mutuality of commitment, and couple well-being. *Personal Relationships*, 6(3), 389-409.
- Doll, W. J., Xia, W., & Torkzadeh, G. (1994). A confirmatory factor analysis of the end-user computing satisfaction instrument. *MIS Quarterly*, 453-461.
- Dommermuth, L., Klobas, J., & Lappegård, T. (2011). Now or later? The theory of planned behavior and timing of fertility intentions. *Advances in Life Course Research*, 16(1), 42-53.
- Edwards, K. M., Gidycz, C. A., & Murphy, M. J. (2015). Leaving an abusive dating relationship: A prospective analysis of the investment model and theory of planned behavior. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(16), 2908-2927.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe hazırlık aşamasındaki karı-koca adaylarının evlilik ve anne-baba olma üzerine düşünceleri. *Aile ve Toplum Dergisi*, 2(8), 75-85.
- Erkek, E. (2016). *Gayrimenkul sektöründe tüketicinin satın alma davranışı: Planlanmış davranış teorisine göre bir uygulama*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Erkuş, A. (2016). *Ölçek geliştirme yöntemleri I: Temel kavramlar ve işlemler* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Eskin, M. (2012). Evlilik terapisi için başvuran çiftlerin evlilik doyumu ve evlilik terapisiyle hakkındaki görüşleriyle ilişkili etmenler. *Klinik Psikiyatri*, 15(4), 226-237.
- Etcheverry, P. E., & Agnew, C. R. (2004). Subjective norms and the prediction of romantic relationship state and fate. *Personal Relationships*, 11(4), 409-428.
- Etcheverry, P. E., Le, B., & Charania, M. R. (2008). Perceived versus reported social referent approval and romantic relationship commitment and persistence. *Personal Relationships*, 15(3), 281-295.
- Faulkner, R. A., Davey, M., & Davey, A. (2005). Gender-related predictors of change in marital satisfaction and marital conflict. *The American Journal of Family Therapy*, 33(1), 61-83.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3. baskı). Sage publications.
- Francis, J. J., Johnston, M., Robertson, C., Glidewell, L., Entwistle, V., Eccles, M. P., & Grimshaw, J. M. (2010). What is an adequate sample size? Operationalising data saturation for theory-based interview studies. *Psychology and Health*, 25(10), 1229-1245.

- Frank, R. G., & Gertler, P. (1991). Mental health and marital stability. *International Journal of Law and Psychiatry*, 14(4), 377-386.
- Gagné, C., & Godin, G. (2000). The theory of planned behavior: Some measurement issues concerning belief-based variables. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(10), 2173-2193.
- Ghezelseflo, M., Jazayeri, R., Bahrami, F., & Fesharaki, R. M. (2016). The role of relational maintenance behavior and attachment styles in predicting marital commitment. *Asian Social Science*, 12(9).
- Givertz, M., & Segrin, C. (2005). Explaining personal and constraint commitment in close relationships: The role of satisfaction, conflict responses, and relational bond. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(6), 757-775.
- Givertz, M., Segrin, C., & Woszidlo, A. (2016). Direct and indirect effects of commitment on interdependence and satisfaction in married couples. *Journal of Family Psychology*, 30(2), 214.
- Godin, G., & Kok, G. (1996). The theory of planned behavior: a review of its applications to health-related behaviors. *American Journal of Health Promotion*, 11(2), 87-98.
- Gore, J. S., Cross, S. E., & Morris, M. L. (2006). Let's be friends: Relational self-construal and the development of intimacy. *Personal Relationships*, 13(1), 83-102.
- Gove, W. R. (1972). The relationship between sex roles, marital status, and mental illness. *Social Forces*, 51(1), 34-44.
- Günay, S. (2007). *Evlilik çatışması, nedensellik-sorumluluk yüklemeleri, eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyuma ilişkin görüşleri ve evliliğe ilişkin değerlendirmeler arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gündoğdu, A. (2007). *Relationship between self-construals and marital quality*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Hausenblas, H. A., Carron, A. V., & Mack, D. E. (1997). Application of the theories of reasoned action and planned behavior to exercise behavior: A meta-analysis. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19(1), 36-51.
- Hawkins, D. N., & Booth, A. (2005). Unhappily ever after: Effects of long-term, low-quality marriages on well-being. *Social Forces*, 84(1), 451-471.
- Hesse, C., Pauley, P. M., & Frye-Cox, N. E. (2015). Alexithymia and marital quality: The mediating role of relationship maintenance behaviors. *Western Journal of Communication*, 79(1), 45-72.
- Hortaçsu, N. (2015). *Zamanda aile ailede zaman*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Horwitz, A. V., McLaughlin, J., & White, H. R. (1998). How the negative and positive aspects of partner relationships affect the mental health of young married people. *Journal of Health and Social Behavior*, 39(2), 124.
- Horwitz, A. V., White, H. R., & Howell-White, S. (1996). Becoming married and mental health: A longitudinal study of a cohort of young adults. *Journal of Marriage and the Family*, 895-907.

- Hou, Y., Jiang, F., & Wang, X. (2019). Marital commitment, communication and marital satisfaction: An analysis based on actor-partner interdependence model. *International Journal of Psychology*, 54(3), 369-376.
- Hrubes, D., Ajzen, I., & Daigle, J. (2001). Predicting hunting intentions and behavior: An application of the theory of planned behavior. *Leisure Sciences*, 23(3), 165-178.
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G., & Selçuk, E. (2011). Özgün benliğin yordayıcıları olarak kendileşme ve ilişkililik: Cinsiyetin ve kültürel yönelimlerin ötesinde. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67).
- Jackman, M. (2015). Understanding the cheating heart: What determines infidelity intentions?. *Sexuality & Culture*, 19(1), 72-84.
- Jin, B., & Oh, S. (2010). Cultural differences of social network influence on romantic relationships: A comparison of the United States and South Korea. *Communication Studies*, 61(2), 156-171.
- Johnson, M. P. (1991). Commitment to personal relationships. *Advances in Personal Relationships*, 3, 117-143.
- Johnson, B. (2001). Toward a new classification of nonexperimental quantitative research. *Educational Researcher*, 30(2), 3-13.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36(4), 403-422.
- Kahn, S. (2007). Factors influencing intentions to marry: A comparison of Americans and Australians. *Journal of Undergraduate Research*, 10, 1-7.
- Karademir, E. (2013). *Öğretmen ve öğretmen adaylarının fen ve teknoloji dersi kapsamında okul dışı öğrenme etkinliklerini gerçekleştirme amaçlarının planlanmış davranış teorisi yoluyla belirlenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karagöz-Okutan, B. (2016). *Talep etme geri çekilme iletişim örüntüsü ve evlilik uyumu: bağlanma yaklaşımına dayalı bir çift modeli*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kement, Ü. (2013). *Genişletilmiş Planlanmış davranış teorisi modeli kapsamında otel müşterilerinin yeşil yıldızlı otelleri tekrar ziyaret etme niyetlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kenny, D. A. (1996). Models of non-independence in dyadic research. *Journal of Social and Personal Relationships*, 13(2), 279-294.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. & Cook, W. L. (2006). *Dyadic Data Analysis*. New York: The Guilford Press.
- Kenny, D. A., & Ledermann, T. (2010). Detecting, measuring, and testing dyadic patterns in the actor-partner interdependence model. *Journal of Family Psychology*, 24(3), 359-366.
- Kernsmith, P. (2005). Treating perpetrators of domestic violence: Gender differences in the applicability of the theory of planned behavior. *Sex Roles*, 52(11-12), 757-770.

- Kline, R. B. (2016). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: Guilford Publications.
- Kılıç, C. (1996). Genel Sağlık Anketi-12: Güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7, 3-9.
- Kılıç, D. S. (2011). *Biyoloji dersinde evrim konusunun işlenmesini etkileyen faktörler*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Koç, İ. (2014). Türkiye’de aile yapısının değişimi: 1968-2011., M. Turğut ve S. Feyzioğlu (Editörler), *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler* içinde (24-55). Araştırma ve Sosyal Politika Serisi: İstanbul.
- Landis, M., Bodenmann, G., Bradbury, T. N., Brandstätter, V., Peter-Wight, M., Backes, S., Sutter-Stickel, D., & Nussbeck, F. W. (2014). Commitment and dyadic coping in long-term relationships. *GeroPsych*, 27(4), 139-149.
- Le, B., & Agnew, C. R. (2003). Commitment and its theorized determinants: A meta-analysis of the Investment Model. *Personal Relationships*, 10(1), 37-57.
- Ledermann, T., Bodenmann, G., Rudaz, M., & Bradbury, T. N. (2010). Stress, communication, and marital quality in couples. *Family Relations*, 59(2), 195-206.
- Levinger, G. (1965). Marital cohesiveness and dissolution: An integrative review. *Journal of Marriage and the Family*, 27 (1), 19-28.
- Levinger, G. (1976). A social psychological perspective on marital dissolution. *Journal of Social Issues*, 32(1), 21-47.
- Levinger, G. (1979). A social exchange view on the dissolution of pair relationships., R. L. Burges & T.L. Huston (Editörler), *Social exchange in developing relationships* içinde (169-193). USA: Academic Press.
- Levinger, G. (1991). Commitment vs. cohesiveness: Two complementary perspectives. *Advances in Personal Relationships*, 3, 145-150.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224.
- Mattingly, B. A., Oswald, D. L., & Clark, E. M. (2011). An examination of relational-interdependent self-construal, communal strength, and pro-relationship behaviors in friendships. *Personality and Individual Differences*, 50(8), 1243-1248.
- McEachan, R. R. C., Conner, M., Taylor, N. J., & Lawton, R. J. (2011). Prospective prediction of health-related behaviours with the theory of planned behaviour: A meta-analysis. *Health Psychology Review*, 5(2), 97-144.
- Mencarini, L., Vignoli, D., & Gottard, A. (2015). Fertility intentions and outcomes: Implementing the theory of planned behavior with graphical models. *Advances in Life Course Research*, 23, 14-28.
- Mesutoğlu, C. (2012). *The relationship among self construal, family functioning and sibling number in terms of gender in high school students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Mills, J., & Clark, M. S. (2001). Viewing Close Romantic Relationships as Communal Relationships: Implications for Maintenance and Enhancement., H. Harvey & A. Wenzel (Editörler), *Close Romantic Relationships: Maintenance and Enhancement* içinde (13-26). USA: Lawrence Erlbaum Associates.

- Morry, M. M., & Kito, M. (2009). Relational-interdependent self-construal as a predictor of relationship quality: The mediating roles of one's own behaviors and perceptions of the fulfillment of friendship functions. *The Journal of Social Psychology, 149*(3), 305-322.
- Noller, P., & Feeney, J. A. (2002). *Understanding marriage: Developments in the study of couple interaction (Advances in personal relationships)*. USA: Cambridge University Press.
- Ogolsky, B. G. (2009). Deconstructing the association between relationship maintenance and commitment: Testing two competing models. *Personal Relationships, 16*(1), 99-115.
- Ola, M., & Mathur, R. (2016). Is marriage essential for good physical and mental health of women?. *Indian Journal of Health and Wellbeing, 7*(3), 359-362.
- Ogolsky, B. G., & Bowers, J. R. (2013). A meta-analytic review of relationship maintenance and its correlates. *Journal of Social and Personal Relationships, 30*(3), 343-367.
- Özbay, F. (2015). *Düinden bugüne aile, kent, nüfus*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Özcan, G. (2016). *Early childhood teachers' science teaching intentions and behaviours: An application of the Theory of Planned Behaviour*. Yayımlanmamış doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Park, H. S. (2000). Relationships among attitudes and subjective norms: Testing the theory of reasoned action across cultures. *Communication Studies, 51*(2), 162-175.
- Philipov, D. (2009). The effect of competing intentions and behaviour on short-term childbearing intentions and subsequent childbearing. *European Journal of Population/Revue Européenne de Démographie, 25*(4), 525-548.
- Previt, D., & Amato, P. R. (2003). Why stay married? Rewards, barriers, and marital stability. *Journal of Marriage and Family, 65*(3), 561-573.
- Rabby, M. K. (2007). Relational maintenance and the influence of commitment in online and offline relationships. *Communication Studies, 58*(3), 315-337.
- Ramirez, Jr, A. (2008). An examination of the tripartite approach to commitment: An actor-partner interdependence model analysis of the effect of relational maintenance behavior. *Journal of Social and Personal Relationships, 25*(6), 943-965.
- Ragsdale, J. D. (1996). Gender, satisfaction level, and the use of relational maintenance strategies in marriage. *Communications Monographs, 63*(4), 354-369.
- Rich, A., Brandes, K., Mullan, B., & Hagger, M. S. (2015). Theory of Planned Behavior and adherence in chronic illness: A meta-analysis. *Journal of Behavioral Medicine, 38*(4), 673-688.
- Rogers, L. S., Young, H. H., Cohen, I. H., Dworin, J., & Lipetz, M. E. (1970). Marital stability, mental health, and marital satisfaction. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 35*(3), 342.
- Rossier, C., & Bernardi, L. (2009). Social interaction effects on fertility: Intentions and behaviors. *European Journal of Population, 25*(4), 467-485.
- Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the Investment Model. *Journal of Experimental Social Psychology, 16*, 172-186.

- Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of personality and social psychology*, 45(1), 101.
- Rusbult, C. E. (1991). Commentary on Johnson's "Commitment to personal relationships": What's interesting, and what's new. *Advances in Personal Relationships*, 3, 151-169.
- Rusbult, C. E., Agnew, C. R., & Arriaga, X. B. (2012). Handbook of theories of social psychology. *Choice Reviews Online*, 2(9), 49-5135.
- Rusbult, C. E., & Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10(2), 175-204.
- Rusbult, C. E., Davis, J. L., & Hannon, P. A. (2001). Commitment and relationship maintenance mechanisms., J. H. Harvey & A. Wenzel (Editörler), *Close romantic relationships: Maintenance and enhancement* içinde (87-114). USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rusbult, C. E., Olsen, N., Davis, J. L., & Hannon, P. A. (2004). Commitment and relationship maintenance mechanisms. *Close Relationships*, 287-303.
- Rusu, P. P., Hilpert, P., Beach, S. R., Turliuc, M. N., & Bodenmann, G. (2015). Dyadic coping mediates the association of sanctification with marital satisfaction and well-being. *Journal of Family Psychology*, 29(6), 843.
- Sabatelli, R. M. (1984). The marital comparison level index: A measure for assessing outcomes relative to expectations. *Journal of Marriage and the Family*, 651-662.
- Schoen, R., Astone, N. M., Kim, Y. J., Nathanson, C. A., & Fields, J. M. (1999). Do fertility intentions affect fertility behavior?. *Journal of Marriage and the Family*, 790-799.
- Shahrabadi, R., Karimi-Shahanjarini, A., Dashti, S., Soltanian, A., & Garmaroudi, G. (2017). Predictors of intention to marriage based on theory of planned behavior among university students in Iran. *Electronic Physician*, 9(4), 4090-4095.
- Seedall, R. B., Houghtaling, A., & Wilkins, E. J. (2013). Disclosing extra-dyadic involvement (EDI): Understanding attitudes, subjective norms, and perceived behavioral control. *Contemporary Family Therapy*, 35(4), 745-759.
- Shorey, R. C., Tirone, V., Nathanson, A. M., Handsel, V. A., & Rhatigan, D. L. (2013). A preliminary investigation of the influence of subjective norms and relationship commitment on stages of change in female intimate partner violence victims. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(3), 621-642.
- Sosik, V. S., & Bazarova, N. N. (2014). Relational maintenance on social network sites: How Facebook communication predicts relational escalation. *Computers in Human Behavior*, 35, 124-131.
- Sprecher, S. (1992). Social exchange perspectives on the dissolution of close relationships., S. Duck & T.L. Orbuch (Editörler), *Close relationship loss: Theoretical approaches* içinde (47-66). New York: Springer-Verlag.
- Sprecher, S., Metts, S., Burleson, B., Hatfield, E., & Thompson, A. (1995). Domains of expressive interaction in intimate relationships: Associations with satisfaction and commitment. *Family Relations*, 44(2), 203-210.
- Stack, S., & Eshleman, J. R. (1998). Marital status and happiness: A 17-nation study. *Journal of Marriage and the Family*, 527-536.

- Stafford, L. (2011). Measuring relationship maintenance behaviors: Critique and development of the revised relationship maintenance behavior scale. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28(2), 278-303.
- Stafford, L., & Canary, D. J. (1991). Maintenance strategies and romantic relationship type, gender and relational characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(2), 217-242.
- Stafford, L., & Canary, D. J. (2006). Equity and interdependence as predictors of relational maintenance strategies. *The Journal of Family Communication*, 6(4), 227-254.
- Stafford, L., Dainton, M., & Haas, S. (2000). Measuring routine and strategic relational maintenance: Scale revision, sex versus gender roles, and the prediction of relational characteristics. *Communications Monographs*, 67(3), 306-323.
- Strachman, A., & Gable, S. L. (2006). Approach and avoidance relationship commitment. *Motivation and Emotion*, 30(2), 117-126.
- Stutzer, A., & Frey, B. S. (2006). Does marriage make people happy, or do happy people get married?. *The Journal of Socio-Economics*, 35(2), 326-347.
- Surra, C. A., Hughes, D. K., & Jacquet, S. E. (1999). The development of commitment to marriage., J. M Adams & W. H. Jones (Editörler), *Handbook of interpersonal commitment and relationship stability* içinde (125-148). Boston: Springer, MA.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S., (2007). *Using multivariate statistics* (5. baskı). USA: Pearson.
- Tan, J. J., Kraus, M. W., Impett, E. A., & Keltner, D. (2019). Partner commitment in close relationships mitigates social class differences in subjective well-being. *Social Psychological and Personality Science*, 1-10.
- Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-7.
- Thibaut, J. W., & Kelley, H. H. (1959). *The social psychology of groups*. New York: Wiley & Sons.
- Thomson, E. (1997). Couple childbearing desires, intentions, and births. *Demography*, 34(3), 343-354.
- Thorton, A. (2009). Historical and cross-cultural perspectives on marriage., H. E. Peters & C. M. K. Dush (Editörler), *Marriage and family: Perspectives and complexities*. USA: Columbia University Press.
- Timothy-Springer, R., & Johnson, E. J. (2018). Qualitative study on the experiences of married couples. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 28(7), 889-902.
- Toplu-Demirtaş, E., & Fincham, F. D. (2018). Dating infidelity in Turkish couples: The role of attitudes and intentions. *The Journal of Sex Research*, 55(2), 252-262.
- Torun, C. (2005). *Türk evli çiftlerin ilişkilerini yürütmede kullandıkları stratejiler ve evlilikte doyum*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Tran, S., & Simpson, J. A. (2009). Prorelationship maintenance behaviors: The joint roles of attachment and commitment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(4), 685.

- Türkiye İstatistik Kurumu (2020). *Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2019*. 26 Şubat 2020 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33708> adresinden alınmıştır.
- Uçan, Ö. (2007). Boşanma sürecinde kriz merkezine başvuran kadınların retrospektif olarak değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri*, 10(1), 38-45.
- Umut-Beşpınar, F. (2014). Türkiye’de evlilik., M. Turğut ve S. Feyzioğlu (Editörler), *Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler* içinde (112-167). İstanbul: Araştırma ve Sosyal Politika Serisi.
- Weigel, D. J., & Ballard-Reisch, D. S. (1999a). How couples maintain marriages: A closer look at self and spouse influences upon the use of maintenance behaviors in marriages. *Family Relations*, 263-269.
- Weigel, D. J., & Ballard-Reisch, D. S. (1999b). All marriages are not maintained equally: Marital type, marital quality, and the use of maintenance behaviors. *Personal Relationships*, 6(3), 291-303.
- Weigel, D. J., & Ballard-Reisch, D. S. (1999c). Using paired data to test models of relational maintenance and marital quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(2), 175-191.
- Weigel, D. J., & Ballard-Reisch, D. S. (2008). Relational maintenance, satisfaction, and commitment in marriages: An actor-partner analysis. *Journal of Family Communication*, 8(3), 212-229.
- Weiser, D. A., & Weigel, D. J. (2016). Self-efficacy in romantic relationships: direct and indirect effects on relationship maintenance and satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 89, 152-156.
- Weiss, R. L. (2013). Evlilik doyumuna eleştirel bir bakış., W. M. Pinsof & J. L. Lebow (Editörler), *Aile Psikolojisi* içinde (25-48). İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü.
- Wieselquist, J., Rusbult, C. E., Foster, C. A., & Agnew, C. R. (1999). Commitment, pro-relationship behavior, and trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(5), 942.
- Whitton, S. W., Rhoades, G. K., & Whisman, M. A. (2014). Fluctuation in relationship quality over time and individual well-being: Main, mediated, and moderated effects. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(7), 858-871.
- Young, H. M., Lierman, L., Powell-Cope, G., Kasprzyk, D., & Benoliel, J. Q. (1991). Operationalizing the theory of planned behavior. *Research in Nursing & Health*, 14(2), 137-144.
- Yüzüak, A. V. (2017). *Fen bilimleri öğretmen adaylarının sürdürülebilir davranışlarının planlanmış davranış teorisi temelinde değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Zampetakis, L. A., Kafetsios, K., Lerakis, M., & Moustakis, V. (2015). Investigating the role of self-construal in the formation of entrepreneurial intentions. *Frontiers in Psychology*, 6, 1085.
- Zeybekoğlu-Dündar, Ö. (2018). Değişen ve değişmeyen yönleriyle aile: Yapısı, türleri ve işlevleri., N. Adak (Editör), *Değişen toplumda değişen aile: Sosyolojik tartışmalar* içinde. Ankara: Siyasal Kitabevi.

6. EKLER

EK 1.PDT Kapsamında Yapılandırılmış Görüşme Formu

Evliliğinizi sürdürmeniz ve bu yönde davranışlar göstermeniz hakkında ne düşündüğünüz üzerine birkaç dakikanızı alacak sorular olacak. Bu soruların doğru ya da yanlış cevapları yok, sadece sizin kişisel fikirlerinizle ilgileniyoruz. Aşağıdaki sorulara aklınıza ilk gelen şekilde cevaplar verin.

Evliliği sürdürmeye yönelik tutum

- 1) Sizce evliliğinizi sürdürmenizin olumlu sonuçları nelerdir?
- 2) Sizce evliliğinizi sürdürmenizin olumsuz sonuçları nelerdir?
- 3) Evliliğinizi sürdürmeniz konusunu düşündüğünüzde aklınıza gelen başka bir şey var mı?

Subjektif Normlar

- 4) Evliliğinizi sürdürmeniz gerektiğini düşünen ya da size sürdürmeye teşvik eden kişi(ler)i ya da grup(lar)ı belirtiniz.
- 5) Varsa, evliliğinizi sürdürmeniz gerektiğini düşünmeyen ya da sürdürmenizi onaylamayan kişi(ler)i ya da grup(lar)ı belirtiniz.
- 6) Bazen ne yapılması gerektiğini bilemediğimizde diğerlerinin yaptıklarına bakarız, evliliğini iyi bir şekilde sürdüren kişi(ler)i ya da grup(lar)ı belirtiniz.
- 7) Evliliğini sürdürme olasılığı düşük olan kişi(ler)i ya da grup(lar)ı belirtiniz.

Algılanan Davranışsal kontrol

- 8) Evliliğinizi sürdürmenizi kolaylaştıran ya da sürdürebilmenizi sağlayan faktörler ya da koşullar nelerdir?
- 9) Evliliğinizi sürdürmenizi zorlaştıran ya da engelleyen faktörler ya da koşullar nelerdir?

EK 2. Görüşmelerin İçerik Analizi Sonuçları

Davranışa Yönelik Tutum (Olumlu Yönler)		
FREKANS	GÖRÜŞÜLEN TEMALAR	KODLARI (Temanın Bileşenleri)
21	Mutluluk	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kişisel mutluluk ▪ Eşe aşık olma ▪ Çocuğun verdiği mutluluk
19	Huzur	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eş ▪ Çocuk ▪ Aile olmak
17	Düzen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Düzenli hayat ▪ Sağlıklı yaşam düzeni
17	Paylaşım	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sorumluluk ▪ Çocuk yetiştirme ▪ Hayatın yükleri ▪ Acı, üzüntü, sevinç
16	Destek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Güvende hissetme ▪ Manevi destek ▪ Ekonomik destek
28	Çocuk	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çocuk sahibi olma ▪ Çocuğu birlikte büyütme ▪ Çocuğun rahatı
12	Toplumsal Onay	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Diğerlerinin gözünde yalnız, dul, boşanmış vb. olmamak ▪ Ailenin kurum olarak sürekliliği bireysel anlamda üstlenme ▪ Toplum içinde rahat hissetme ▪ Çocuk yapmak
Davranışa Yönelik Tutum (Olumsuz Yönler)		
25	Özgürlüğün Kısıtlanması	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eşe göre hareket etmek ▪ Tek başına karar alamamak ▪ Özel hayatın kalmaması ▪ Beğeni ve hobilerde kısıtlanma
16	Sorumluluk	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sorumlulukların fazla olması ▪ Fazla zaman gerektirmesi
11	Ödün vermek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Yapmak istemediklerini yapmak ▪ Yapmak istediklerinden vazgeçmek
11	Maddi Sorunlar ve Dış Etkenler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Maddi sıkıntılar ▪ Ailelere ilişkin faktörler ▪ Çocukların sorunları
20	Uyuşamama-Farklı yönler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Beklentilerin karşılanmaması ▪ Belli konularda yaklaşımların farklı olması ▪ Tartışmaların yaşanması

Öznel Normlar	
Görüşler	Frekans
Annem-babam	33
Eşimin ailesi	15
Arkadaşlarım	18
Büyükanem ve büyük babam	2
Kendi akrabalarım	5
Komşularım	1
Kardeşlerim	3
Çocuklarım	6
Eşim	5
Eşimin akrabaları	3
Toplum baskısı	4

Algılanan Davranışsal Kontrol (Kolaylaştırıcı Faktörler)		
FREKANSLAR	GÖRÜŞÜLEN TEMALAR	KODLARI (Temanın Bileşenleri)
38	Sevgi, saygı, güven	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Karşılıklı sevgi, saygı, güven ▪ Anlayış, hoşgörü
23	Eşin etkisi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eşin kişisel özellikleri ▪ Eş desteği ▪ Eşin davranışlar
22	Maddi olanaklar	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ekonomik rahatlık ▪ Maddi talepler ▪ Kazanç ve meslek uyumu
28	Paylaşım, destek, birliktelik	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sorumlulukları paylaşmak ▪ İletişim ▪ Fikir ortaklıkları
21	Çocuk	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Çocuğun varlığı ▪ İyi ebeveyn olmak ▪ Çocuğun gelişimi
10	Aileler	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aileler arası bağ, ailelerin uyuşması ▪ Aileler ile geçinme ▪ Ailelerin benzerliği
Algılanan Kontrol (Zorlaştırıcı Faktörler)		
FREKANSLAR	GÖRÜŞÜLEN TEMALAR	KODLARI (Temanın Bileşenleri)
9	İş Hayatı	<ul style="list-style-type: none"> ▪ İş hayatındaki sıkıntılar ▪ Yoğun çalışma hayatı

4	Sorumluluklar	<ul style="list-style-type: none">▪ Sorumlulukların paylaşılmıyor olması
28	Eşin etkisi	<ul style="list-style-type: none">▪ Eşin davranışları▪ Eşin kişisel özellikleri
14	Uyuşmama-Farklı yaklaşımlar	<ul style="list-style-type: none">▪ Bireysel kararlar▪ Eşler arası yaklaşım farklılığı
9	Maddi olanaklar	<ul style="list-style-type: none">▪ Ekonomik sıkıntılar▪ Maddi talepler
12	Özgürlüğün Kısıtlanması	<ul style="list-style-type: none">▪ Özel hayatın kalmaması▪ Beğeni ve hobilerde kısıtlanma (kıyafet, maça gidemem vb.)
7	Aileler	<ul style="list-style-type: none">▪ Ailelerin müdahalesi▪ Eşlerin ailelere farklı yaklaşımları

Ek 3. AFA Sonrası Faktör Yapıları ve Faktör Yükleri

Davranışsal İnanç ve Çıktı Değerlendirmesi Faktör Deseni (Eğik Döndürme-Promax)			
Madde No	Faktör 1_İçsel	Faktör 2_Dışsal	Faktör 3_Olumsuz
1. kendimi daha mutlu hissederim.	.861		
2. hem sever hem sevilirim.	.813		
3. kendimi daha huzurlu hissederim.	.797		
4. eşim ve çocuklarım daha huzurlu olur.	.756		
5. hayatım daha düzenli olur.	.730		
10. yanımda hep destek olacak biri bulunur.	.696	.414	
14. toplum içinde rahat ederim.		.860	
13. toplum içinde boşanmış ya da dul olarak damgalanmamış olurum.		.775	
11. ekonomik olarak daha rahat yaşarım.		.664	
9. yalnız kalmamış olurum.		.627	
8. yanımda sorumlulukları (ev işleri, çocuk yetiştirme, fatura ödeme vb.) paylaşacağım biri olur.		.600	
19. maddi açıdan sıkıntı yaşarım.			.758
21. giderek daha fazla anlaşmazlık yaşarım.			.721
15. genel olarak özgürlüğüm kısıtlanır.			.709
18. istemediğim şeyler yapmak zorunda kalırım.			.670
22. karşı cinsle yaşamanın getirdiği zorluklarla (kadın ve erkeğe özgü özelliklerin farklı olması sorunu) başa çıkmak zorunda kalırım.			.656
Subjektif Norm ve Normlara Uyma Güdüsü Faktör Yükleri			
Madde No			Faktör Yükleri
5. Kendi akrabalarım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.894
4. Büyükannem ve büyük babam evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.879
3. Arkadaşlarım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.859
10. Eşimin akrabaları evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.835
7. Kardeşlerim evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.827
2. Eşimin ailesi (kayınvalide-kayınpeder) evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.814
6. Komşularım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.810
1. Annem-babam evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.805
11. İçinde yaşadığım toplum evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşündürür/teşvik eder.			.792
12. Dini inancım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşündürür/teşvik eder.			.666
9. Eşim evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.496
8. Çocuklarım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.			.483

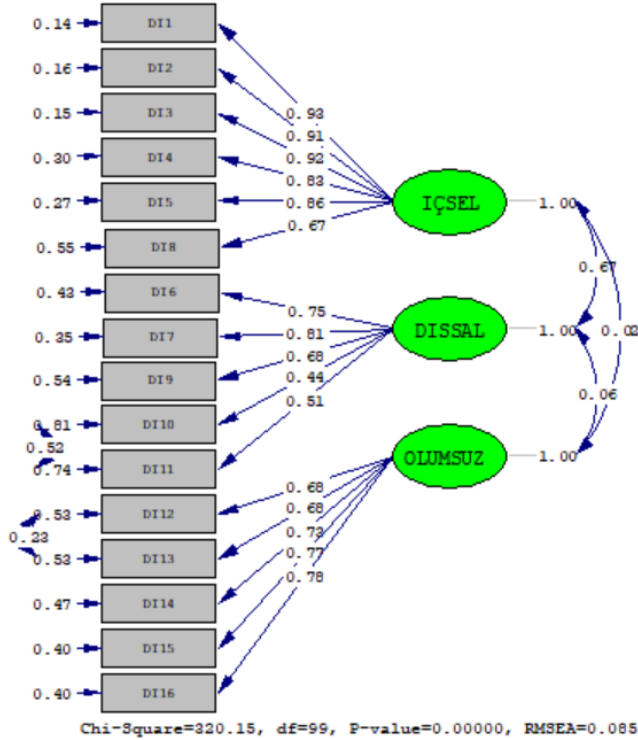
Kontrol İnançlarının Varlığı ve Gücünün Faktör Deseni (Eğik Döndürme-Promax)		
Madde No	Faktör 1_Kolaylaştırıcı	Faktör 2_Zorlaştırıcı
9. Karşılıklı duygularımızı paylaşabilmemiz	.859	
10. Karşılıklı isteklerimizi ifade edebilmemiz	.845	
11. Eşimin çocuğumuz (çocuklarımız) için iyi bir anne-baba olması	.803	
1. Eşimle birbirimize duyduğumuz sevgi	.792	
2. Eşimle birbirimize duyduğumuz saygı	.783	
7. Eşimle birbirimizi iyi tanımamız	.782	
3. Eşimle birbirimize duyduğumuz güven	.751	
8. Eşimle ortak zevklerimizimizin olması	.739	
6. Eşimle ekonomik kararlar açısından uyuşmamız	.721	
4. Eşimle birlikte vakit geçirmek için özen göstermemiz	.702	
5. Eşimle evdeki sorumlulukları paylaşmamız	.676	
21. Birbirimizin özgürlüklerini kısıtlamamız (hobiler ve tercihler)		.753
18. Eşimin bana karışması (müdahalesi)(kıyafet, gidilecek yer vb.)		.745
17. Eşimle kavga etmemiz		.714
14. Eşimin sözel (küfür vb.) ya da fiziksel şiddetine maruz kalmak		.702
22. Maddi sıkıntılarımızın olması		.702

Davranışa Yönelik Tutum için Faktör Yükleri		
Madde No	Faktör Yükleri	
5. İyi/Kötü	.858	
3. Önemli/Önemsiz	.786	
4. Yanlış/Doğru	.782	
2. Zararlı/Yararlı	.774	
7. Keyifli/Keyifsiz	.774	
9. Zevkli/Zevksiz	.761	
1. Gerekli/Gereksiz	.700	
Subjektif Norm için Faktör deseni (Dik döndürme- Varimax)		
Madde No	Faktör 1	Faktör 2
2. Benim için önemli kişiler evliliğimi sürdürmemin benim yararına olacağını düşünür.	.877	.169
1. Görüşlerine önem verdiğim insanlar evliliğimi sürdürmemin gerekli olduğunu düşünür.	.867	.090
5. Benim için önemli kişiler beni evliliğimi sürdürmeye teşvik eder.	.821	.079
3. Çevremde sevdiğim çoğu insan evliliğimi sürdürmemi istemez.	.088	.902
4. Görüşlerine önem verdiğim kişiler evliliğimi bir an önce bitirmem gerektiğini düşünür.	.143	.892
6. Dini inancım gereği evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünürüm. (Kuramsal temel gereği uzman görüşü ile DFA’da yer alan madde)	.192	
Algılanan Davranışsal Kontrol için Faktör Yükleri		
Madde No	Faktör Yükleri	
3. Evliliğimi sürdürmek için kendimi yeterli hissediyorum	.879	
4. Evliliğimi sürdüreceğime dair kendime güveniyorum.	.873	
2. Evliliğimde karşılaştığım herhangi bir engelin üstesinden gelebilirim.	.829	
5. Gerektiğinde evliliğimi sonlandırabilirim. (Kuramsal temel gereği uzman görüşü ile DFA’da yer alan madde)	.254	
6. Evliliğimi sürdürüp sürdürmemek sadece benim kararına bağlı değildir. (Kuramsal temel gereği uzman görüşü ile DFA’da yer alan madde)	.276	
1. Evliliğimi sürdürüp sürdürmemek benim elimdedir. (Kuramsal temel gereği uzman görüşü ile DFA’da yer alan madde)	.229	
Evliliği Sürdürme Niyeti için Faktör Yükleri		
Madde No	Faktör Yükleri	
5. Evliliğimi sürdürmeyi düşünüyorum.	.897	
2. Uzun bir süre evliliğimi sürdürmeye niyetliyim.	.862	
1. Evliliğimi sürdürmek istiyorum.	.858	
3. Uzun bir süre evliliğimin süreceğine inanıyorum.	.818	
6. Evliliğimi sürdürmeyi planlıyorum.	.679	

Ek4. Evliliği Sürdürme Niyeti Ölçeği'nin Alt Boyutların DFA Sonuçları

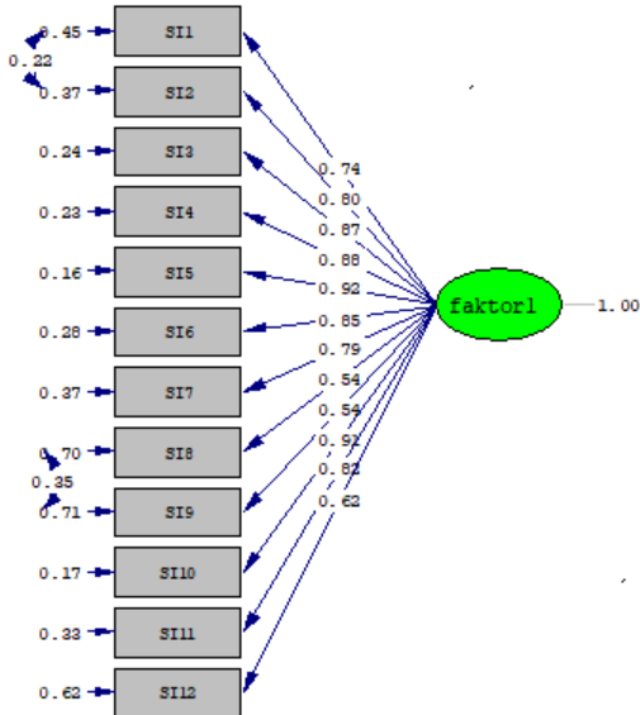
EK 4.1. Davranışsal İnançlar Boyutunun İlişkili Maddeleri ve DFA Sonuçları

Davranışsal İnançların Maddeleri
EVLİLİĞİM SÜRDÜKÇE...
1. Kendimi daha mutlu hissederim.
2. Hem sever hem sevilirim.
3. Kendimi daha huzurlu hissederim.
4. Eşim ve çocuklarım daha huzurlu olur.
5. Hayatım daha düzenli olur.
6. Yanımda sorumlulukları (ev işleri, çocuk yetiştirme, fatura ödeme vb.) paylaşacağım biri olur.
7. Yalnız kalmamış olurum.
8. Yanımda hep destek olacak biri bulunur.
9. Ekonomik olarak daha rahat yaşarım.
10. Toplum içinde boşanmış ya da dul olarak damgalanmamış olurum.
11. Toplum içinde rahat ederim.
12. Genel olarak özgürlüğüm kısıtlanır.
13. İstemediğim şeyler yapmak zorunda kalırım.
14. Maddi açıdan sıkıntı yaşarım.
15. Giderek daha fazla anlaşmazlık yaşarım.
16. Karşı cinsle yaşamamanın getirdiği zorluklarla (kadın ve erkeğe özgü özelliklerin farklı olması sorunu) başa çıkmak zorunda kalırım.



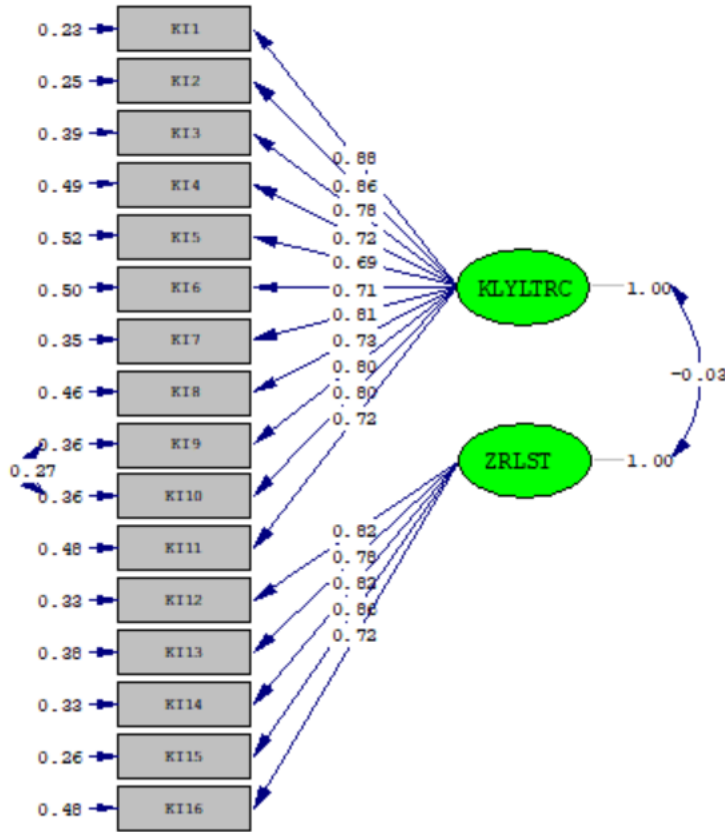
Ek 4.2. Normatif İnançlar Boyutunun İlişkili Maddeleri ve DFA Sonuçları

Normatif İnançların Maddeleri
1. Annem-babam evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
2. Eşimin ailesi (kayınvalide-kayınpeder) evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
3. Arkadaşlarım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
4. Büyükannem ve büyük babam evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
5. Kendi akrabalarım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
6. Komşularım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
7. Kardeşlerim evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
8. Çocuklarım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
9. Eşim evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
10. Eşimin akrabaları evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünür/teşvik eder.
11. İçinde yaşadığım toplum evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşündürür/teşvik eder.
12. Dini inancım evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşündürür/teşvik eder.



EK 4.3. Kontrol İnançları Boyutu İçin Boyutunun İlişkili Maddeleri ve DFA Sonuçları

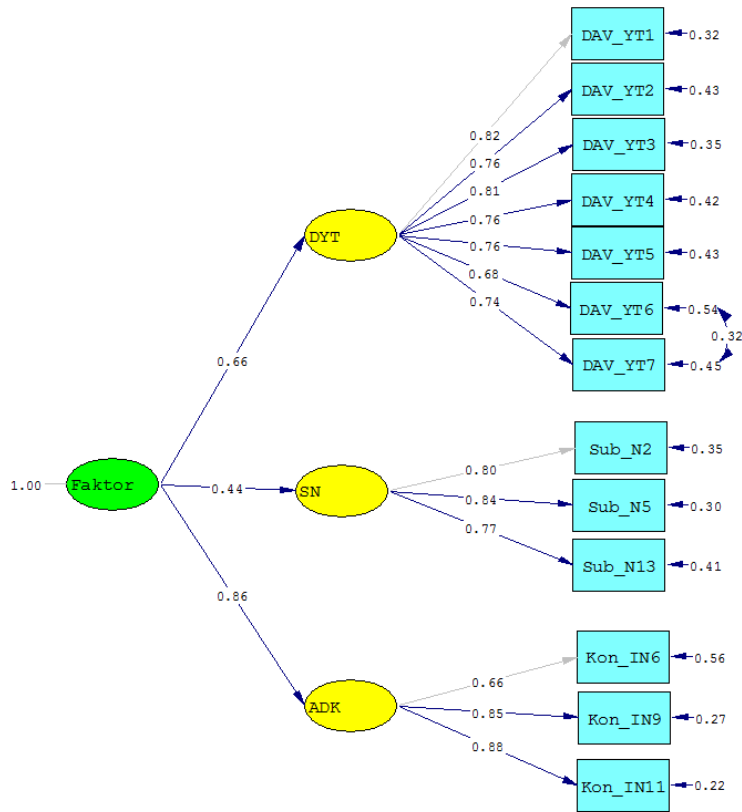
Kontrol İnançlarının Maddeleri
1. Eşimle birbirimize duyduğumuz sevgi
2. Eşimle birbirimize duyduğumuz saygı
3. Eşimle birbirimize duyduğumuz güven
4. Eşimle birlikte vakit geçirmek için özen göstermemiz
5. Eşimle evdeki sorumlulukları paylaşmamız
6. Eşimle ekonomik kararlar açısından uyuşmamız
7. Eşimle birbirimizi iyi tanımamız
8. Eşimle ortak zevklerimizimizin olması
9. Karşılıklı duygularımızı paylaşabilmemiz
10. Karşılıklı isteklerimizi ifade edebilmemiz
11. Eşimin çocuğumuz (çocuklarımız) için iyi bir ebeveyn olması
12. Eşimin sözel (küfür vb.) ya da fiziksel şiddetine maruz kalmak
13. Eşimle kavga etmemiz
14. Eşimin bana karışması (müdahalesi)(kıyafet, gidilecek yer vb.)
15. Birbirimizin özgürlüklerini kısıtlamamız (hobiler ve tercihler)
16. Maddî sıkıntılarımızın olması



EK 4.4. Davranışa Yönelik Tutum-Öznel Normlar ve Algılanan Davranışsal Kontrol Boyutlarının İlişkili Maddeleri ve DFA Sonuçları

Davranışa Yönelik Tutum-Öznel Normlar-Algılanan Davranışsal Kontrol-Niyet Maddeleri
Niyet1. Evliliğimi sürdürmek istiyorum.
Sub_N2. Görüşlerine önem verdiğim insanlar evliliğimi sürdürmemin gerekli olduğunu düşünür.
Kon_IN3. Evliliğimi sürdürüp sürdürmemek benim elimdedir. (DFA ve Güvenirlilik Analizi Sonrası Silinen Madde)
Niyet4. Uzun bir süre evliliğimi sürdürmeye niyetliyim.
SubN5. Benim için önemli kişiler evliliğimi sürdürmemin benim yararına olacağını düşünür.
Kon_IN6. Evliliğimde karşılaştığım herhangi bir engelin üstesinden gelebilirim.
Niyet7. Uzun bir süre evliliğimin süreceğine inanıyorum.
Sub_N8. Çevremde sevdiğim çoğu insan evliliğimi sürdürmemi istemez. (DFA'da Silinen Madde)
Kon_IN9. Evliliğimi sürdürmek için kendimi yeterli hissediyorum.
Sub_N10. Görüşlerine önem verdiğim kişiler evliliğimi bir an önce bitirmem gerektiğini düşünür. (DFA ve Güvenirlilik Analizi Sonrası Silinen Madde)
Kon_IN11. Evliliğimi sürdüreceğime dair kendime güveniyorum.
Niyet12. Evliliğimi sürdürmeyi düşünüyorum.
Sub_N13. Benim için önemli kişiler beni evliliğimi sürdürmeye teşvik eder.
Kon_IN14. Gerektiğinde evliliğimi sonlandırabilirim. (DFA'da Silinen Madde)
Niyet15. Evliliğimi sürdürmeyi planlıyorum.
Sub_N16. Dini inancım gereği evliliğimi sürdürmem gerektiğini düşünürüm.
Kon_IN17. Evliliğimi sürdürüp sürdürmemek sadece benim kararına bağlı değildir. (DFA'da Silinen Madde)
DAV_YT1. Gerekli/Gereksiz
DAV_YT2. Zararlı/Zararsız
DAV_YT3. Önemli/Önemsiz
DAV_YT4. Yanlış/Doğru
DAV_YT5. İyi/Kötü
DAV_YT6. Keyifli/Keyifsiz
DAV_YT7. Zevkli/Zevksiz

Not: Niyet: Evliliği sürdürmeye yönelik niyet, Sub_N: Öznel normlar, Kon_IN: Algılanan davranışsal kontrol, DAV_YT: Davranışa yönelik tutum



EK 4.5. Niyet boyutunun ilişkili maddeleri ve DFA sonuçları



EK 5.Bilgilendirme Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket, evli çiftlerin evliliği sürdürme niyetlerini ve bu yönde gösterdikleri davranışlarını incelemeyi amaçlayan doktora tez çalışması kapsamında yapılmaktadır.

Bu ankete katılıp katılmamak tamamen serbesttir. Size yöneltilen soruların doğru ve yanlış cevabı yoktur, önemli olan cevaplarınızın sizin kişisel samimi görüşlerinizi yansıtmasıdır. Ankete verilen cevaplar birlikte analiz edilecek olup hiçbir kişisel değerlendirme yapılmayacaktır. Sorulara verdiğiniz cevaplar gizli tutulacak ve araştırma kapsamı dışındaki kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır; bunun için sizin kim olduğunuzu belirtecek ad-soyad, telefon numarası, e-posta adresi vb. iletişim bilgilerinizi yazmayınız.

Lütfen anketi eşinizden bağımsız ve eksiksiz olarak cevaplandırınız ve anketi doldurduktan sonra sizlere verilmiş olan zarflara ayrı şekilde koyup kapatınız.

Bu araştırma ile ilgili herhangi bir sorunuz ve görüşünüz için uygulamayı yürüten Arş. Gör. Gamze Karadayı Kaynak'la gamze.karadayi@adu.edu.tr eposta adresinden veya 05063246242 numarasından ve Prof. Dr. Mehmet Eskin'le meskin@adu.edu.tr e-posta adresinden irtibata geçebilirsiniz.

Değerli zamanınızı ayırdığınız ve katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Mehmet ESKİN (Tez Danışmanı)

Arş. Gör. Gamze KARADAYI KAYNAK (Doktora Öğrencisi)

Lütfen soyadınızın baş harfi ve son harfi ile evlilik yılınızdan oluşan bir rumuz oluşturunuz Örnek (KK2016) :.....

EK 6. Demografik Bilgi Formu

Lütfen aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Yaşınız:.....
2. Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek
3. Eşinizle nasıl evlendiniz?
() Kendi seçimim, ailemin onayıyla () Kendi kararım, ailemin bilgisi dışında
() Ailemin karşı çıkmasına rağmen evlendim () Kaçarak
() Görücü usulüyle, ailemin kararıyla () Görücü usulüyle, benim kararım
() Töre Evliliği () Diğer [lütfen belirtiniz].....
4. Kaç yıllık evlisiniz?:.....
5. Evliliğiniz boyunca ne sıklıkla boşanmayı düşündünüz?
() her zaman () çoğu zaman () bazen () hiçbir zaman
6. Kaç çocuğunuz var?:.....
7. Kaç kez evlendiniz?:.....
8. Eğer birden fazla kez evlendiyseniz bu kaçınıcı evliliğiniz?:.....
9. a) Sizin eğitim durumunuz: b) Eşinizin eğitim durumu:
() Okuma-yazma bilmeyen () Okuma-yazma bilmeyen
() Okuma-yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen () Okuma-yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen
() İlkokul () İlkokul
() İlköğretim/ortaokul/mesleki ortaokul () İlköğretim/ortaokul/mesleki ortaokul
() Lise/Mesleki ve Teknik lise () Lise/Mesleki ve Teknik lise
() Yüksekokul [2 yıllık fakülte] () Yüksekokul [2 yıllık fakülte]
() Üniversite [4-5-6 yıllık fakülte] () Üniversite [4-5-6 yıllık fakülte]
() Yüksek lisans () Yüksek lisans
() Doktora () Doktora
10. a) Sizin mesleğiniz:..... b)Eşinizin mesleği:.....
11. Şimdiye kadarki yaşamınızda en uzun süre yaşadığınız yer:
() Köy () Kasaba/ilçe () Şehir merkezi () Üç büyükşehirden biri [İstanbul, Ankara, İzmir]
12. Ailenizin aylık geliri:
() 0-1499TL () 1500TL-2499TL () 2500TL-3499TL
() 3500TL-4499TL () 4500TL-5499TL () 5500TL-6499
() 6500-7499 () 7500-8499 () 8500 ve daha fazla

EK 7. İlişki Sürdürme Mekanizmaları Ölçeği

Lütfen aşağıdaki davranışları evliliğinizde yapma sıklığınızı her davranışın yanındaki uygun boşluğa çarpı (X) işareti koyarak işaretleyiniz.	Hemen Hemen Hiç	Çok seyrek	Bazen	Sık sık	Hemen Hemen Hep
1. Birlikteyken neşeli olmaya gayret etmek					
2. Nazik davranmak					
3. Onu önemseydiğimi göstermek					
4. Hediyeler almak, sürprizler yapmak					
5. Espriler yapıp güldürmek, şakalaşmak					
6. Onu rahatsız eden taraflarımı değiştirmeye çalışmak					
7. Sinirleneceğini ya da üzüleceğini bildiğim davranışlardan kaçınmak					
8. Duygularıyla ilgili açık olmaya çalışmak					
9. Başkalarına anlatmadığım şeyleri anlatmak, sır vermek, güvenmek					
10. İlişkideki sorunları tartışmak					
11. Tavsiye vermek ya da almak					
12. Gerektiğinde yardım etmek					
13. Onu yargılamadan dinlemek					
14. Zor zamanlarında destek olmak, rahatlatmak					
15. İhtiyaçlarını gidermeye çalışmak					
16. Sevdiğimi söylemek					
17. Ortak arkadaşlarla vakit geçirmek					
18. Tanımadığım arkadaşlarını da kabul etmeye çalışmak					
19. Sarılmak, öpmek, kucaklamak, dokunmak					
20. Ailesiyle iyi geçinmek					
21. Haberleşme araçlarını kullanmak (Mesaj yazmak, e-mail atmak vb.)					
22. Konuşmaya vakit ayırmak					
23. Görüşemediğiniz zamanlar sıklıkla telefonla konuşmak					
24. İltifat etmek, güzel sözler söylemek					
25. Anlayışlı olmak, gerektiğinde taviz verebilmek					
26. Üzüntüyü, mutluluğu paylaşmak					
27. Haber ve başarıları paylaşmak, gününün nasıl geçtiğini sormak					
28. Onun yaptığı güzelliklere karşılık (cevap) vermek					
29. Yokluğunda onu savunmak					

EK 8. Evlilik Yaşamı Ölçeği

Aşağıda evlilik yaşamına ilişkin her cümleyi dikkatle okuyunuz ve sizin evlilik yaşamınıza uyan seçeneği çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Evlilikten beklediklerimin çoğu gerçekleşti.					
2. Evliliğimizdeki engellerin aşılamaz olduğunu düşünüyorum.					
3. Evliliğimizi çok anlamlı buluyorum.					
4. Evliliğimizde giderek eksilen heyecan beni rahatsız ediyor.					
5. Evliliğimiz zaman zaman bana bir yük gibi geliyor.					
6. Huzurlu bir ev yaşamım var.					
7. Evliliğimiz her geçen gün daha iyiye doğru gitti.					
8. Bizim ilişkimiz ideal bir karı-koca ilişkisidir.					
9. Eşim benim için aynı zamanda iyi bir arkadaştır.					
10. Baş başa kaldığımız zaman benim canım hiç sıkılmaz.					

EK 9. Genel Sağlık Anketi-12

Genel olarak son bir kaç haftada sağlığınız nasıldı? Lütfen aşağıdaki sağlığınızla ilgili soruları ve cevapları dikkatlice okuyunuz ve size en uygun boşluğa çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.				
1. Son zamanlarda yaptığınız işe dikkatinizi verebiliyor musunuz?	Her zamankinden iyi	Her zamanki kadar	Her zamankinden az	Her zamankinden çok daha az
2. Son zamanlarda endişeleriniz nedeniyle uykusuzluk çekiyor musunuz?	Hayır, hiç çekmiyorum	Her zamanki kadar	Her zamankinden daha sık	Her zamankinden çok daha sık
3. Son zamanlarda işe yaradığınızı düşünüyor musunuz?	Her zamankinden çok	Her zamanki kadar	Her zamankinden az	Her zamankinden çok daha az
4. Son zamanlarda karar vermekte güçlük çekiyor musunuz?	Hayır, hiç çekmiyorum	Her zamanki kadar	Her zamankinden fazla	Her zamankinden çok daha fazla
5. Son zamanlarda kendinizi sürekli zor altında hissediyor musunuz?	Hayır, hiç hissetmiyorum	Her zamanki kadar	Her zamankinden daha sık	Her zamankinden çok daha sık
6. Son zamanlarda zorlukları halledemeyecek gibi hissediyor musunuz?	Hayır, hiç hissetmiyorum	Her zamanki kadar	Her zamankinden daha sık	Her zamankinden çok daha sık
7. Son zamanlarda günlük işlerinizden zevk alabiliyor musunuz?	Her zamankinden çok	Her zamanki kadar	Her zamankinden az	Her zamankinden çok daha az
8. Son zamanlarda sorunlarınızla uğraşabiliyor musunuz?	Her zamankinden çok	Her zamanki kadar	Her zamankinden az	Her zamankinden çok daha az
9. Son zamanlarda kendinizi keyifsiz ve durgun hissediyor musunuz?	Hayır, hiç hissetmiyorum	Her zamanki kadar	Her zamankinden çok	Her zamankinden çok daha fazla
10. Son zamanlarda kendinize güveninizi kaybediyor musunuz?	Hayır, hiç kaybetmiyorum	Her zamanki kadar	Her zamankinden fazla	Her zamankinden çok daha fazla
11. Son zamanlarda kendinizi değersiz biri olarak görüyor musunuz?	Hayır, hiç görmüyorum	Her zamanki kadar	Her zamankinden sık	Çok sık
12. Son zamanlarda değişik yönlerden baktığınızda kendinizi mutlu hissediyor musunuz?	Her zamankinden çok	Her zamanki kadar	Her zamankinden az	Her zamankinden çok daha az

EK 10. Algılanan Ödül-Bedel Ölçeği

Lütfen aşağıdaki olumlu ve olumsuz durumların eşinizle ilişkiniz için ne derecede geçerli olduğunu uygun boşluğa çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.	Hiç	Çok seyrek	Bazen	Sık sık	Büyükölçüde
1. Onunla birlikteyken eğlenir veya rahatlarsınız					
2. Bazen bazı işlerinize yardım eder					
3. Ondan duygusal destek alırsınız					
4. Ondan yararlı bilgi veya akıl alırsınız					
5. Onunlayken sinirlenirsiniz					
6. Onunlayken sıkılırsınız					
7. Onunla boş yere zaman harcadığınızı hissedersiniz					

EK 11. İlişkisel-Özerk Benlik Kurgusu Ölçeği

Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyarak her birine ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı uygun boşluğa çarpı (X) koyarak işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Bazen Katılıyorum	Kararsızım	Bazen Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Yakın ilişkilerim kim olduğumu büyük oranda yansıtır.							
2. Kendimi birisine çok yakın hissettiğimde, o kişi benim çok önemli bir parçamış gibi gelir.							
3. Yakınlık duyduğum herhangi bir kişi önemli bir başarı elde ettiğinde, bundan çok gurur duyarım.							
4. Benim kim olduğumu anlamak, yakın arkadaşlarıma bakmak ve onların kim olduğunu anlamaktan geçer.							
5. Kendimi düşündüğümde aynı zamanda yakın arkadaşlarımı ve ailemi de düşünürüm.							
6. Eğer birisi bana yakın bir kişiyi incitirse, ben de kendimi incinmiş hissederim.							
7. Yakın ilişkilerim genellikle benlik imajımın önemli bir parçasıdır.							
8. Yakın ilişkilerim genellikle kendimi nasıl hissettiğimi çok az etkiler.							
9. Yakın ilişkilerim nasıl bir insan olduğumu algılamamda önemli değildir.							
10. Yakın arkadaşlarımdan kimler olduğu benim için gurur kaynağıdır.							
11. Birisi ile yakın arkadaşlık kurduğumda çoğunlukla kendimi o kişiyle yoğun biçimde özdeşleştiririm.							

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gamze KARADAYI KAYNAK

Doğum Yeri ve Tarihi : Bozdoğan / 20.02.1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi / Psikoloji Bölümü

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Psikolog : (Eylül- Aralık 2011) Özel Gülenyüzler Özel Eğitim Ve Rehabilitasyon Merkezi, Nazilli/Aydın

Psikolog : (Ocak 2012-Şubat 2013) Amasya Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri Servisi, Amasya

Araştırma Görevlisi : (2013-Devam Etmekte) Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Aydın

İletişim

e-posta adresi : gamze.karadayi@adu.edu.tr / gamzekaradayi@hotmail.com

Tarih : 15.06.2020